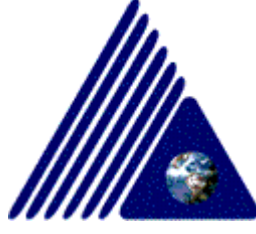

**T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**İLKÖĞRETİM OKULLARINDA UYGULANAN DİSİPLİN UYGULAMARI VE
VELİ BEKLENTİLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA
(İSTANBUL İLİ ANADOLU YAKASI ÖRNEĞİ)**

Selma GÖKHAN

İstanbul – 2007

**T.C.
YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**İLKÖĞRETİM OKULLARINDA UYGULANAN DİSİPLİN UYGULAMARI VE
VELİ BEKLENTİLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA
(İSTANBUL İLİ ANADOLU YAKASI ÖRNEĞİ)**

Selma GÖKHAN

**Danışman
Dr. Adil Serdar SAÇAN**

İstanbul – 2007

İlköğretim Okullarında Uygulanan Disiplin Uygulamaları
ve Velî Beklentileri

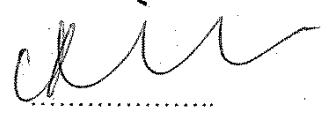
Selma ÇÖKMAN

ONAY

Jüri:

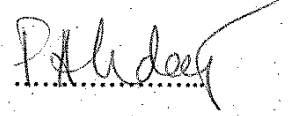
Tez Danışmanı

Dr. Adil Serdar ÇAKAN

Üye

Doç. Dr. F. İsmail AKDAĞ

Üye

Dr. Mustafa FARSAKÇELİ

Yüksek lisans tezi onay tarihi: ...../...../200

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
TABLOLAR LİSTESİ.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi.....	4
1.3. Alt Problemler.....	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Sayıtlılar.....	5
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar.....	6
BÖLÜM II	7
AİLEDE VE OKULDA EĞİTİM VE DİSİPLİN	7
2.2. Disiplin	8
2.3. Eğitimde Geleneksel ve Çağdaş Yaklaşımlar ve Disiplin Anlayışları	11
2.4. Eğitimde Disiplin Anlayışlarının Evrimi	15
2.5. Disiplin Teorileri	19
2.5.1. Yöneltilme teorileri	19
2.5.2. Yönlendirilmeyen müdahale/karışma teorileri	21
2.5.3. Liderlik teorileri	23
2.6. Ailede Disiplin	25
2.7. Okulda Disiplin	28
2.8. Okullarda Disiplinin Sağlanmasında Rol Oynayan Etkenler	32
BÖLÜM III	40
OKULLARDAKİ DİSİPLİNSİZLİK NEDENLERİ VE DİSİPLİN	40
SOORUNLARININ ÇÖZÜMÜ	
3.1. Öğrenciye Dayalı Nedenler	41
3.2. Sınıfa Dayalı Nedenler	43
3.3. Öğretmene Dayalı Nedenler	44
3.4. Disiplin Sorunlarını Önleme ve Çözümleme Yolları	44
3.4.1. Disiplinde Doğrudan Kontrol Araçları	45
3.4.2. Disiplinde Dolaylı Kontrol Araçları.....	59

BÖLÜM IV	
YÖNTEM	69
4.1 Araştırmanın Modeli	69
4.2 Evren ve Örneklem	69
4.3 Veri Toplama Aracın Hazırlanması	69
4.4 Verilerin Toplanması	70
4.5 Verilerin Analizi	71
BÖLÜM V	72
BULGULAR VE YORUMLAR	72
5.1. Velilerin öğretmen ya da okul idarecilerinin öğrenci ile bir sorun yaşadığında nasıl bir tutum göstermelerine yönelik görüşleri	72
5.2. Velilerin, okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlamak amacıyla uygulanan yöntemlere bakış açısı.	73
5.3. Velilere, okulda ya da sınıf içerisinde kuralları belirleme şansları olsaydı nasıl kurallar koyabilecekleri yönündeki görüşleri.	75
5.4. Velilerin Okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlama amacıyla nasıl bir ortam oluşturulabileceği konusundaki görüşleri.	76
5.5. Velilerin, disiplin sorunun çözümünde okullardaki rehberlik servisin işleyişi ve saatlerin yeterli olup olmadığı yönündeki görüşler.	77
5.6. Velilerin, öğretmenin öğrencilerin istenmeyen davranışlarını düzeltmede nasıl bir yöntem izlemeleri konusundaki görüşleri.	79
5.7. Velilerin, istenen bir davranış ortaya çıktığında ya da kabul edilirdavranışı artırmak için nasıl bir yol izlenmelidir ile ilgili görüşleri.	80
5.8. Velilerin, okul yönetimi ve veliler, disiplinin sağlanması konusunda nasıl bir işbirliği yapabileceği ve bunun için okul aile birliği, öğrenci temsilcileri, rehberlik servisi ve öğretmenlerden oluşan bir kuruluş oluştuğunda velilerin bu kurulda nasıl etkin olabilecekleri ile ilgili görüşleri.	81
5.9. Velilerin görüşme formunda hazırlanmış olan soruların dışında disipline yönelik görüşleri.	82
BÖLÜM VI	83
SONUÇ VE ÖNERİLER	83
6.1. Sonuç.....	83
6.2. Öneriler.....	84
EKLER	88
KAYNAKÇA	92

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 5.1.	Velilerin öğretmen ya da okul idarecilerinin öğrenci ile bir sorun yaşadığında nasıl bir tutum göstermelerine yönelik görüşleri 75
Tablo 5.2.	Velilerin, okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlamak amacıyla uygulanan yöntemlere bakış açısı: 76
Tablo 5.3.	Velilere, okulda ya da sınıf içerisinde kuralları belirleme şansları olsaydı nasıl kurallar koyabilecekleri yönündeki görüşleri: 78
Tablo 5.4.	Velilerin Okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlama amacıyla nasıl bir ortam oluşturulabileceği konusundaki görüşleri: 79
Tablo 5.5.	Velilerin, disiplin sorunun çözümünde okullardaki rehberlik servisin işleyişi ve saatlerin yeterli olup olmadığı yönündeki görüşleri: 80
Tablo 5.6.	Velilerin, öğretmenin öğrencilerin istenmeyen davranışlarını düzeltmede nasıl bir yöntem izlemeleri konusundaki görüşleri: 82
Tablo 5.7.	Velilerin, istenen bir davranış ortaya çıktığında ya da kabul edilir davranışı artırmak için nasıl bir yol izlenmelidir ile ilgili görüşleri: 83
Tablo 5.8.	Velilerin, okul yönetimi ve veliler, disiplinin sağlanması konusunda nasıl bir işbirliği yapabileceği ve bunun için okul aile birliği, öğrenci temsilcileri, rehberlik servisi ve öğretmenlerden oluşan bir kuruluş olduğunda velilerin bu kurulda nasıl etkin olabilecekleri ile ilgili görüşleri: 84

ABSTRACT

This research is done to have information about the idea of parents on the discipline and applications at primary schools.

The 88 parents from lower, mid and upper socio-economic levels in Anatolian part of İstanbul are placed in the centre of the research.

The data are obtained from the interview form developed by the researcher. The data obtained from the form are analyzed by the “content analyze” technique. The answers for 8 questions in the form are questioned and in the final part in addition to the questions, the parents’ idea and suggestions are asked.

The results of the Research are below :

The motivation, punishment and rewarding techniques applied at schools to provide the discipline at school and in the classroom are not sufficient.

The parents agreed that,the students should contribute to the process of deciding the school rules,the social relationship of the students should be developed,the number of students in the classroom should be decreased,a good atmosphere of communication should be provided,the guidance services at school are not sufficient,school should be more patient and tender in order to correct the undesirable behaviours,the parents should be informed about the rules in order to apply them more easily,and school-parents partnership should be improved.

ÖZET

Bu araştırma, ilköğretim okullarında uygulanan disiplin anlayışı ve velilerin uygulamalarla ilgili görüşlerini saptamak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Anadolu Yakası'nda bulunan alt,orta,üst düzeyde sosyo-ekonomik yapıya sahip olan bölgelerde çocuğu bulunan 88 veli oluşturmaktadır.

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu ile elde edilmiştir. Uygulanan görüşme formu ile elde edilen veriler "içerik analizi" yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Formda yer alan toplam 8 soruya cevap aranarak, son olarak da velilerin sorular dışında görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

Yapılan araştırmanın sonuçları şöyledir:

Okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlamak amacıyla uygulanan motivasyonu sağlama yöntemleri, cezalandırma ve ödüllendirme yöntemleri yeterli değildir.

Okul kuralları belirlenirken mutlaka öğrencilerinde katılımları gerektiği, öğrencilerin sosyal ilişkilerin kuvvetlendirilmesi gerektiği sınıf mevcutların mutlaka azaltılması gerektiği, iyi bir iletişim ortamının kurulması gerektiği; okullardaki rehberlik servisinin yeterli olmadığı, istenmeyen davranışların düzeltilmesinde sevecen ve sabırlı olunması gerektiği, kurallarının daha kolay uygulanabilmesi için velilerin bilgilendirilmesi ve okul-aile işbirliğine daha çok gidilmesi görüşündedirler. Ayrıca okullarda uygulanan disiplin yönetmeliği ile velilerin disiplin yaklaşımının farklı olduğu saptanmıştır.

1.BÖLÜM

GİRİŞ

Toplumun sağlıklı adımlar atması ve her bireyi mutlu kılacak kuralların uygulanması eğitimle gerçekleşir. Genel anlamıyla eğitim, "Toplumsal yeteneğinin ve en elverişli düzeyde kişisel gelişiminin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi -özellikle okulu- içine alan toplumsal bir süreçtir." (Tezcan, 1997, s.3). Eğitim, bireyin başkalarının haklarına saygı duymasının temeli olan ve kendini disiplin altına almasını sağlayan en önemli unsurdur. Ailede başlayan eğitim, hayatın önemli yıllarının geçtiği okulda devam eder.

Toplum kurallarının benimsenmesinde "Disiplin" önemli bir yer tutmaktadır. Bireylerde toplum kurallarına uygun davranış değişiklikleri yaratılması ve yanlış yönelimleri engellemek için disiplin, hem aile hem de okul düzeniyle oldukça ilişkili bir olgudur. Aile ve okul, gelecekte iyi bir insan olması için çocuğu eğiterek istendik davranış değişiklikleri yaratmaya çalışır.

Bu çalışma, ilköğretim okullarında uygulanan disiplin anlayışı ve velilerin beklentilerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. İstanbul ili Anadolu Yakası'ndaki resmi ilköğretim okullarında çocukları olan velilere yönelik hazırlanmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Veriler birebir görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Toplanan veriler '**içerik analizi**' yöntemi uygulanarak analiz edilmiştir. Bu bölümde araştırmanın, problem durumuna, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Disiplin 'itaat eğitimi' anlamında kullanıldığında, uyulması gereken kuralları ve yargıları kapsar(Başaran, 1991, s.28). " Disiplin, insanların davranışını yönlendiren bir dizi kuraldan, bu kuralların uygulanış derecesini bildiren bir dizi ölçütten oluşur." der. Bu genel tanım okul ve sınıf düzeyine indirgenebilir. Başaran'ın eğitimdeki disiplin tanımı ise şöyledir: " Öğrenciye hangi davranışın istenilir olduğunu gösterip öğretmek, öğrencinin bu davranışı yapıp yapmadığını izlemek. davranışı beklenenden iyi yaptığında onu ödüllendirmek, beklenenden kötü yaptığında da onu cezalandırmaktır.

Bu anlamda disiplin, istenen davranışı öğrenciye öğretmek, yerleştirmektir. “Bu tanım yeni davranış öğrenmenin, ancak davranış psikolojisinin temel öğretisi olan koşullanma ile olası olduğunu kabul etmekte, ödül ve cezayı da temel almaktadır. İnsanların toplu halde yaşamaya başlamalarından itibaren gelişen disiplinin evreleri açısından bakıldığında korku yoluyla disiplin kuramı evresinin özelliklerini yansıttığı görülür.” Oysa bu aşamadan sonra 'iyileştirici disiplin' evresi gelmiştir. Ülkemizde henüz benimsenmemiş ama günümüzde geçerli olan ise 'önleyici disiplin' anlayışıdır (Hesapçioğlu, 1998, s.339-340).

Disiplinin amacı, çocukların körü körüne itaat etmelerini sağlamak değil, onların kendilerini kontrol edebilmelerine yardımcı olmaktır (Franu, Rotmayer, Tncket ve Waters, 1993). Diğer bir yazara göre de disiplin; öğretici, düzenli, doğru davranış ve yetkinlik kazandırma, yetiştirme. Bir başka deyişle disiplin, bireyin kişiliğini kazanabilmesi, uyumlu ve başarılı olabilmesi için ona gereken özgürlüğün tanınması; doğru yolu bulabilmesi, toplumsal kuralları öğrenebilmesi içinde sevgi dolu bir denetim ortamının sağlanmasıdır (Arca, 1994).

Birey ilk uyum yöntemlerini ana-babasından öğrenmiştir, ayrıca bireyde oluşan ilk değer yargıları da ana-babasından geçmiştir (Kahn, 1994; s.214). Günümüzde, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde ve çevresine olumlu bir uyum sağlamasında, ailenin önemi daha iyi anlaşılakta ve kabul edilmektedir. Aile içi eğitimin, çocuğun kişiliğinin yapılanması ve gelişmesinde kalıtımla getirdiği özelliklerinden sonra, en güçlü ve en önemli etken olduğu tüm uzmanlarca kabul edilmektedir. Aşağılık duygusu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan pek çok anti sosyal ve aşırı telafi davranışları, daha ilk çocukluk çağında kötü anne-baba eğilimiyle, sağlıksız aile içi iletişim örüntüleriyle oluşmaktadır (Ersanlı,1996,s.56-57).

Başta Freud ve Adler olmak üzere çeşitli psikologlar kişiliğin gelişiminin ilk beş-altı yaşlar civarında oluştuğunu söylemektedirler. Bundan sonra olan etmenler kişiliğin gelişiminde köklü bir etki yaratmamaktadır (Comer, 1996; s.68). Birey bu yaşlarını ailesi içinde geçirmektedir. Bu durumda kişiliğin gelişiminde ailenin önemini hiç bir zaman inkar etmeden, okulu da belirleyiciler arasında görmek gerekir (Kılıççı, 992, 35).

Davranış bozuklukları gösteren çocuk ve yetişkinlerin özgeçmişleri üzerinde yapılan çalışmalar, anne-baba-çocuk ilişkilerinin yetersiz olmasından kaynaklandığını yansıtmaktadır. Anne-baba tutumlarıyla çocukların kişisel ve sosyal uyumları arasındaki ilişkinin olup olmadığının araştırıldığı çalışmalarda, Freeman ve Gyroyson (1955), Shoben (1967) ve Becker (1967), anne-baba tutumlarıyla çocukların kişisel ve sosyal uyum düzeyleri arasında yüksek bir ilişkinin olduğunu saptamışlardır (Ersanlı, 1996, s.57). Okula, ailenin uzatılmış kolu gözüyle bakılacağını gözden uzak tutmamalıyız. Okul bireyde kişilik gelişiminin başında yer almaz, ilk kişilik gelişimi ailede başlar. Aile içindeki ilk yaşantılar kişiliğin gelişimini biçimlendirir. Bir çocuğun okul yaşamına şu ya da bu şekilde ayak atışını belirleyen ailedir. Okula başlayan çocuk kendini yeni bir görev karşısında görür. Bir çocuk okulun gereklerine ailede ne kadar iyi hazırlanmışsa, karşılaşacağı güçlükler o kadar az olacak, ne kadar kötü hazırlanırsa, güçlülerde o ölçüde artacaktır (Adler, 1997, s. 5-7).

Bireyin kişilik gelişiminde ailenin önemini vurgulayan bu noktalara dayanarak özellikle aile içi iletişimin ve aile içi sağlıklı uyumun bireyin kişilik özelliklerini belirlemede önemli olduğu söylenebilir.

Bireyin kişilik gelişiminde aileden sonra okul gelmektedir. Okul, bireyin düşünce ve davranışlarında çok etkili bir yer almaktadır. Okul öncesi, çocuk için aile ve ailenin çevresi sosyal gelişiminde en önemli yer durumundayken, çocuk ilkokulla birlikte ailenin dışında başka sosyal çevrenin de olduğunu görür. Böylece çocuk için en belirleyici olan otorite figürü anne-baba iken okula başlamasıyla birlikte öğretmen de otorite figürü olmaya başlar. Daha sonra, ortaokuldan itibaren tekrar dengeler değişir, ilkokul çocuğu için anne-babayla birlikte öğretmen en önemli otorite figürü iken ortaokuldan itibaren akran grupları ve diğerleri de bunların içine katılır (Liebert ve Wick-Nelson, 1981, s.148; Kazancı, 1989, s.96; Kılıççı, 1992, s.174).

Cook ve Rudin (1997) sosyal beceri eğitimi ile kural bozucu davranışların azaltılabileceğini bulmuşlardır. Kaynaştırma faaliyetleri ile uyumsuzluk problemlerinin azaltılabileceği yönünde eğitimcilere öneriler sunmuşlar ve çatışmaların çözüm yöntemlerinin öğrencilere sistematik bir şekilde verilirse okulda disiplinin sağlanmasının daha kolay olabileceğini bildirmişlerdir.

Akbaş (1994), ğrencinin istenmedik davranışları karşısında, uzun süreli ve kalıcı davranış değişikliği için davranışçı psikoterapi tekniklerini içeren bir rehberlik programının hazırlanabileceğini bildirmiştir. Yedi adımdan oluşan programda, uygulamalar adım adım verilmiştir. Adımlar:1) Problemi güncelleştirmek, 2) ğrenme ilkeleri, 3) Davranış analizi, 4) Davranış gözlemlerine, 5) Müdahalenin planlanması, 6) Müdahale, 7) Müdahalenin sonuçları ve hedeflerin yansımaları şeklinde sıralanmıştır. Yalnız bu uygulamaların her birinin, ayrıca bir programı ve yeterli zamanın tanınmasının gerektirdiği vurgulanmıştır.

Bireylerin sosyal ve kişisel uyumunu gerçekleştirebilmesi için bazen bu uygulamalar yeterli olamamaktadır. Özellikle hem fizyolojik hem de psikolojik değişimlerin yoğun bir şekilde yaşandığı ergenlik döneminde, bireylerin uyum düzeylerinde sorun yaşamaları doğaldır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmada temel amaç ilköğretim okullarındaki disiplin uygulamalarının veli beklentileri açısından incelenmesidir.

İlköğretim okullarında uygulanmakta olan disiplin anlayışı ve velilerin disiplin uygulamalarına ilişkin beklentileri ve bu beklentilerin okullarda gerçekleşme düzeyi nelerdir?

1.3. Alt Problemler

Temel probleme bağlı olarak yanıt aranan alt sorular şunlardır:

* Disiplin teorileri nelerdir ve ilköğretimde uygulanması gereken disiplin anlayışı nedir?

* Okulda ya da sınıf içerisinde karşılaşılan istenmeyen ğrenci davranışları nelerdir?

* Okulda ve sınıf içerisinde disiplinin sağlanması rol oynayan etkenler nelerdir?

* İlköğretim okullarında çocuğu bulunan velilerin görüşlerine göre okulda ya da sınıf içerisinde istenmeyen ğrenci davranışları nasıl düzeltilebilir?

* İlköğretim okullarında çocuğu bulunan velilerin görüşlerine göre okul ya da sınıf içerisinde istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasını engellemek amacıyla nasıl kurallar oluşturulabilir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, ilköğretim okullarında çocuğu bulunan velilerin, okullarda uygulanan disiplin anlayışı ile ilgili kendi algıları ile duygu ve düşüncelerinin ilköğretim okullarında uygulanan disiplin anlayışı ile hangi yönden benzerlik ve farklılık taşıdığına saptanması ve buna yönelik okullarda ne gibi alternatif uygulamalar yapabileceğine ilişkin görüşlerin ortaya çıkarılması bakımından önemlidir.

Ayrıca bu araştırma, bu alanda yapılacak araştırmalara kaynak teşkil edeceği gibi aynı zamanda da Türk Eğitim Sistemi'nde eğitim sürecinin disiplin açısından yeniden ele alınarak, katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Sayıtlar

Araştırmanın başlıca sayıtları aşağıdaki gibidir:

* İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan ilköğretim okullarındaki velilerin disiplin uygulamalarına ilişkin görüşleri, velilerin görüşme formlarına verdikleri cevaplarla ölçülmüştür.

* Veliler görüşme sorularına doğru ve samimi olarak cevap vermişlerdir. Sonuçlar velilerin samimi görüşlerini yansıtmaktadır.

1.6. Sınırlılık

Bu araştırma :

* 2006-2007 Eğitim öğretim yılında İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan resmi ilköğretim okullarındaki seksen sekiz velinin görüşleri ile sınırlıdır.

* Velilerden toplanan görüş ve beklentiler görüşme formunda yer alan sorularla sınırlıdır.

* Görüşme formunda yer alan sorular, velilerin okullarda gözlemleyeceği veya bilgi sahibi olabileceği türden sorularla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Disiplin: Uyulması gereken kurallar ve yargılar.

Eğitim Sürecinde Disiplin: Öğrenciye kazandırılması gereken kurallar ve yetişkinlerin bu konudaki yaklaşımları (Gözütok, 1992, s.704).

Disiplin Kurulu: "Okul disiplin kurulu her ders yılının ilk ayı içerisinde öğretmenler kurulunca gizli oyla seçilecek iki öğretmen, müdür başyardımcısı, müdür başyardımcısının bulunmadığı hallerde müdürün görevlendireceği bir müdür yardımcısı, onur kurulu ikinci başkanı ve okul-aile birliğinin kendi içinden seçeceği bir öğrenci velisinden kurulan, disipline aykırı davranışların nedenlerini inceleyip bunların ortadan kaldırılmasının yollarını arayan kurulu" ifade eder (MEB Öğrenci Ödül ve Disiplin Yönetmeliği, 1995, s.213).

II. BÖLÜM

AİLEDE VE OKULDA EĞİTİM VE DİSİPLİN

2.1. Ailede ve Okulda Eğitim

Öğrencilerin uyumlu bireyler olarak gelişmelerini sağlamada, sorumluluk birinci derecede okuldan önce aileye düşmektedir.

Öğrencinin yetiştiği ailenin genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi, aile üyelerinin birbirine ve çocuğa karşı tutum ve davranışları çocuğa uygulanan disiplin gibi etkenler, onun duygusal ve sosyal gelişimini etkileyecek kişiliğinin oluşmasına ve davranışlarına yön verecektir(Yavuzer, 1989, s.161).

Araştırmacılara göre, “Hoşgörülü ve demokratik evlerde büyüyen çocuklar arkadaşlarıyla ilişkilerinde daha etkin, daha girişken, yaratıcı fikirler öne sürebilen, fikirlerini serbestçe söyleme eğiliminde görülen çocuklar olmaktadır.” (Yavuzer , 1998 , s.161).

Ana babaların çocuklarına korku silahını çevirmeksizin sorumlu, işbirliğine yatkın, kendi kendini, disipline eden yapıcı ve yaratıcı bireyler yetiştirmeleri onlarla kuracakları sağlıklı iletişim ortamına bağlıdır.

Her anne babanın bilerek ya da bilmeyerek çocuklarına karşı tutumu değişik olabilmektedir. Farklı zamanlarda çelişkili tavırlar alınmakta bazı çocuklar daha çok sevilmekte, bazılarında baskı yapılmakta, bazıları istenmeyen çocuklar olarak kabul edilmekte, bazılarında ise daha çok hoşgörü gösterilmektedir. Bütün bu tutumlar, çocuğun hem kişiliğinde hem de sosyal gelişmesinin değişik biçimler kazanmasına neden olmaktadır.

“Anne baba olmanın önde gelen özelliklerinden biri, bu kimselerin kararlı ve tutarlı olmaları gerektiğidir. Oysa uygulamada çocukların bazı davranışlarını bazı günlerde anne babanın sakin olması nedeniyle kabul edildiği, buna karşılık benzeri davranışların başka günlerde yine anne babanın gerginliği nedeniyle kabul edilmediği görülmektedir.”(Yavuzer, 1989, s.172-173).

Anne baba çocuk ilişkisi temelde anne babanın tutumuna bağlıdır. Çocuklar arasında uyum bozukluğuna neden olan birçok vakaya yeterli ve uygun olmayan anne baba çocuk ilişkilerinin sebep olduğu anlaşılmıştır.

Toplumun en küçük parçalarından birini oluşturan aile, çocuğun etkileşimde bulunduğu ilk çevredir. Toplum kurallarının ilk temellerinin atıldığı aile, gelecekte yetişecek insanlar için en önemli kurumdur. Eğitim ailede başlar. Kişilik yapısının temel davranışları büyük ölçüde ailede elde edilir. "Aile, çocuğun tüm gelişiminde etkili olduğu kadar, ona ilk gelişim ve deneyim fırsatlarını hazırlaması açısından da okul başarısında etkili olan önemli bir kurumdur." (Yavuzer, 1998, s.163). Bunların sonradan değiştirilmesi çok güç olur. Tembel-çalışkan, doğrucu-yalancı, pısrık girişken, bencil-diğercil benzeri ikilemlerin kazanılması ailede başlar ve gelişir çoğu zaman da pekişir. Okulun bunları değiştirebilmesi güçtür, uygun çözüm, önceden aileyi etkilemektir (Başar, 2000, s. 21).

Aile eğitimi için resmi ve sivil toplum kuruluşları çaba harcamalarına rağmen, hızlı nüfus artışı, göç ve benzeri sorunlar nedeniyle aile eğitimi sürekli geriye giden yapısını sürdürmektedir. Toplumsallaşma ve toplum kurallarının oluşturulmasında ilk etkileşimin gerçekleştiği ailenin, toplumun geleceği olduğunun unutulmaması gerekir. "İstenmeyen davranışların bazılarının kaynağı ailedir. Aile modeli(normal, ilgisiz, titiz, baskıcı, aşırı düşkün, karmaşık) çocuğun psiko-sosyal gelişimini etkiler. Okulun en sorunlu öğrencileri sorunlu ailelerden gelmektedir."(Küçükahmet, 2001, s.61).

Bireyin iç disiplininin oluşması ve toplumsallaşmasındaki yerini almasında ilk halkayı oluşturan ailenin eğitim düzeyi yükseldikçe okulda bu öğrencilerin eğitilmeleri de kolaylaşacak, geleceğe sağlıklı nesiller yetişecektir.

2.2. Disiplin

Birey, her devirde ve toplumda, kendisine zorlamalar, yasaklar ya da zorunluluklar dayatan çok sıkı egemenlikler içine alınmıştır. Disiplin kavramı içinde değerlendirilebilecek bu uygulamalar, insanlık tarihi boyunca insanların toplu halde buldukları medreselerde, manastırlarda, orduda ve atölyelerde gerçekleştirilmiştir.

(Foucault, 2001, s.169; İpşiroğlu, 1993, s.16). 17. yūzyılda "doğru disiplin"den "iyi bir eğitme" sanatıymış gibi sōz edilir (Foucault, 1992, s.213).

Tarihsel olarak disiplin sorunu, bireyin davranıř dūrtūlerini liderin/ustanın/ōđretmenin gōrūřleri ve standartlarıyla uyumlu hale getirmektir (Slee, 1995, s.7).

Eđitimde disiplin, "Eđitim sūreci iēinde çocuđa kazandırılması gereken kurallar ve yetiřkinlerin, bu konudaki yaklařımlarını" iēerir (Gōzūtok, 1992, s.704).

Okul ve sınıf çalıřmalarının dūzenini ve dūzgūnlūđūnū sađlayan ōnlemlerin hepsi okul disiplini kavramı iēinde dūřūnūlmektedir (Hesapçıođlu, 1998, s.328).

Çocuđun gelişim aşamasında aldığı eğitimin iēersinde disiplinin ōnemli bir yeri vardır. Disiplin, ōnce ailede sonra okulda belirli kuralların uygulanması olarak sūrekli çocuğun karşısına çıkar. "Disiplin, bir anlamda, çocuğun sahip olduğu sorumluluklarıyla yaşantısındaki hareketlerinin doğal ve sosyal sonuçlarını kabul etmesidir." (Aydođmuř ve diğerleri 1992, s.116).

İstendik davranış değişiklikleri yaratma çabası iēinde ailenin ve okulun amacı toplumun kurallarına uygun, iyi bir insan yetiştirmektir. Bu ortak amaç iēinde okul ve aile çocukta davranış değişiklikleri yaratmak iēin disiplini sıklıkla kullanır. Bu disiplin, sevgi temeline dayanır ve çocuğun geleceği iēin sağlam temeller atmak amacıyla yola çıkarsa sağlıklı bir toplumun temeli de atılmış olur. "Sevilen ve kişiliğine sayđı duyulan ocuk başkalarını sever ve onlara sayđı duyar. Bŵylelikle sevgi ve sayđı, erken gelişim yılları boyunca disiplinin temelini oluşturur." (Yavuzer, 1997, s.93). Disiplin sevgi ve sayđıyla gelişir.

ocuk eđer olumlu ortamlarda geliřtirdiđi davranıřları edinirse sūrekli kullanır ve toplumda kurallarla būtinleřerek mutlu bir birey olur.

ocuk dūnyaya geldiđi gūnden itibaren birçok davranıřları, istek ve ihtiyaçları, iēinde bulunduđu çevrenin etki ve baskısı ile karřı karřıyadır. Gerçi ocuđun būyūmesi, geliřmesi ve bir řeyler ōđrenmesi iēin ōzgūrlūđe ihtiyaı vardır ama bu ōzgūrlūk zaman zaman sınırlanmaktadır.

Toplumun kişilere tanıdığı özgürlük, yasalarla, yönetmeliklerle konulmuş yasaklar, toplumun ahlak kuralları ve değer yargıları ile sınırlıdır. Hiç kimse aklına geleni, dilediği zaman ve dilediği şekilde yapamaz. Herkes belirlenen bu kurallara uymak zorundadır. Bireyin ve dolayısıyla toplumun huzuru ve mutluluğu buna bağlıdır. Bireyi küçük yaştan itibaren bu yaşayış biçimine alıştırmak disiplinin konusunu teşkil etmektedir (Çaplı, 1970, s.101).

Hem okulda hem de evde denge ve düzenin oluşturulması için belirli kurallara uyulması ve davranışların yönlendirilmesi gerekmektedir. "Disiplin, çocuğun topluma uyumu üzerine yoğunlaşmakta, davranışı yönlendirmeyi amaçlamaktadır." (Yavuzer, 1997, s.91). Topluma uyum önce ailede sonra okulda uygulamaya konulan çeşitli yöntemlerle sağlanır. Kurallara uygun hareket etmeyi öğrenen birey, en az sorunla yaşamını sürdürür. Çoğu zaman olumsuz algılamalarla sert ve katı bir anlama yüklenen disiplin, topluma uyum için gerekli ve kaçınılmaz bir eğitim aracı olarak bireyde davranış değişikliği yaratmada sıklıkla kullanılır. Bireyin yaşamının ilk gününden itibaren sıklıkla karşılaştığı disiplin, ilk yuvası olan aile ve daha sonra üyesi olduğu okulda ayrı ayrı ele alınacaktır.

Büyükkaragöz ve Çivi'de (1999, s.254) disiplini: " Fert ya da grupların eğitimin amaçlarına ulaşmak için davranışlarını kontrol altına almaları" olarak tanımlamışlardır. Onur (1979, s.9) eğitimde disiplini en geniş anlamıyla tanımlayarak disiplini, "Çocuğun gelişiminde büyükler tarafından örgütlenen bir yaşam düzeni" olarak ifade etmiştir. Başaran'a (1991, s.118) göre ise eğitimde disiplin, "Öğrenciye hangi davranışın istenilir olduğunu gösterip öğretmek, öğrencinin bu davranışı yapıp yapmadığını izlemek, davranışı beklenenden iyi yaptığında onu ödüllendirmek, beklenenden kötü yaptığında ise onu cezalandırmaktır." İlköğretim kurumlarında ise disiplin denince, "Öğrencinin okul ve öğretimle ilgili faaliyetlerini düzenlemek amacıyla güden önlemler anlaşılır." (Özyurt, 1999, s.50).

Bir kısmı emirlere ve dolayısıyla zora; bir kısmı da isteğe, sevgiye dayanan bu önlemler öğrencinin ahlak ve karakter bakımından en iyi şekli almasına yardım eden bütün faaliyetlerin toplamından ibarettir. Bu önlemlerin alınmasındaki amaç ise; öğrencinin okulda doğal koşullar içinde yaşamasını ve çalışmasını, disipline uygun bir vatandaş olarak karakteri olgun bir insan olmasını sağlamaktır (Özyurt, 1999, s.50). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi çocuğa kazandırılmak istenen disiplin dıştan gelen bir zorlamayla olmaz.

Önemli olan çocukta içselleştirilmiş bir sorumluluk duygusunun oluşturulmasıdır (Aydoğmuş ve diğerleri 1995, s.116).

2.3. Eğitimde Geleneksel Ve Çağdaş Yaklaşımlar Ve Disiplin Anlayışları

Türk eğitim sisteminde çeşitli eğitim politika ve yaklaşımları yıllardır denenmekte ve uygulanmaktadır. Bunlar geleneksel ve çağdaş eğitim yaklaşımları olarak iki kategoride ele alınabilir.

Geleneksel eğitim sistemi daha çok klasik okullarda benimsenmiş ve uygulanmıştır. Geleneksel eğitim sisteminde "Dersler, programlar, ödevler, ders saatleri ve benzeri unsurlar hep çocuğun ilgi ve ihtiyaçları hesaba katılmaksızın düzenlenir." (Kafadar, 1997, s.49).

Klasik okulda egemen olan geleneksel disiplin anlayışında öğrenciden her durumda koşulsuz uyumlu davranması beklenmektedir. Bu zorunlu uyumlu davranma bazen olumsuz sonuçlar doğmakta ve baskıcı tutumlara karşı disiplinsiz davranışlar gelişmektedir. Bu okul "Öğrencinin serbest faaliyetlerini sınırlayan, kısıtlayan otoriter bir 'esaret okulu' özelliğindedir." (Kafadar, 1997,s. 49).

Geleneksel okulda egemen olan geleneksel disiplin anlayışında öğrencilerin alınan kararlara katılımı söz konusu değildir. Öğretmen öğrenci ilişkileri, aşırı ölçüde yapılandırılmıştır. Sınıf içi kurallar oldukça katı ve tek yönlüdür. Eğitim amaçlarının ve sınıf içi kuralların belirlenmesinde öğrenci katılımına yer verilmez. Sadece öğretmen tarafından belirlenen ve değişmez doğrular olarak yansıtılan bu kurallar, tartışılmazlar. (Aydın, 1998, s.3).

Geleneksel disiplin anlayışı demokratik yaşamın gerekleri ile bağdaşmayan bir yapıdadır. Öğretmen sınıf ortamında katı kurallar koyarak düzeni sağlamaya çalışırken bir yandan da sorunlu davranışlar gösteren öğrencilerle uğraşmak durumundadır.

"Öğretmenin bu tutumu suçlama, azarlama ya da cezalandırma şeklindedir. Bu durum eğitimde öğrencinin yabancılaşmasına neden olmaktadır." (Aydın, 1998 ,s.3). Öğrenci okuldan yabancılaştıkça sorun haline gelecektir.

Tümüyle öğretmenlerin katı tutumlarıyla disipline edilmeye çalışılan öğrenci, okulun hiçbir sorununu paylaşmak istemeyecek ve yabancılaşacaktır.

Disiplin kararları yalnızca öğretmenlerce alınan kararlardan ibaretse, öğrenciler açısından geniş çapta bir yarar sağlamayacaktır.

Okullar geleneksel gidişlerine bir son verme zorunluluğu içindedir. Bu yalnız kağıt üzerinde kalacak eğitim ilkeleriyle değil, uygulamaya yansıyan, öğretmenin felsefesine sinmiş ve davranışlarında ifade bulmuş, okulun tüm personelini kapsayan bir örgütlenmeyle gerçekleşir. Aksi halde okulun insana verdikleri kadar ondan götürdükleri de çok olmaktadır (Kılıççı, 1992, s.22). Bunu gerçekleştirmenin ilk şartı öğretmenle öğrencilerin el ele vererek beraber çalışmalarınıdır.

Öğretmen ve öğrencinin bir arada çalıştığı okul ve kurumlarda disiplin sorunları en aza indiği gibi, sorumluluk ve paylaşım duyguları da gelişir. Geleneksel okula karşılık XX. yüzyılın başlarından itibaren önce Batı'da ve daha sonra da dünyanın diğer yerlerinde ortaya çıkıp yerleşen bu yaklaşım "Yeni Yaklaşım" veya "Çağdaş Yaklaşım" olarak adlandırılmaktadır. Çağdaş yaklaşımın hakim olduğu bu okullarda ceza her şekliyle kaldırılmak istenmektedir. Klasik okulun biçimsel ve dıştan empozeli disiplin anlayışı yerine, kendi kendini kontrol adı verilen yeni bir disiplin anlayışı benimsenmektedir. Bu yeni disiplin anlayışının temel amacı ahlaki ve sosyal bir vatandaş yetiştirmeye yönelik çocukların içten gelen serbest faaliyetlerini yine serbest bir sosyal ortam içerisinde yapmalarını sağlamaktır. Böylece çocukta, toplum düzeninin gerekliliğini kendi deneyimleriyle anlayabilmesini sağlayacak derin ve içten gelen faal bir disiplinin oluşturulması söz konusu olacaktır (Kafadar, 1997, s.51).

Çağdaş eğitimde egemen olan yeni disiplin anlayışında disiplin içseldir. "Çocuk, öğrenmeye güdüleyici bir ortamda kendi isteğiyle kararlara katılarak, sorumluluklar alarak, başarıya duygusunu tadarak disiplinli birey olabilir." (Alicıgüzel, 1999, s.165).

Bazı yazarlar tarafından hür disiplin olarak da adlandırılan bu disiplin anlayışında katılım ve iç disiplin ön plandadır. Hesapçıoğlu (1998, s.34) hür disiplinin amacını şu şekilde açıklamaktadır:

Hür disiplinin amacı; çocuğu sıkı altına almaktan ziyade iyileştirmek, boyunduruk altına almaktan ziyade gönlünü kazanmaktır.

O, çocuğun iç alemine, şuuruna dokunmak, sürekli olmayan yüzeydeki sükuneti değil, iç düzeni yani çocuğun gerekli kabul edilen kurala muvaffakatını (= katılımını) almak ister. Disiplin, ona kendi kendini yönetmeyi öğretmek ister. Bunun içinde kendisine az çok itibar verir, ceza korkusundan ziyade, iyi niyetine başvurur; cezalandırmaktan ziyade öğüt verir, dikkatini çeker, takdir eder; başlıca faaliyet vasıtası iyiliktir, ama bu, hiçbir şeye engel olmadığı için, her şeyi yüzüstü bırakan, körü körüne ve gevşekçe bir iyilik değil, daha ziyade her şeyi önceden sezen ve bastıran basiretli ve cesur bir iyiliktir.

Charrier'e göre bu disiplin anlayışı, iradeyi zayıflatmadan yönetmekte, akla ve bilince hitap etmektedir. Charrier kendilerine saygıları olan ve sorumluluklarını bilen, toplumda kendi kendilerini yönetebilecek vatandaşlar hazırlamayı ilke edinen bu disiplin anlayışının aynı zamanda demokrasi ilkelerine uygun olan tek disiplin anlayışı olduğunu da ifade etmiştir. (Charrier ,1972, s.103).

Okulda hür disiplinin yaratılabilmesi için sadece iyilik yeterli değildir. Bunun yanı sıra okul yönetimince öğrencilerin, kendilerini ilgilendiren kararlara katılımları sağlanmalıdır. Onlara bir birey olarak güvenilmeli ve sorumluluklar verilmelidir. Öğrenciler bu sorumlulukları aldıkları sürece paylaşacak ve okulu sahiplenerek aralarında kurdukları oto kontrol ile disiplin sorunlarını en aza indireceklerdir.

Geleneksel yaklaşım, katı disiplin kurallarının geçerli olduğu ve öğretmen merkezli bir anlayışla yıllardır sürdürülmektedir. Öğrencinin söz hakkının olmadığı bu yaklaşımda, demokratik ilkelerin dikkate alınmadığı baskıcı ve paylaşımdan uzak bir disiplin anlayışı egemendir. Halbuki gelişmeler eğitimde çağdaşlaşmayı gerekli kılmaktadır.

Saptanan temel amaçlar doğrultusunda çağdaş bireyler yetiştirilmesi için, çağdaş bir toplum oluşturulması için, çağın gereklerine uygun eğitim politikaları geliştirmeye ihtiyaç vardır. Dünya'nın sahne olduğu bu hızlı ve köklü değişiklikler eğitim kurumlarını da yenileşmeye zorlamaktadır.

Çağdaş yaklaşımda eğitim öğretim süreci öğrenci merkezlidir. Bu yaklaşımda "Öğrencinin bedensel, duyuşsal, zihinsel gelişim özellikleri göz önüne alınmaktadır. Öğrenci etken, öğretmen ise edilgen konumdadır." (Aydın, 1998, s.4). Bununla birlikte eğitim ve öğretim sürecinde yaşanan bu değişme ve gelişmelere paralel olarak okulda egemen olan disiplin anlayışında da değişme ve gelişmeler görülmeye başlanmıştır.

Çağdaş disiplin anlayışı olarak da adlandırılan yeni disiplin anlayışının asıl amacı küçük yaşlarından başlayarak öğrencilerde kendi davranışlarını denetleme yeterliliğini kazandırmak bir başka deyişle özdenetimlerini geliştirmektir. "Okullar geleneksel gidişlerine bir son verme zorunluluğu içindedir." (Kılıççı, 1992, s.22). Dünyanın zorladığı bu değişiklikler, diğer toplumlarla uyum için gereklidir. Dünyada kabul görmüş toplumların bir arada ve belirli kuralların düzenli uygulandığı disiplinler bir anlayışı yakalamak ancak eğitimle gerçekleşebilir.

Disiplin konusunda başlıca üç görüş vardır. Bunlardan birincisi: "Otoriter Disiplin" anlayışıdır. Bu anlayış çerçevesinde çocuğun hemen hemen her ortamda her davranışı yasaklanmakta ve engellenmektedir. Çocuğa katı ve sert davranılmakta, serbestlik tanınmamaktadır. İkinci anlayış ise bu anlayışın tamamen aksidir. "Hoş görür disiplin" olarak da adlandırılan bu disiplin anlayışına göre çocuğun hemen hemen her davranışına göz yumulmakta, aşırı serbestlik tanınmaktadır. Üçüncü disiplin anlayışı ise bu iki görüşün karışımıdır. Bu disiplin anlayışı, çocuğun gelişim ve büyüme dönemlerinin özelliklerini göz önünde bulundurarak, zaman zaman yasaklamaların konulmasını, zaman zaman da davranışların hoşgörüle karşılanması gerektiğini kabul eden "Demokratik Disiplin" anlayışıdır. Eğitimciler bu disiplin anlayışı için en güzel fakat uygulanması da o derece güç bir yol demektedirler. Hemen belirtmek gerekir ki aşırı baskı, yasaklamalar ve engellemelere dayanan disiplin anlayışı ile bunun tam tersi aşırı serbestliğe, sınırsız özgürlük ve hoşgörüle dayanan disiplin anlayışı çocuğun eğitimi, kişiliği üzerinde aynı derecede olumsuz etkilerde bulunmaktadır.

Bu türlü disiplin anlayışlarına göre yetiştirilen çocuklar şaşkın, ürkek, çekingen, ne yapacaklarını bilemeyen zayıf kişilikli kimseler durumuna gelmektedirler.

(Çaplı, 1970, s.101-102). Eğitimin içindeki çağdaş ya da yeni disiplin anlayışlarını temel alan bir eğitim sistemi çocuğun olumlu gelişimine yönelik çalışmalar, geleceğin toplumlarında daha çok kendine güvenen ve sorumluluklarını bilen ve kendi kendini kontrol eden bireyler yetiştirecektir. Bu anlayış sınıfa taşındığında sorunların çoğunlukla öğrenciler tarafından önlendiği görülecektir. Bu anlayış eğitim sistemi içerisinde çağdaş disiplin anlayışı, önleyici disiplin anlayışı ya da diğer adıyla yapıcı disiplin anlayışı ile de temsil edilmektedir. çağdaş disiplinin amacı, eğitimde-sınıfla düzeni ve çalışmayı sağlamaktır. Bunun için çocuğu iyiye doğru götürmek ve kendi kendini yönetmeğe alıştırmaktır.

Pek çok yazar tarafından eski ve yeni disiplin anlayışları olarak sınırlandırılan disiplin anlayışlarında bugün gelinen nokta her yönüyle çocuğu merkez alarak hareket etmekte, kişilik gelişimini engellemeyecek bir yönde ele almaktadır."Olayların sonuçlarıyla baş başa bırakma, çocuğun kişilik gelişimine, otonom (kendi kendini yöneten) ve girişimci bir birey olmasına yardımcı olan bir yöntemdir." (Aydoğmuş ve Diğerleri, 1995, s.117). Çocuk bu şekilde yetiştiğinde sorumluluklarının bilincinde ve kendi disiplinini kendisi sağlayan ve kendisi için sağlanan bir anlayışı benimseyerek yetişecektir. Sorumluluğu öğretmede önemli bir nokta, çocuğu, kendine özgü kişiliği olan bağımsız bir birey olarak kabul etmek ve onun hak ve özgürlüklerinin sınırlarını dengeli bir biçimde belirleyebilmektedir.

Bu sınırlara uymayan çocuğa uygulanacak ceza, "insanlar arası ilişkileri anlatacak" türde olmalı, bedensel ceza, aşağılama, karanlık odaya kapanma ve benzeri ceza türleri düşünülmemelidir. İnsanlar arası ilişkileri anlatacak türdeki ceza ya çocuğun istediği bir şeyi almamak, gideceği bir programı iptal etmek gibi onun bir isteğini kısıtlamak şeklinde uygulanmalı ya da çayı döken çocuğa masayı temizletmek, ana caddede bisiklete binen çocuğa bisiklete binmeyi yasaklamak şeklinde sebep-sonuç ilişkilerini anlatmayı esas almalıdır. Bu disiplin yönteminde çocuk, sorumluluğu öğrenir ve kendi davranışının sonunda ortaya çıkan zararın ne olduğunu görmeye çalışır. Bu da çocukta iç denetim mekanizmasının gelişmesine yardımcı olur (Aydoğmuş ve Diğerleri, 1992, s.117).

2.4. Disiplin Anlayışlarının Evrimi

İntikamcı disiplin anlayışı: 15. yy.a kadar görülen bu disiplin anlayışı, daha çok insanların din anlayışına dayanmaktadır. Tanrılık özelliği ve sahip olduğu otorite, hiçbir sorumluluk almadan isterse yalnızca kendi kişisel zevk ve isteği doğrultusunda suçludan intikam alabilmektedir.

Bu anlayışın eğitime yansması; bazı öğretmenlerin disiplin sorunlarını kişilik sorunu haline getirerek öğrencilerden intikam alırcasına hareket etmeleridir. (Foucault, 1992, s.162-169; Hesapçioğlu, 1994, s.328)

Cezalandırıcı disiplin anlayışı: Genelde 15. - 17. yy.lar arasında kabul gören disiplin anlayışıdır. Tanrılık özelliğinin yerini sosyal adalet duygusu almıştır. Yasalara, kurallara karşı gelenler fiziksel olarak acımasızca cezalandırılırlar. Örneğin; sürgün, işkence, ölüm cezası. Eğitimde de bu tür cezalandırıcı kurallar bulunabilmektedir. Örneğin: Falaka (Foucault, 1992, s.39-44; Hesapçioğlu, 1998, s.329).

Korku yoluyla engelleyici disiplin anlayışı: 18. yy.da tanrı, akıl, doğa ve insan kavramlarının yeni bir senteze ulaşmasıyla ortaya çıkan Aydınlanma Çağı'nda sanat, felsefe, ve siyaset alanlarında devrimci gelişmeler olmuştur (AnaBritannica, cilt: 3 s.88; Hesapçioğlu, 1994, s.23). Aklın yüceltiği bu dönemde, hukuk felsefecileri ve kuramcılarında, hukukçularda, yasaları uygulayanlarda ve meclislerdeki kanun koyucuları arasında, cezaların ılımlı ve suçlara uygun olması, caydırıcı özellik taşıması düşüncesi yaygınlaşmıştır (Foucault, 2006, s.89). Disiplin kavramı da, genel egemenlik kurma formüllerine dönüşmeye başlamıştır. Bu anlamda disiplin, bağımlı olmaya alışmış, "itaatkar" insanlar üretmeye odaklanmıştır (Foucault, 2006, s.171). 18. ve 19. yy.larda geçerli olan bu anlayışa göre; suçlara verilen cezalar, kişilerin suç işlemelerini engelleyecektir. Daha önce aynı suçu işlemiş olanları da suçu tekrarlamaktan caydıracaktır. Bireyler, dıştan konulan yasaklarla ve korku yoluyla baskı altında tutulurlar. Bu anlayışın eğitime yansması; yapılmaması gereken hataları işleyen öğrencilere, disiplin yönetmelikleri çerçevesinde verilen cezalar, diğer öğrencileri korkutarak aynı hatayı işlemelerini önleyebilecektir (Foucault, 2000, s.13; Hesapçioğlu, 1994, s.329). Bu tür disiplin uygulamasıyla çocukların duygusal, toplumsal ve eğitsel gelişmeleri engellenir ve çocuklar mutsuz, intikamcı yetişkinler haline gelirler.

İyileştirici disiplin anlayışı: Korkunun kalktığı ya da korkuya karşı korunmanın mümkün olduğu durumlarda bireylerin suç işlemeye devam etmelerinin disiplinin tam olarak sağlanmasını engellediği görülür. Bunun üzerine bireyde; toplum düzenini bozmaya yönelik eğilim, istek ve davranışlar yerine, toplum düzenini korumaya yönelik eğilim, istek ve davranışlar oluşturulmaya çalışılır.

Bu nedenle okullardaki rehberlik birimleri kurulur. Bu anlayışın eğitime yansımaları; sosyal olmayan davranışın devam ve tekrarında, öğrencinin iyiliği için ne kadar önemli olduğunu öğrenciye anlatan rehberlik hizmeti şeklindedir (Hesapçıoğlu, 1994, s.329).

Önleyici disiplin anlayışı

Günümüz disiplin anlayışının dayanak noktasını oluşturan bu kuram disiplin anlayışını, iyileştirici disiplin kuramına göre daha da iyi bir düzeye yükseltmiştir. Bu kuramın dayanağı, insanın doğasına ilişkin iyimserlik (optimizm) görüşüdür (Küçükahmet, 2001, s.57). Bu kuramın savunduğu görüşe göre, doğuştan günahkar ve kötülük yapma eğiliminde olan insan, kötülükleri, tembelliği, bencilliği çevrenin etkisiyle sonradan öğrenmektedir (Hesapçıoğlu, 1998, s.340; Küçükahmet, 2000, s.57). Çevresel faktörler çocuğun yaşantısında önemlidir. Çünkü çocuk okula gelirken aynı zamanda geldiği çevrenin etkilerini de beraberinde getirir. Bu kurama göre, çocuğun davranışlarını olumsuz yönde etkileyen çevresel faktörler kontrol altına alındığı takdirde uygun davranış alışkanlıklarının kazandırılabilmesi mümkündür. Bu kuram sorumluluklarının bilincinde demokratik yöntemleri verimli bir şekilde kullanabilecek insanlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu da, bireydeki içsel tepkileri kontrol etmek için dışarıdan verilecek olan emirler ve yaşantılara dayanan bir eğitim programıyla gerçekleştirilebilir (Schorling, 1953, s.59).

Yapıcı disiplinin özellikleri ve yapıcı disipline dayalı eğitimde göz önünde tutulması gereken başlıca noktalar aşağıda belirtilmiştir (Schorling, 1953, s.82-89; Aytuna 1963, s.286-2877; Oğuz, 1999, s.218-9):

* Disiplin "yapma"lardan çok "yap"lar üzerine kurulmalıdır. İnsanların yasaklara karşı eğilimleri daha fazladır. Bunun için yasaklardan daha çok yol gösterici cümlelere yer verilmelidir.

* Bütün çalışmalara ve etkinliklere, öğrencilerin katılmaları sağlanmalı, sosyal bilinç sahibi olmaları önemle takip edilmelidir.

* Okul etkinlikleri ve her türlü öğrenci çalışmaları işbirliğine dayanmalıdır. Öğrenci işi yapma kararına ortak olduğu için daha istekli çalışacak ve sorun çıkarması da bir yerde önlenmiş olacaktır.

* Çalışma yerlerinde, herkesin çalışmasına elverişli şartların herkes tarafından korunması bilinci, öğrencilerde yaratılmış olmalıdır.

* Öğrenciler disiplin konusunda bilinçlendirilmelidir. Öne sürülen isteklerin nedenleri öğrenciye anlatılırsa öğrenci bunları rahatlıkla yerine getirecektir.

* Öğretim hataları disiplin hatası olarak görülmemelidir.

* Öğrencilerin boş kalmamasına özen gösterilmelidir. Bazı öğrenciler arkadaşlarının söz ve hareketlerinin tesiri altında kalarak olay çıkarma eğilimindedirler, bu gibi öğrencilere ilgi duyacakları işler verilmelidir.

* Öğretmenler sınıfta, değişik yöntem ve teknikler kullanmalıdır.

* Çalışmalar sırasında öğrencinin ilgisini canlı tutacak yöntem ve tekniklere yer verilmelidir. Bunun yanı sıra öğrencilerin kişiliklerine de saygı gösterilmelidir. Bunun için çocuk bir kişi olarak kabullenilmeli, ona göre davranılmalıdır.

* Sınıflar araç gereç yönünden zengin olmalı ve bunların derslerde faal olarak kullanılmasına özen gösterilmelidir. Araç gereç kullanmak, öğrencinin ilgisini çekmeye yardımcı olur.

* Öğrenmelerinde güçlük çektikleri konularda öğrenciler zor durumda bırakılmamalıdır.

* Öğretmen, sınıftaki işlerinde ve derslerinde becerisizlik göstermemelidir.

* Problem olabilecek durumlar incelenmeli, problem yaratmaya neden olabilecek şeyler, öğretmenler tarafından önceden düşünülmeli, araştırılmalı, tespit edilen hususlar ortadan kaldırılmalıdır.

* Öğrenciye bir işi başarmaktan doğan zevk tattırılmalıdır. Bunun için öğrencilere yaptığı işin sorumluluğunu üzerine alma ve sonuçlandırma fırsatı verilmelidir.

* Bunun yanı sıra ağır çalışan, dikkatleri kolay dağılan, geç ve güç öğrenen öğrencilere, başlangıçta daha çok ilgilerine uygun işler verilerek ve daha sonra çok istekli olmadıkları işlere yöneltilecek onları istenmeyen davranışlar göstermekten alıkoyulmalıdır.

* Öğretmen, disiplin olaylarının önemli bir bölümüyle ilgili olarak kendisini sorgulamalıdır. Kendisinin de duruma göre davranmamakla ya da başka bir nedenden dolayı disiplin sorunları yaratabileceğini düşünmelidir. Öğretmen böylesi bir duruma olanak vermemek için, sınıfındaki işlerini ciddiyetle ele almalı, çalışmalarını iyi organize etmeli, istekle çalışmalı, otoritesini nerede, ne zaman ve ne şekilde kullanması gerektiğini iyi bilmelidir.

2.5. Disiplin Teorileri

Farklı eğitim felsefeleri, farklı okul amaçları ortaya koyarlar. Eğitim felsefeleri çok çeşitli şekillerde sınıflandırılabilirler. Çoğunlukla da öğretmenler ve öğrenciler tarafından uygulanan denetim ve özgürlük miktarına göre sınıflandırılırlar. Bu felsefeler, öğretmenin bilgi ve kültürü düzenli ve denetimli bir biçimde öğrencilerine aktarmasını ya da öğrencilerin neyin önemli olduğunu öğretmenden öğrenerek kendilerini yönlendirmelerini vurgularlar. Çocuk geliştirme ve disiplin teorileri aynı kalıbı izlerler. Bütün teoriler, düzenli bir öğrenme ortamı yaratarak öğrencilerin okuldaki başarılarını arttırmayı amaçlarlar (Edwards, 1993, s.16; Porter, 1996, s.11).

Bu teoriler genellikle 3 kategoride düzenlenirler (Edwards, 1993, s.16-17; Banks & Thompson, 1995, s.111).

2.5.1. Yönelme Teorileri:

Bu teorilere göre; çocuğun gelişimi ve büyümesi çok az kontrol edebildiğimiz dış koşulların sonucudur. İnsan gelişimi temel olarak, gözlenebilen insan davranışları ve bu davranışları pekiştiren veya ilerleten çevresel etkilere göre açıklanabilir. Yönelme teorileri çocuklara çok az otonomi verirler. Öğretmenlerin, öğrencilerin davranışlarını dikkatle izlemesi ve kontrol etmesine dayanırlar.

Bu teorileri kullanan öğretmenler; öğrencilerin davranışlarının kontrol edilebileceğine inanırlar. Çünkü öğrenciler yeterince izlenmez, kontrol edilmez veya denetlenmezlerse, öğrencilerin davranışlarının düzensiz ve yıkıcı olacağına inanırlar.

Davranışçılık teorisi: Temsilcisi: Burrhus Frederic Skinner

Davranışçı teorinin yaklaşımları (Fontana, 1994, s.64-65).

* Gözlenebilen davranış, objektif kavramlarla tanımlanabilir.

* Davranış öğrenilir.

* Etki yasası vardır. Ödüllendirilen davranış tekrarlanır, ödüllendirilmeyen ise ortadan kalkar.

* Beklenmedik olaylar değiştirilebilir.

Öğretmenler, öğrencileri yanlış yaparken değil, iyi eylemler yaparken yakalayıp ödüllendirmeye daha çok zaman ve enerji harcamalıdır. Öğretmen, yanlış yapan çocukla ilgilendiğinde çocuğun yanlış davranışı pekiştirilmiş olur. Oysa yanlış davranış görmezden gelinirse kaybolabilir. Ayrıca bu durum yumuşak bir ceza sayılır. Öğretmenler öğrencilerin davranışlarını değiştirmek için dört tip pekiştireç kullanırlar: Sosyal, sembolik, faaliyet, somut (Steere, 1988, s.37-39). Eğer öğretmen istenen pekiştirmeleri verirse, o zaman öğrenciler hem yüksek akademik performansa ulaşacaklardır, hem de sınıfta çok yüksek saygıya sahip olacaklardır (Edwards, 1993 , s.26).

Disiplinin Amacı: Davranışçılar disiplinin temel amacının yönetsel olduğunu belirtirler. Düzeni kurmada ve korumada kullanılan yönetsel işlev; öğrencilerin, öğrenmede başarılı olmalarını sağlayabilir. Teori, düzeni korumak için kullanılabilir, ama daha çok düzeni sağlamak için kullanılır. Bu da teorinin amacını önleyici olmaktan çok müdahale edici yapar (Porter, 1996, s.31).

Atılğan disiplin modeli: Temsilcisi : Lee & Marlene Carter , Fredric H.Jones

Çocukların, öğretmen tarafından davranışlarının katı bir şekilde kontrol edildikleri sınıflarda bulunmaktan hoşlandıkları varsayılır. Bu modele göre; öğrenciler, öğretmenin cezalandırmasının gerekliliğini, kötü davranışı engellemek olarak anlarlar ve öğretmen yanlış davranan öğrencileri cezalandırdığında olumlu düşünürler (Edwards, 1993, s.26).

Atılğan öğretmen yumuşak ama kararlı açıklamalar yapar. Kuralları ve politikaları sakince uygular. Disiplini sağlarken; göz kontağı, mimikler ve jestler, ses tonu, fiziksel yakınlık kullanır (Porter, 1996, s.19; Steere, 1988, s.46).

Atılğan öğretmen sınıfta kurallar bozulduğu zaman yerine getirebileceği sözler verir. Öğrenciler kuralları ve sonuçlarını bilirler. Kurallar genellikle 4-5 tanedir ve mantıklı, gözlenebilir, uygulanabilir özelliktedirler. Kurallar yazılarak sınıfa asılır.(Steere, 1988, s. 47).

Disiplinin Amacı: Disiplinin amacı, düzeni sağlamanın yalnızca yönetsel işlevini yerine getirmektir. Bu, etkin bir öğrenme çevresini korumak, otoriteye itaati öğretmekle olasıdır, anlamına gelir. Düzenin hedefi; psikolojik güvenlik sağlamak, çocukları daha sonra pişman olacakları davranışları yerine getirmekten korumak ve bireylerin, olumlu beceriler oluşturmalarına izin vermektir (Porter, 1996, s.17).

2.5.2. Yönlendirilmeyen müdahale / karışma teorileri:

Bu teorilerin temelindeki varsayım; çocukların içsel olarak geliştikleridir. Çocuklar, kendi yönlerini bulmalarına izin verildiği zaman en üst gelişimlerine ulaşırlar. Bu bakış açısından, çocuklar öğrenmek için, kendilerini yönlendirmek ve kendilerini gerçekleştirmek için doğal bir eğilime sahiptirler. Bu teoriler çocuklara hemen hemen sınırsız özgürlük verilmesinden yanadır.

Bu süreçte öğretmenin rolü; kişisel gelişimi arttıracak ve bireysel yaşam tecrübelerini netleştirmeye yardım edecek koşulları sağlamaktır.

İnsancıl teori : Temsilcisi: Cari Rogers, Thomas Gordon

Öğrencilerin başarıları ve uyumlu davranışları, öğretmenler ve öğrencilerin duygusal ihtiyaçlarını ve öğrenme meraklarını giderdikleri zaman artacaktır(Porter, 1996, s.108).

Disiplinin Amacı: Disiplinin yönetsel işlevi çok azdır. Temel hedefi eğitimsel işlevin alanlarıdır. Öz-disiplini öğretme, grupta işbirliğine katılımı ilerletme, sorumlu vatandaşlığı teşvik etme destekleme. Öğrencilere kritik sosyal konulara çözümler üretmeleri için yeterli bilgi ve deneyim sunulur. Okuldaki disiplinin sosyal amacı, çocukları uygarlaştırmaktır. Bu eğitimsel hedefleri başarmak için, birey sosyal destek ve başkaları tarafından sınır konulmadan kişisel gelişim için özgürlük ister. Kişi, duygusal, bilişsel ve yaratıcı olacağı bütün alanlarda kendini açıklama özgürlüğüne ihtiyaç duyar.

Çünkü kişi, rehberlik yapıldığı zaman, kendini gerçekleştirme denilen bu amaca ulaşacaktır. Bu nedenle de dışarıdan düzen empoze etmek gereksizdir (Porter, 1996, s.110).

Transaksiyonel analiz: Temsilcisi: Haim Ginott

Disiplin; küçük zaferler dizisi, uzun-dönemli gelişme süreci ve bir çocuğun yanlış davranışının hemen çözüm olarak görülür. Öğretmenler, duruma ve duygularına uygun yumuşak bir dil kullanarak öğrencileri kibarca ikna etmelidirler. Öğretmenler hem somut iletişimler kullanmalı hem de cezaya karşı başka seçenekler bulmalıdırlar. Çünkü ceza eğitici değildir ve düşmanlık yaratır (Steere, 1988, s.19-20). Öğretmenin etkisi, kontrol yapmadığı durumlarda daha olumludur (Edwards, 1993, s.26).

Disiplinin Amacı: İnsancıl teorideki disiplinin amacı ile aynıdır. Disiplinin yönetsel işlevi çok azdır. Temel hedefi eğitimsel işlevin alanlarıdır: Öz-disiplini öğretme, grupta işbirliğine katılımı ilerletme, sorumlu vatandaşlığı teşvik etme / destekleme. Kişi, duygusal, bilişsel ve yaratıcı olacağı bütün alanlarda kendini açıklama özgürlüğüne ihtiyaç duyar. Çünkü kişi, rehberlik yapıldığı zaman kendini gerçekleştirme denilen bu amaca ulaşacaktır. Bu nedenle de dışarıdan düzen empoze etmek gereksizdir (Porter, 1996, s.110).

2.5.3. Liderlik Teorileri:

Bu teorilerin dayandıkları varsayıma göre; çocuklar hem içsel hem de dışsal etkilerin etkileşimiyle gelişirler. Bu açıdan davranış; her biri yaşamsal önemdeki pek çok faktörün ürünüdür. Büyüme çocuklar ve onların sosyal deneyimleri arasındaki sürekli karşılıklı iletişimden kaynaklanır.

Öğretmenin rolü liderliktir. Öğretmenler uygun müdahale / karışma tekniklerini kullanırlarsa çocuklar kendilerini yönlendirme sorumluluğunu başarıyla yapabilirler. Öğretmenler ve diğer yetişkinler çocuklara nasıl yapılacağını öğrettiklerinde, çocuklar kendi hayatlarını kontrol etmek isterler ve sorumluluk duyarak bunu yapabilirler. Liderlik teorileri çocuklara, sorumlulukla kullanabildikleri takdirde önemli ölçüde özgürlük verir.

Yeni Adlerci teori / mantıklı sonuçlar modeli: Temsilcisi: Rudolf Dreikurs

Çocukların; yalnızca demokratik bir çevre varsa, öğretmenlerine olumlu olarak tepkide buldukları varsayılır. Yanlış davranışın sonuçları, öğrencilerle danışmanlık görüşmesi yapılarak halledilir (Edwards, 1993, s.6). Büyük öğrencilerin sınıftaki davranış kurallarının kurulmasına yardımcı olmalarına izin verilir. Kurallara uyanlara ödüller verilir, uymayanlar ise yanlış davranışlarının sonuçlarına katlanırlar. Davranışların iki tür sonucu vardır: Doğal ve mantıksal. Doğal sonuç; öğrencinin kendi davranışının sonucudur, öğretmenden etkilenmez. Mantıklı sonuç ise öğretmenin kabul ettiği sonuçtur. Mantıklı sonuçlar kullanılırken aşağıdaki çıkarımlar dikkate alınmalıdır (Steere, 1988, s.29-30):

* Her sonuç yanlış davranışla ilişkili olmalıdır.

* Çocuğa seçme şansı vermelidir. Örn:"Koridorda mı yürümek istersin, dışarı mı çıkmak istersin?"

* Güvenlik ve tehlikeli durumlar, mantıklı sonuçların kullanımını engelleyebilir.

* Mantıklı sonuçlar, çocuğun amacı ve davranışı dikkati çektiği zaman çok işe yarar.

Disiplinin Amacı: Disiplin: (1) Öğrenmek için gerekli olan düzeni yaratmayı amaçlar (yönetmel işlev) (2) Bireylere öz-disiplini uygulamalarında rehberlik yapar. (sorumluluk eğitsel işlevi) (3) Grupla işbirliğini artırır.(işbirliği eğitsel işlevi) (Porter, 1996, s.87).

Seçme teorisi : Temsilcisi: William Glasser

Ceza yalnızca isyan yaratacaktır. Bu teoriye göre; çocuklar kendilerini buldukları ve çeşitli durumları başkaları değil kendileri kontrol ettiklerinde kendilerini güvenlikte hissederler (Edwards, 1983, s.26; Porter; 1996, s.5-6).

Disiplinin Amacı: Disiplin; başkalarının ihtiyaçlarına zarar vermeden kendi ihtiyaçlarını karşılama konusunda duygusal değil mantıklı kararlar vermeleri için, bireylere güç verir. Disiplinin 2 işlevi vardır (Porter, 1996, s.131).

* Yönetmel işlevi: Öğrenmenin yalnızca olası değil, aynı zamanda mümkün olabileceği bir çevre yaratmaktır.

* Eğitimsel işlevi: Bu işlevin 3 düzeyi vardır:

A Öğrencilere mantıklı kuralları benimseyerek, sorumluluk almayı ve böylece öz-disiplini kazanmayı öğretmektir. Amacı; öğrencilere kendi sorumluluğunu uygulatmaktır.

B Öğrencilere grup içinde uyumlu çalışmayı öğreterek, işbirliği becerilerini geliştirmeyi öğretmektir. Amacı; öğrencileri hem zorla gelen kontrolden koruma, hem de kendini yönetme gücü vermektir.

C. Öğrencileri hayatları boyunca demokratik süreçlere bağlanacak şekilde vatandaşlığa hazırlamaktır. Amacı; öğrencilere okuldaki kararlara katılma gücü vermektir. Öyle ki öğrenciler, yetişkin vatandaşlar olarak uygulamaya ihtiyaç duydukları demokratik sorumluluklarını yalnızca öğrenmez, ayrıca da uygularlar.

2.6. Ailede Disiplin

Ailede disiplin, aile üyelerinin belli bir düzene uygun yaşamasıdır. Her ne kadar kişilik gelişiminin insanın yaşamı boyunca süregeldiğini kabul etsek de, kişilik gelişmesi ve yapılanmasında temelin çocukluk döneminde atıldığı gerçeği geçerliliğini korumaktadır.

Sosyal uyum üzerine yapılan çalışmalar, ailenin çocuk üzerindeki ilk etkilerinin son derece önemli olduğunu göstermiştir.

Anne-babanın ve ailenin diğer bireylerinin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır, ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşımaktadır.

Anne ve babanın farklı davranışlar içerisinde olması, öncelikle çocuğun olumsuz davranışlar geliştirmesini sağlayan unsurdur. Çocuğun çoğunlukla anne ya da babası tarafından korunması, diğerinin de farklı bir disiplin anlayışı ile baskıcı davranması çocukta çatışmayı körükler. Dolayısıyla çocukta dengeler bozulur ve rollerini oynamayla başlayan davranış değişiklikleri, pekişmiş yaşantılar haline dönüşür. "Aile bireylerinin her birinin çocuğa yaklaşımlarında farklılık bulunması ise onun güvenlik duygusunu kazanmasına engel olduğu gibi, disipline ilişkin kuralları benimsemesini de güçleştirir. Böyle bir ortamda çocuğun öğreneceği tek şey kuralsızlıktır." (Oktay, 1997, s.15).

Çocuğun eğitiminde, anne ve babanın ona karşı geliştirdikleri tutum birliğinin önemi büyüktür. çünkü tutum birliği, çocuğun en temel ihtiyaçlarından biri olan güven ihtiyacının karşılanmasında önemli bir etkidir (Oktay,1997, s.14). Anne ve babanın çocuğa karşı davranışları önemlidir. Kontrolsüz ve kontrollü olarak iki başlık altında ifade edilen davranışlar çocuklarda davranış bozukluğuna yol açabilmektedir. Kontrolsüz davranış sergileyenler başkalarını kontrol etmek amacıyla iken, kontrollü davranış sergileyenler ise kendini kontrol etmek amaçındadır (Küçükahmet, 2001, s.61).

Kontrolsüz anne-baba davranışları şunlardır:

Çocuklara bağırma, hükmetme, onları kontrol etme.

Kontrol aracı olarak aşığılama ve alaycılığı kullanma, dalga geçme, azarlama ve eleştirme.

Kötü, küstah, dik başlı, aptal, haylaz ve adam olmaz olarak etiketlendirme, terk etme, uzaklaştırma tehdidinde bulunma, fiziksel olarak korkutma ve saldırma, üzerine yürüme, çekiştirme ve itekleme, hafif yanlışlara oransız cezalar tayin etme, çocukları birbirleriyle kıyaslama, ayırım yapma, ilk adlarıyla seslenmeme, aşırı sertlik, yüksek beklenti, esenliğe ilgi göstermeme, yanlışları ve başarısızlıkları cezalandırma, hatalı davrandıklarında özür dilememe, sorumsuz davranışlar karşısında tepki vermeme (Celep, 2001, s.111).

Kontrollü anne - baba davranış örneklerinden bazıları ise şöyle sıralanabilir:

Şımartma, aşın düşkünlük, küsme, geri çekilme, seyrek olarak hayır deme, mantıksız ricalara kolayca boyun eğme, her zaman memnun etmeye çalışma, çocukların sorumluluk dışına kaymalarına izin verme, sevmek ve kabul edilmek için ileri derecede bağlılık, ürkeklik ve korkaklık, tartışmadan kaçınma, itaatkarlık, mükemmeliyetçilik, istenmeyen davranışları onaylama, gereğinden fazlasını yapma, aşırı korumacılık (Küçükahmet, 200, s.62).

Başar'ın (2000, s.22) da belirttiği gibi ailelerince az desteklenip, çok kontrol edilen çocukların davranışlarında aşırılıklar görülebilmektedir. Bu çocuklar insan ilişkilerinde de daha az düşünceli olup daha çok düşmanca davranışlarda bulunmaktadır. Edilgen bir yapıda olduklarından görev uyumları ve başarıları da düşük olmaktadır.

Çocukları hatalı davranışlara ve disiplinsizliğe yönelten aile sorunları çeşitlidir.

Bunlardan gelir durumu , ailenin davranışlarını ve bu paralelde çocuğun davranışlarını etkileyen bir değişkendir. Ailesinin ekonomik ve sosyal durumunun düşük olması, onun davranışı üzerinde olumsuz etkiler yapabilir. "Öğrenci gereksinimlerini karşılayabilme ve bundan kaynaklanan davranış değişikliklerini belirleyebilme, gelire bağımlıdır." (Başar, 2000, s. 21).

Öğrenci davranışının önemli etkenlerinden bir diğeri de, ailedeki birey sayısıdır (Başar, 2000, s.21). Evde anne ve babadan başka kişiler de bulunabilir.

Bunlar aile büyükleri olabileceği gibi, çeşitli aile yakınları da olabilir. Bu kişilerin çocuğa yaklaşımları arasındaki dengesiz ve tutarsız tutumların yansımaları çocuğun davranışlarında kendini gösterecektir. Bu kişiler çocuğu anne-baba gibi etkileyebilmektedir. Bazen bu etki anne-babadan bile fazla olabilmekte, beraberinde disiplin sorunlarını da getirmektedir.

Birden fazla çocuğun bulunduğu ailelerde de çocukların davranışlarında farklılaşmalar olur. Aynı ana babadan dünyaya gelmiş olsalar bile her çocuk çeşitli özellikler yönünden birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar kardeşlerin birbirlerine karşı çeşitli tepkilerde bulunmalarına sebep olur. Bundan dolayı kardeşler arasında zaman zaman anlaşmazlıklar çıkar (Çaplı, 1970, s.124).

Birden fazla çocuk gibi, tek çocukta zaman zaman sorun olmaktadır. Bu şımarıklık düzeyinde olduğu gibi sorumluluk almama düzeyinde de gerçekleşebilmektedir. Evde odak noktası olan tek çocuk her şeyden üstün tutulduğunun bilinciyle istediğini yapabilmekte ve adeta anne babayı yönetebilmektedir.

Bunun sonucu olarak da sorumluluk alma ve disiplin kazanma geri plana itilmekte, çocuğun gireceği diğer sosyal çevrelerde de sorun yaratmaktadır.

Yeni doğan kardeşle birlikte ortaya çıkan kıskançlık da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkabilir. "İlk doğan çocuklar genellikle ana-baba ve ailedeki diğer insanların sevgilisi, gözdesidir." (Çaplı, 1970, s.124). Fakat kardeş dünyaya gelince her şeyin birdenbire değiştiğini hisseder. Yeni doğmuş çocuğa karşı gösterilen ilgi onu yıprattığı için kıskançlıkla birlikte olumsuz davranışlar içine girebilir. Kendini itilmiş hissedeceği için içine kapanabilir.

"Özellikle ana-babaların çocuklarını birbirleriyle kıyaslamaları bu türlü duyguların daha da kötüye gitmesine sebep olmaktadır." (Çaplı, 1970, s.127). Ana ve babalar çocuklarına eşit davranıp, hepsine aynı şefkat ve sevgiyi gösterdiklerinde sorunlar en aza inecektir. Belirlenen sorunların yanı sıra ailede görülen aşırı baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörölü tutum, aşırı koruyucu tutum, dengesiz ve kararsız tutum gibi davranışlar da çocuğun dengelerini bozacaktır.

Yukarıda ele alınan ve aileden kaynaklanan nedenlerden dolayı çocuğun sorumlu bir birey olarak yetişmesinde önemli sorunlar olarak sıklıkla karşı karşıya kalınabilir. Bu aile içi davranışlara bir çok başlık eklenebilir.

Temel olarak dikkati çeken nokta bu sorunlarla iç içe olan çocuğun disiplin sorunlarını da birlikte geliştirmesidir. Ailelerin bu sorunları dikkate alarak yetiştirdikleri çocuklar toplum içinde sorumlu bireyler olarak olumlu davranışlarla yetişecek ve disiplin sorunlarını en aza indireceklerdir.

2.7. Okulda Disiplin

Okul, toplumdaki eğitim işlevini üstlenen kurumların ortak adıdır. Okullarda bir grup öğrenciye toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına göre önceden hazırlanan programlar doğrultusunda öğretim faaliyetleri sunularak öğrencide istendik davranış değişikliği meydana getirilmeye çalışılır.

Okul kontrollü bir ortamdır, okulda öğrencilere kazandırılacak bilgi beceri ve tutumlar önceden belirlenmiştir ve bunlar bu konuların uzmanı olan öğretmenler tarafından planlı bir biçimde düzenlenen öğretim faaliyetleriyle kazandırılır.

Okullar verilen eğitim düzeyi ve niteliğine göre anaokulu, ilköğretim okulu, lise, meslek okulu, yüksek okul ve üniversite gibi çeşitli adlar alabilir (Erden, 1985, s.63-64).

Okul formal ve bürokratik bir örgüttür. Okulun kuruluşu, işleyişi, yönetimi ve denetimi yasalarla düzenlenmiştir. Biçimsel ve bürokratik özellikler okulda her şeyin tanımlanmış ilke ve esaslara göre yapılmasını zorunlu kılmıştır. Okul tanımlanmış amaçları ve hedefleri çerçevesinde büyük bir toplumsal sorumluluk yüklenmiştir, öğrenciyi çok yönlü, çok amaçlı, çok boyutlu yetiştirerek hem bireysel, hem ailesel, hem kurumsal, hem toplumsal hayata ilişkin rollere hazırlar. Söz konusu roller için bilgi, beceri, tutum tavır ve alışkanlıkları kazandırmanın yanında kişiliklerinin gelişmesi için uygun ortamı ve fırsatlar yaratır.

Toplum okuldan her açıdan dengeli bireyler yetiştirmesini beklemektedir. Okul böyle bir toplumsal beklentiyi boşa çıkarma hakkına sahip değildir, okulun etkinliklerinin, verimliliğini ve başarısını gösteren temel kanıt okulun ürünü olan öğrencilerin nitelikleridir.

Okul toplumsal beklentiler çerçevesinde öğrenciye çağdaş nitelikler kazandırabilirse etkili olur. Bu nedenle okulda öğrenciye yönelik her davranış ve etkinliğin amaca uygun, planlı, ilkeli, kurallı ve düzenli olması gerekir.

Özetle gerek okulun yaşaması, amaçlarını gerçekleştirmesi ve etkili olabilmesi, gerekse seçkin ve niteliklere sahip öğrenciler yetiştirebilmesi için okulda bu sonuçları gerçekleştirebilecek amaç, ilke, değer ve kurallar içeren bir düzene (disiplin sistemine) gerek vardır (Sarıtaş, 2000, s.58-59).

Okulun disiplin sistemi, aynı anda ilişkili birkaç ögenin haklarını birlikte ve karşılıklı koruyan bir olgu olarak görülmelidir. Disiplin okulu,öğretmeni ve velileri istenmeyen davranışlara karşı koruduğu gibi, öğrencileri de disiplinsizlikten doğabilecek haksızlıklardan korumalıdır. Öğretmenler öğretmeye ayırdıkları zamandan daha fazlasını öğrenci kontrolüne ayırıyorsa bu okulun disiplin sisteminin başarılı olduğu söylenemez. Her sistem ancak, yönetimi ve üyeleri kadar güçlü olabilir.

Okulda disiplinin amacı, öğrenciye kendi davranışını istenen davranışlarla kıyaslayarak öz denetleme, öz değerlendirme alışkanlığı ve yeterliliği kazandırmak, öğrencinin sosyalleşmesini geliştirmek, onlara doğru düşünme ve değerlendirme kriterleri çerçevesinde hareket etme alışkanlığı vermek biçiminde ifade edilebilir .

Öğrencinin böyle bir kıyaslama ve değerlendirme yapabilmesi için kendisinden beklenen davranışların, kuralların ve ölçütlerin belirlenmesi ve açıklanması gerekir. Başka bir açıdan disiplinin amacı, istenmeyen davranışların caydırıcı etkisinden yararlanarak, aynı ve benzer eylemlerin tekrarını önlemek, tanımlanmış ortak kurallara uygun olmayan davranışlar sonucunda uygulanacak yaptırımlar hakkında öğrenciye somut örnekler göstermektir (Sarıtaş, 2000, s.59).

Okulda disiplini sağlama çok yönlü bir süreçtir. Her şeyden evvel öğretmeni ve yöneticiler disiplin sorunlarına ortam hazırlamaktan kaçınmalıdırlar. Öğretmen ve yöneticiler şu durumlarda disiplin sorunlarına ortam hazırlamış olurlar:

* Yanlış anlaşılmalı öğrenme koşulları ve öğrenciler için anlamlı olmayan bilgileri öğrenmek için öğrencileri zorlamak.

* Öğrencileri bağımsız düşünme örüntülerini geliştirmeye yöneltmede yetersiz kalmak.

* Öğrenciler üzerinde yoğun kontrol kurmak, çocukların özerk ve bağımsız olabilecekleri bir çevrenin sağlanmasında yetersiz kalmak.

* Yanlış davranışı ön plana çıkaran disiplin süreçleri kullanmak.

Bunları kısaca açıklamak gerekirse:

Okulların çocuklara öğrettiği bilgiler okul dışı yaşantı ile ilgili olmadığında, öğrencinin okul dışındaki gerçek yaşamda bir sorunla karşı karşıya kaldığında yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

Okuldan ve aileden kaynaklanan bu tür disiplin sorunları hiç kimseyi mağdur etmeyecek şekilde çözüme kavuşturulmalıdır. Bu sorunları çözenin temel aracı ise nedenleri iyi tanımlamaktır. Okullarda genellikle öğrenciler tarafından sergilenen kontrolsüz olan ve istenmeyen davranışlar disiplin sorunları olarak algılanmaktadır (Celeb, 1999, s.171-172).

Öğrencilerin okul içindeki kontrolsüz disiplin sorunları şunlardır:

* Diğer öğrencilere kabadayılık taslamak,

* Başkalarını düşünme yoksunluğu sergilemek,

* Sigara içmeme kuralını bozmak,

* Okul alanlarını izinsiz terk etmek,

* Okul koridorlarında yarışmak,

* Tören alarımında iken zapt edilememek,

* Kaba dil kullanmak,

* Öğretmen ve diğer öğrencilere karşı kaba hareketlerde bulunmak

* Sınırlanmış alanlarda aylıklık etmek,

* Öğretmenlere ve öğrencilere arsız ya da münasebetsiz tepkiler göstermek

* Okul mallarına zarar vermek,

* Öğretmenleri ve diğer öğrencileri fiziksel olarak tehdit etmek,

*Öğretmenleri ve diğer öğrencileri fiziksel olarak incitmektir.
Humphreys, 2001,s.30).

Öğretmen ve yöneticiler tarafından çok fazla disiplin sorunu olarak algılanmayan aşırı kontrollü öğrenci davranışları da öğrencinin duygusal sosyal gelişimi üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Kontrollü tepkilerde bulunan öğrencilerin davranışları başkalarının okul yaşamını değiştirmez. Bunlar gerçek bir tehlike içindedirler ve acilen yardıma ihtiyaçları vardır (Sarıtış, 2000, s.66).

Öğrencilerin okul içindeki aşırı kontrollü disiplin sorunları şunlardır:

* Yalnız kalmak,

* Okul oyunlarından uzak durmak,

* Ders aralarında ayrı durma,

* Arkadaşsızlık,

* Okul olaylarında yer almamadır (Humphereys, 2001, s.32).

Aşırı kontrollü veya kontrolsüz olan bu davranış sorunları ile ilgili yapılan araştırmalar okullarda yaşanan disiplin sorunları ile okulun sahip olduğu bazı özellikler arasında ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin: Gottfredson 'un (1989) 600 den fazla okulda yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre disiplin sorunlarına neden olan bazı özellikler şöyle sıralanmıştır.

- * Okulda kuralların yeterince açık olmaması.
- * Kuralların keyfi ya da tutarsız olması.
- * Öğrencilerin kuralların gerekliliğine inanmaması.
- * Öğretmen ve yöneticilerin kuralların ne olduğunu bilmemesi ya da uygun yaptırımın ne olduğu konusunda anlaşamaması.
- * Öğretmen ve yönetici arasında işbirliğinin az olması.
- * Yöneticinin aktif olmaması.
- * Öğretmenlerin cezalandırıcı tutumlar göstermeleri.
- * Kuraldışı davranışların görmezlikten gelinmesi.
- * Okulun büyük olması ya da öğretim materyallerinin yetersizliği.

Bu sonuçlardan da anlaşılacağı gibi okullarda özellikle kurallara yönelik belirsizlikler öğrenci tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Aksoy, 2003, s.23). Bu nedenle öğretmenin en büyük sorumluluğu okul kurallarını anlatmak ve ve kuralların ne zaman ve nasıl uygulanacağını belirtmektir.

2.8. Okullarda Disiplinin Sağlanmasında Rol Oynayan Etkenler

Okul ortamında uygun bir disiplin sağlamanın garantili bir yolu yoktur. Okul ortamında disiplinin sağlanmasında rol oynayan değişkenler aile, öğretmenler, öğrenciler, yöneticiler, eğitim programlarıdır (Çetin, 1989, s.30). Bunları sırayla açıklamak gerekirse:

Aile; Aile ile çocuğun doğuştan üyesi olduğu en küçük toplumsal birimdir. Çocuk ilk toplumsal davranışları aile üyeleri ile etkileşim kurarak ve onları taklit ederek öğrenir. Diğer bir anlatımla çocuğun toplumsallaşması ailede başlar (Erden, 1999, s.92).

İnsanın içinde doğup, büyüdüğü, etkilendiği, şekillendiği, ailenin daha sonraki yaşamında önemi oldukça fazladır. Her şeyden önce yaşamın ilk yıllarında çocuğun kazanmış olduğu deneyim aile içinde oluşur. Bu daha sonra ilişki kuracağı diğer kurumlar üzerinde etkili olur.

Bir başka açıdan aile, mevcut kurumlar içerisinde biz duygusunu çok yoğun bir şekilde taşır. Bu durum bireyler arasındaki samimiyet, sevgi ve olumlu duyguların ortaya çıkmasını sağlar.

Birey kaç yaşına gelirse gelsin, hangi eğitim kurumunu bitirirse bitirsin, hangi kişi ve örgütlerle ilişki kurarsa kursun, hepsinin insan üzerindeki etkisi nispeten geçicidir. Fakat ailenin birey üzerindeki etkisi ölünceye kadar devam eder.

Çocukları eğitmek, zor, çetin bir görevdir. Sabır, dikkat, işbirliği ve çocuğa karşı iyi bir anlayışı gerektirir. Maalesef, ailelerin çoğunun çocukları için tek hazırlıkları kendi ailelerinden edindikleri deneyimlerdir. Fakat böylesi deneyimler bu günün çocuklarını yetiştirmede her zaman yararlı ve yeterli olmayabilir (Çetin, 1989, s.98).

Kadın nüfusunun işgücüne katılımının artmasıyla birlikte, ikili öğretim yapılan okullara devam eden öğrencilerin günün belirli bir bölümünü bir yetişkin denetiminden uzak geçirmeleri sorunu ortaya çıkmıştır. Okul ikincil işlevlerinden biri olan " çocuk bakıcılık" açısından yetersiz kalmıştır.

Aile ortamının çocuğun ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalması ve buna bağlı davranış problemlerinin oluşması, okul ortamında da öğrenci davranışlarını etkilemektedir. Öğrenci davranışı üzerinde aile ortamının, okul ortamından daha belirleyici olduğu bilinmektedir (Okutan, 2004, s.8).

Okulda istenmeyen davranışlardan bazılarının kaynağı ailedir. Aile modeli çocuğun psiko-sosyal gelişimini, tutum ve davranışlarını ve başarısını etkiler. Okulun en sorunlu öğrencileri sorunlu ailelerden gelmektedir. Çocuklarda davranış bozukluğuna yol açabilecek anne-baba davranışları kontrollü ve kontrolsüz davranışlar olmak olarak iki başlık altında ifade edilmektedir.

Kontrolsüz davranışları sergileyenlerin amacı başkalarını kontrol etmek iken, kontrollü davranış sergileyenlerin amacı kendini kontrol etmektir (Sarıtış, 2000, s.61).

Çocukların yanlış davranışlarının tamamıyla engellemek mümkün değildir. Bununla birlikte, yetişkinlerin, çocuklarına yanlış davranışlarını engellemelerine yardım edebilecek çok sayıda pozitif ölçü bulunmaktadır. Bunlar :

- * Uygun olarak düzenlenmiş açık kurallar koymak.
- * Güvenli olabilecek bir çevre sağlamak.
- * Çocuğun aktivitelerine ilgi göstermek.
- * Belirleyici seçimlerden yararlanarak soğukkanlılığı cesaretlendirmek.
- * Yapılmaması kaçınılması gereken davranışlardan ziyade, istenen davranışlar üzerinde onları yoğunlaştırmak.
- * Çocuğun kendine olan güvenini sorumluluğunu ve işbirliğinin sağlamak.
- * Teker teker ve açık bir şekilde çocuğa direktifler vermek.
- * Mümkün olduğunca evet demek.
- * Çocukların yaptıkları iyi şeyleri not etmek ve dikkatle gözlemlemek.
- * Çocukları sık sık yapıcı bir şekilde cesaretlendirmek.
- * Çocuğa iyi örnek olmaktır (Çetin, 1989, s.99).

Aile çocuğun her istediğini yapmak ve ya çocuğun her istediğini yapmak arasında bir denge kurmalıdır. Dokuz aylık bir çocuğa hayır dendiğinde çocuk ebeveynin ne demek istediğini anlar o noktada disiplini kurma aşaması başlar.

Ailede hangi tür disiplinin uygulanacağına aile kendi karar vermelidir. Ailenin göz önünde bulundurması gereken en önemli husus disiplinin çocuk gelişimi açısından yararlı oluşudur. Disiplinin çok fazla yararlı yönü vardır ve sadece kurallar bütünü değildir (Çetin, 1989, s.102).

Öğrenci; Eğitim ihtiyacı olan ve bu ihtiyacını karşılamak üzere okula devam eden bireydir. Okullar toplum içinde yaşayan bireylere, kendi fiziksel ve toplumsal ihtiyaçlarını, toplumun ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir biçimde karşılayabilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri, yetenek, tutum ve değerleri kazandırır (Erden, 1999, s.68).

Her okulda toplumun ve okulun onayladığı istendik davranışları sergileyenlerin yanında istenmeyen davranış sergileyenler de çıkabilmektedir. Davranış bozukluğu gösteren öğrenciler ne yazık ki sadece kendilerini değil, diğer öğrencileri de olumsuz etkilemektedir. Öğretmenler ve okul yöneticileri, öğrencilerin istenmeyen davranışları artmadan daha ilk başlangıçta pozitif disiplin anlayışı içinde yaklaşmalı ve bunları öğrencilerle birlikte çözmelidirler (Çetin, 1989, s.92).

Öğretmen; Öğretme-öğrenme sürecinde yer alan unsurlar içerisinde kendisine verilen görev ve sorumluluklar bakımından en önemli unsur hiç şüphesiz ki öğretmenlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin eğitim programında belirtilen amaçlara ulaşmalarını sağlamak üzere görevlendirilmiş kişilerdir. Dolayısıyla eğitimde ulaşılan sonuçlarda öğretmenlerin, büyük ölçüde etkisi bulunmaktadır. Öğrencilerin amaçlara ulaşma derecelerinde öğretmenin niteliği ve sınıf ortamında yaptığı davranışlar önem kazanmaktadır.

Eğitimci J.F.Brown, öğrenim süreci içinde en etkili faktörün öğretmen olduğunu söyler. Ona göre ders müfredat programları, okul, donanım ve malzeme öğretmenin canlı kişiliğiyle harekete geçirilmedikçe çok az anlam ifade eder. Öğretmen bir öğretim kurumunda bilgi, görgü ve yaşantıları ile çocukların ya da gençlerin öğrenme yaşantılarına rehberlik eden ya da yön veren kişi olarak tanımlanır.

Öğretmenlerin öğrencileri üzerinde olumlu etkiler yaratabilmesi, diğer bir ifadeyle hem bilgilerinin, hem de kişiliklerinin öğrencilerini olumlu yönde etkileyebilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekli.

Bu özellikler öğretmenleri yetiştiren kurumlarda öğretmen yetiştirme programlarıyla kazandırılır (Küçükahmet, 2001, s.3).

Öğretmenlerin genel amacı, eğitim-öğretim etkinliklerini düzenlemenin yanında disiplini de sağlamaktır. Ancak disiplinsizliğin tek kaynağı olarak öğrenci görülürse sorunların çözümü zorlaşabilir.

Bazen öğretmenlerden de kaynaklanan disiplin sorunlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Ne yazık ki bazı öğretmenler kendilerinin hatalı olduğunu kabul etmemekle büyük bir yanlışlık yapmaktadırlar.

Etkili bir disiplinin olabilmesi için, ilk olarak öğretmen, kendinin de hatalı olabileceğini görmelidir. Bir öğretmen ancak kendine yönelik özeleştiri yapabiliyorsa, öğrencilerinin de aynı hatalı davranışlarını düzeltmelerinde baş arılı olabilir (Çetin, 1989, s.87). Her zaman denetimi elinde bulunduran güç öğretmenlerdir.

Genellikle yasa ve yönetmelikleri uygulama durumunda olan öğretmenler, bunları kendi lehine fakat öğrencinin aleyhine gelebilecek şekilde yorumlamaktadır.

Eğitim öğretim süreci içinde bireylerin bugün ve geleceğe dönük yaşantı ve davranışlarını şekillendirmede öğretmenlerin ve okulun diğer personelinin etkisi oldukça fazladır.

Öğretmenlerin bu süreçte istenilen durumları gerçekleştirebilmeleri için dikkat etmeleri gereken altı önemli nokta vardır. Bunlar:

- * Öğrencinin kendisine karşı pozitif bir davranış geliştirmesine yardımcı olmalıdır.
- * Öğrencinin bir başka kişiyle uygun ilişkiler, bağlar geliştirmesine yardımcı olmalıdır.
- * Özerkliği teşvik edip, desteklemelidir.
- * Sürekli olarak öğrencide denge durumunu teşvik etmelidir.

* Öğrencinin tam ve doğru bir değerlendirme ve algılama gelişimine yardımcı olmalıdır.

* Öğretmen öğrencinin duyarlı olmasını ve bunu ifade edebilmesini teşvik etmeli ve kamçılama değildir (Çetin, 1989, s.88-89).

Yöneticiler; Okulun amaçlarına ulaşması için gerekli insan ve maddi kaynakların en verimli biçimde kullanılmasından sorumlu olan kişidir. Yöneticinin temel görevi, okulu eğitim programlarında yer alan amaçlarına uygun olarak yaşatmaktır. Okul yöneticisi bu görevi yerine getirirken öğretmen, eğitim uzmanı, sekreter, müstahdem vb. gibi insan gücü ile bina, araç-gereç ve para gibi maddi kaynaklardan yararlanır.

Okul yöneticileri çoğunlukla atama yoluyla yöneticilik statüsüne gelirler. Eğitimin merkezi olduğu ülkelerde yöneticiler, merkezdeki üst kademe yöneticileri tarafından atanırlar. Bu şekilde yönetici olan bir kişinin gücü formal yetkilerden kaynaklanır. Ancak statünün verdiği yetkinin sosyal ve teknik etkilerle desteklenmesi gerekir (Erden, 1998, s.57).

Bir yöneticinin en önemli fonksiyonu yönettiği okulun insan ve maddi kaynaklarını rasyonel olarak kullanmasıdır. Eğer yöneticilerde sadece formal statüde bulunur, teknik ve sosyal yeterliliklere sahip olmazlarsa bunların eğitsel etkinliklerini başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi mümkün değildir.

Bununla birlikte okulda çeşitli düzeylerde ortaya çıkarı disiplin sorunlarını engellemeleri de mümkün değildir.

Okul yöneticisi okul ve çevredeki eğitim ve yönetim çalışmalarının koordinasyonunda madde ve insan kaynaklarını amaçlara dönük olarak birleştirebilmeli, okul yönetimine ilişkin kararlar verirken üst kademelerle öğretmen, öğrenci ve diğer personel arasında uzlaştırıcı ve bütünleştirici bir rol oynayabilmeli, okul yönetimine ilişkin kararlar verirken geçmişteki örnekleri izlemekten çok günün ve geleceğin gerektirdiği çözümleri bulabilmeli, okul içi ve dışı eğitim öğretim çalışmalarının planlanmasındaki yönetimin karar, haberleşme, koordinasyon gibi diğer süreçlerle ilgili kaynaştırmaları sağlayabilmelidir.

Bütün bu yöneticilikle ilgili davranışları sağlayan müdür eğitsel etkinlikleri gerçekleştirmede sıkıntı çekmez. Dolayısıyla disiplin sorunu ortaya çıkmadan engellenmiş olur. Disiplin açısından da, disiplinin devamının sağlanması açısından da, öğrenci grubunun yönetimini kolaylaştıracak liderlik davranışı gösterebilmeli, disiplin ve okula devamı sağlamada ortak bir görüş ve uygulamaya örnek olabilmekle birlikte görevli ve ilgili gruplar için eğitici tedbirler alabilmeli, okul ve çevrenin güçlerini kaynaştırabilmeli, kurulan disiplinin sürekliliğini sağlamak için bütün bu önlemlerin yanında araştırma, yayın ve kaynak kişilerden yararlanabilmelidir (Çetin, 1989, s.24).

İyi bir yönetim sergilemek ve disiplin sorunlarını çözmekle görevli okul yöneticilerinin kendileri de disiplin sorunlarına neden olabilmektedir. Böyle bir yönetim okula yarar yerine zarar getirir. Okulda disiplin sorunlarının çözümünü güçleştiren yönetici davranışlarından bazıları şöyledir:

Güvenmemek, güvenilmemek, ezilmişliklerini öğrenci ya da öğretmenlere yansıtmak, problem çözme becerisinin zayıf olması, mesleğini sevmemek, kendisinden, öğretmenlerden ve öğrencilerden gerçekçi olmayan beklentiler içinde olmak, öğrencilerin gereksinimlerine ilgi göstermemek, otoriter yönetim kararlarını tek başına almak, öğrencilerle görüş alışverişinde bulunmamak, öğrencilerin başarısını takdir etmemek, çatışma yönetiminde yetersizlik, tutarsızlık, yöneticilik eğitiminden yoksunluk ya da eksiklik, yetkilerini paylaşmamak, ağzı sıkı olmamak, adaletsiz davranmak, düşmanca tavırlar sergilemek ve önyargılı davranmaktır (Sarıtış, 2000, s.64).

Kısacası okul yöneticisi disiplin sorunlarının oluşmasını engellemek ya da ortaya çıkan sorunları çözmek için okulu amaçlarına uygun olarak yaşatmalı, okuldaki insan ve maddi kaynaklar en verimli şekilde kullanılmalıdır. Bir başka ifade ile okul yöneticisinin başarılı olması okul yönetimi kavram ve süreçlerini bilerek iyi bir şekilde uygulamasına bağlıdır (Çetin, 1989, s.12).

Eğitim Programları; Okulda öğrencilere istendik eğitsel davranışları kazandırmaya yönelik tüm etkinlikler eğitim programları dikkate alınarak düzenlenir.

Amaç, içerik eğitim durumları ve değerlendirme öğeleri arasında iyi bir eşgüdüm sağlanmayan, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt vermeyen, işlevsel olmayan, esneklik özelliği taşımayan, uygulayıcılara yol göstermeyen, uygulanması güç ve bilimsellikten uzak eğitim programlarıyla öğrencilere istenilen davranışlar kazandırılmaz. Bu programlar ortalama öğrenme kapasitesi olan, öğrenciler için hazırlanır ve dolayısıyla uç seviyede olanlar bundan yeterince yararlanamazlar. Programın ders dışına ittiği bu öğrencilerden bazıları tembelliğe alışır. Özel ilgilenilmesi gereken öğrenciler boşta kaldığı zaman istenmeyen davranışlara başvururlar.

Dikkati ve belleği zorlayan belirli kalıpları ezberlemeye zorlayan programlar da öğrencilerde başarısızlığa yol açar. Bu tür programlar öğrencileri araştırma, bilimsel düşünme, yordama, analiz, sentez yapma, karşılaştırma yeteneğinden yoksun bırakır.

Hazırlanan program öğrenciye sürekli bilgi yüklemeyi değil, ona bilgilenmenin yolunu yöntemini sırasını ve zamanı öğretmelidir (Sarıtış, 2000, s.76).

Çocuk, öğretmenin yol göstericiliği altında türlü bilgi disiplinlerini en ilgi çekici ve anlamlı yoldan öğrenirken diğer taraftan da çevresindeki pek çok şeyi öğrenmektedir. Zihni, duygusal ve toplumsal yönden gelişmesine yardım eden ve tüm davranışlarının, öğrenim tecrübelerinin hepsi, eğitim programı kapsamına girdiği için, öğretmenin programı uygulama biçimi sınıf yönetimi anlayışını da etkiler.

Okul programları öğrencilerin yaşamlarında yararlı olan öğrenmeler; öğrencilerin ilgisini çeken, öğrencileri aktif olarak derse katan, eğlenmeyi sağlayan ve anlamlı başarılarla yol açan etkinlikler yoluyla verilmelidir.

Programın kalitesi, öğrencinin hayatında kullanabileceği nitelikte olması, aktivitelerin öğrencilerin ilgi ve yönelimlerine uygun olması, anlamlı başarılar sağlayabilmesi ve öğrenmelerden zevk almalarına yönelik hazırlanması önemlidir (Çetin, 1989, s.126).

İyi bir program esnek olmalı, gerektiğinde birden fazla sınıfın katılabileceği ortak projeler yoluyla, öğrenilenlerin uygulanmasına hizmet etmeli dar ama içerik bakımından zengin olmalıdır.

Bir ders programının değerlendirilmesinde, şu sorulara yanıt aranması önerilmektedir :

- * Öğrenciyi çalışmaya isteklendiriyor mu?
- * Birlikte çalışmayı. içeriyor mu?
- * Bağımsız çalışmalara yer vermiş mi?
- * Araçlar yeterli ve uygun mu?
- * Öğrencinin ön hazırlıklarını içeriyor mu?
- * Öğretmenin ön hazırlığı yeterli mi?
- * Öğrenilecekler uygulamaya dönük mü?
- * Uygun bir mantıksal sıra izlenmiş mi?
- * Etkinliklerin planlanması uygun mu? (Başar, 1998, s.47)

III.BÖLÜM

OKULLARDAKİ DİSİPLİNSİZLİK NEDENLERİ VE DİSİPLİN SORUNLARININ ÇÖZÜMÜ

Okullardaki disiplinsizliğin nedenlerini Öcal (2004, s.177-178) şöyle açıklamaktadır:

A) Aile ve Sosyal Çevre ile İlgili Sebepler:

* *Zeka gerilikleri ve ruhsal bozukluklar*

* *Aile geçimsizlikleri*

* *Yasaklar ve baskılar*

* *İlgisiz büyümüş olmak*

* *Çocukluğunu yaşayamamak*

* *Kıskançlıklar*

* *Başka çocuklarla kıyaslanmak*

* *Ailenin tek çocuğu olmak*

* *Aileden uzak olmak*

* *İstemediği okula göndermek*

* *Fiziki kusurlar*

* *Zenginlik,fakirlik*

* *Arkadaşlık ve arkadaş grupları*

* *Sosyal terbiye noksanlığı*

* Kitle iletişim araçları

B) Okul Binaları, Yöneticiler ve Öğretmenlerle İlgili Sebepler:

* Okulun ve sınıfların fiziki yapı ve kapasite olarak elverişsiz oluşu

* Yöneticilerin ve yönetim tarzlarının hatalı oluşu

* Öğretmenlerin ve kişilik karakterlerindeki zafiyetleri

Sınıf içindeki istenmeyen öğrenci davranışlarının çoğunun nedeni ve çözüm yeri sınıfın dışındadır (Başar, 1999, s.107). Öğretmenin yalnızca sınıf içi nedenlerle uğraşp çözüm aramaları yetersiz olur. Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri üç grupta toplanabilir:

3.1. Öğrenciye Dayalı Nedenler

İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğrenciye dayalı nedenleri aileden, toplumsal çevreden, gelişim döneminden, sağlık sorunlarından ve gereksinimlerden kaynaklananlar şeklinde gruplanabilir.

*Aileden kaynaklanan nedenler; Çocuk ilk sosyal ilişkileri ailede yaşar. Ailenin eğitim seviyesi, ekonomik durumu, sahip olduğu değerler, birey sayısı, eğitime bakış açıları çocuğun okuldaki davranışlarını etkiler. Okula her çevreden ve değişik yaşam biçimlerine ve çeşitli davranış alışkanlıklarını sahip öğrenciler gelir (Başar, 1998, s.107).

Farklı ailelerden gelen öğrencilerin değer yargılarının, davranışlarının da farklı olabileceğinin bilincinde olunmalı, öğrenciler iyi tanınarak kişiye uygun davranış stratejileri geliştirilerek sınıftaki ortak değerlerde birleştirilebilmelidir.

Yapılan araştırmalarda anne babaların çocuktan okul başarısı beklentileri ile akademik başarıları arasında olumlu bir ilişki olduğu (Seginer 1986), dengeli ve düzenli aile ilişkilerinin çocuğun başarısını olumlu etkilediği (Yavuzer ,1989) ve ailenin eğitime katılımının, ev çevresi ve desteğinin öğrencinin okula düzenli devam etmesini sağladığı (Wang ve arkadaşları 1993) ortaya konmuştur (Erden, 2001, s.49-50).

* **Toplumsal çevreden kaynaklanan nedenler;** Farklı çevreden gelen öğrencilerin, çeşitli durumları algılamaları ve bunlara tepkileri de farklı olur. (Başar, 1999, s.109) Bu farklar istenmeyen davranışlar olarak karşımıza çıkabilmektedir. Öğretmenin eğitim programında bilgiden çok sosyalleşmeye ağırlık vermesi, farklılıklara anlayışla yaklaşarak öğrencilerin mantığına seslenerek örneklerle bu farklılıkları gidermeye çalışması bu tür davranışları önlemeye yardımcı olur (Safran ve Others, 1990 ; Başar, 1998, s.109).

* **Gelişim dönemlerinden kaynaklanan nedenler;** Öğrencilerin yaş ve fiziksel gelişimleri ile duyguları, yetenekleri, ilgi alanları düşünme yetileri de gelişir. Öğretmen sınıf alanını sürekli olarak demeli, öğrenci davranışlarının farkında olmalı, bunların altında yatan nedenleri anlayabilmelidir (Başar, 1998, s.108). Gelişim dönemlerinin çocuklarda oluşturduğu davranış biçimlerini bilmek, istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemek için şarttır. Araştırmalar, erkeklerin kızlara göre istenmeyen davranışlara daha çok yöneldiklerini göstermektedir (Lorenz,1991; Başar,1999, s.108).

* **Gereksinimlerden kaynaklanan nedenler;** İnsanları davranışa iten etkenlerin özünde gereksinimler yatar ve öğrencilerin gereksinimleri ile onlara sağlanan olanakların dengesizliği sorun yaratır (Eccles and others,1991; Başar, 1999, s.109). Öğretmenler ortak gereksinimlerin ötesinde bireysel gereksinimlerin de farkında olmalı ve karşılanabilmesi için çaba sarf etmelidir.

Öğrenci sınıf ortamına öğrenme, sevgi-saygı görme, fikirlerine değer verilme, birey olarak kabul edilme gereksinimleri ile birlikte gelir. (Öztürk, 2001, s.19) Lemlech (1988) ve Cangelasi (1978) gereksinimlerini karşılamada sınırlanan öğrencilerin öç alma, sinirlilik, saldırganlık, güç arama-kullanma gibi davranışlara yönelebileceklerini belirtmektedirler (Başar,1998, s.110).

* **Sağlık sorunlarından kaynaklanan nedenler ;** Öğrencinin sağlık sorunları yaşaması istenmeyen davranışlarda bulunmasına neden olabilir. Sürekli gözlem ve sağlık taramalarıyla öğrencilerin sağlık durumlarıyla yakından ilgilenilmeli, aileyle işbirliği sağlanarak ortaya çıkan sağlık problemi tedavi ettirilmelidir (Başar, 1999, s.110).

3.2. Sınıfa Dayalı Nedenler

Sınıftaki olumsuz davranışların nedenlerini Alıcıgüzel (1999, s.314) Beş ana başlık altında açıklamıştır.

* Her olayda birçok neden: Her olumsuz davranışın bir çok nedeni vardır. Bu nedenler, fizyolojik nedenler sağlık nedenleri ve bireysel nedenlerdir .Bireyler farklı nedenlerden dolayı farklı tepkilerde bulunabilirler.

* Toplumsal çevre aile: Olumsuz davranış kaynaklarından birisi de öğrencinin ve içinde yaşadığı çevrenin ve ailenin sosyal ,kültürel ve fiziksel niteliğidir. Kültür ve eğitim seviyesi düşük, suçların yoğun olduğu bir çevreden öğrencilerden olumsuz davranışlar göstermesini beklemek her zaman doğru değildir. Bu tür öğrenciler uyumsuz ve hırçın davranışlar sergilerler ve bunların uyum sağlamaları zaman alır.

* Bireysel nedenler: Hesapçıoğlu'na göre bireysel nedenler: Bireydeki bencillik, akıl yürütme kabiliyetinin zayıflığı, zihinsel sebepler ve sosyal eğitim eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Alıcıgüzel bunlara bir de duygusal güçlüklerini eklemektedir.

* Sınıftaki fiziksel nedenler: Ders yapılacak sınıfın fiziki durumu disiplini etkileyen faktörlerden birisidir.Sınıfın sevimsizliği sıraların yerleşimi, ışık alıp almaması, araç-gereçlerin durumu, ısıtma sistemi gibi unsurlar sınıfta disiplinsizliği yaratmaya yeterli nedenlerdir. Sınıfın kalabalık oluşu disiplinsiz sebeplerinden birisidir. Kalabalık sınıflarda öğrencilerin yerleşmesi zorlaşmaktadır. Bu durum öğrenciler arasında iletişimi olumsuz yönde etkileyerek öğretmenin sınıf hakimiyetini güçleştirmektedir.

* Öğretmen kaynaklı problemler: Öğretmenin kişiliğinden ve sınıf içindeki konuşma şekli problemler ortaya çıkmaktadır.

Öğretmenin kişiliği, öğrencilerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Çünkü öğrenciler, öğretmenin davranışlarından beğendiklerini özümsemeye çalışırlar. Bu nedenle öğretmenin sınıf içerisinde iyi ve tutarlı davranışlar göstermesi öğrencilerin sağlıklı disiplin davranışı göstermesine yarar.

3.3. Öğretmene Dayalı Nedenler

İstenmeyen öğrenci davranışlarının önemli bir kısmı da öğretmene dayalı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Sınıfın genel anlamda havasını öğretmenin kişilik özellikleri, öğrenciye yaklaşım tarzları, sınıfta dersini işleyiş mesleğini icra ediş şekli olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir.

Öğretmenlerin öğrencileriyle kurdukları olumsuz ilişki biçimleri, öğretmenin kişiliği, öğretmenden olumlu ya da olumsuz alınan uyarılar, öğretmenin program planlaması, sınıf yönetimi ve öğretim yaklaşımı (öğrenci merkezli olma/olmama) öğretmenin planlı olmayışı, sınıf etkinliklerinin planlı olmayışı, sınıf kurallarının yerleştirilmemiş olması, öğretmenin düzeni sağlamadaki yaklaşım biçimleri (kaba kuvvet, disiplin cezası, başarısız olarak değerlendirme, psikolojik cezalar...), öğretmenin demokratik olmayışı, öğretmenlerin sınıflarında aşırı serbest bir tutum izlemeleri, öğretmen korkusu, öğretmeni sevmeme ya da saygı yetersizliği gibi etkenler öğrencilerde istenmeyen davranışların ortaya çıkmasının sebepleri arasında sayılabilir (Öztürk, 1992, s.23-30).

3.4. Disiplin Sorunlarını Önleme ve Çözümleme Yolları

Geleneksel yapımızdan kaynaklı olarak ortaöğretimde disiplin yönetmeliği senelerdir bir yaptırım olarak uygulanmaktadır. "Öğrenci disiplin yönetmeliklerinde, genel olarak, öğrencilerin suç sayılacak olumsuz davranışları; bu davranışlara verilecek cezalar; bu cezaları verecek disiplin kurulları, kişiler, öğrencinin kendini savunma hakkı, cezanın uygulanma biçimleri yer almaktadır." (Başaran, 1992, s.111).

Oğuz'a (1999, s.215) göre, "Okul disiplini toplumun gelişmesi ile paralel olarak büyüyen ve gelişen, yetişmekte olan bireyin kişisel ve doğal meylini toplum içinde iyiye ve yararlıya doğru yönelten ve besleyen terbiye edici yollar ve kurallardır." Bu kurallar öğrencilerin yetiştirilmesinde önleyici bir anlayışla kullanılır ve gelecek yaşamını etkilemeyecek biçimde kullanılırsa, yararlı sonuçlar doğurabilir. "Öğretmen sınıfında, yönetici okulunda, disiplini sağlayamıyorlarsa, normal olarak çalışamayacaklardır. Bundan dolayı da yararlı alamayacaklardır. Bunun için, öğretmen, sınıfında, yönetici okulunda disiplini sağlayıcı tedbirlerini almalıdırlar." (Oğuz, 1999, s.215).

3.4.1. Disiplinde Doğrudan Kontrol Araçları

Disiplinde doğrudan kontrol araçları gerek ailede gerekse okul ortamında öğrencide istenmeyen davranışın ortaya çıkmasını ya da yinelenmesini önlemek için kullanılan yöntemlerdir.

Ceza; Genel olarak belli bir davranışın sonucu olarak hoş gitmeyen bir yaşantı demektir. Yasalara buyruklara ve geleneklere aykırı davranışların sonucu olarak ya da bu tür hareketlerin yinelenmesini önlemek amacı ile dış bir kurum ya da onu temsil eden kişi tarafından verilir (Gordon, 2000, s.101).

Öretmenler öğrenciyi ıslah edeceğini, yanlış davranıştan vazgeçireceğini ve sınıfı etkili yöneteceğini düşündüğü için zaman zaman istemeyerek ya da isteyerek cezaya başvururlar. Cezanın olumsuz etkileri şunlardır:

* Cezalar genç insanları kendi başlarına hareket etme, tavır alma sorumluluğundan yoksun bırakır.

* Ceza problemin öğrenciden öğretmene geçmesine neden olur.

* Sınıf içerisinde ceza genelde ihtiyacı olmayanlar için kullanılır. Bu öğrenciler cezaya sert bir şekilde karşılık vermezler.

* Ceza öğrenciden çok öğretmene bağlıdır. Ceza tehdidi öğrenciyi sınıfta uygun davranmaya itebilir ancak dışarıdaki ilişkilerinde bir etkisi olamayacaktır. Davranışlar ceza tehdidiyle geçici olarak değiştirilebilir fakat kesinlikle öğrencilerin istediği davranma şekli bu olmayacaktır .

* Ceza geçicidir kalıcı olmayacaktır. Ceza bittiği zaman öğrenci gereğini yerine getirmiş ve cezadan dolayı ilerisi için sorumluluğundan kurtulmuş temizlenmiştir.

* Ceza korkuya, kızgınlığa, direnmeye ve ya savunmaya neden olur.

* Ceza sınıfta küskünlüğe neden olur, ve öğrencide öğretmenin öğretmek istediklerine karşı sürekli azalan bir motivasyona neden olur.

* Ceza doğası gereği kaliteli eğitim vermeye karşıdır, çünkü sorumluluğu, ortak çalışmayı ve pozitif motivasyonu beslemede başarısızdır.

* Sınıfta cezanın kullanımı otomatik olarak öğretmen ve öğrenci arasında düşmanlık besleyen bir ilişkinin doğmasına neden olabilir (Balay, 2000, s.203).

Araştırmacılar (Cotton ve Savard 1982; Docking 1982) cezanın bazı bireysel davranış bozukluklarını iyileştirmede etkin bir metod olduğunu bulmuşlardır.

Aşağıdaki noktalar dikkate alındığında cezanın okul düzenini geliştirdiğini vurgulamışlardır.

* *Bir kez cezalandırılan davranış her zaman cezalandırılmalıdır.*

* *Ceza istenmeyen davranışın hemen ardından verilmelidir.*

* *Cezalandırılan davranış hiçbir zaman ödüllendirilmemelidir.*

* *Cezayı veren, suçtan emin olmalıdır.*

* *Öğrenci kendisine niçin ceza verildiğini bilmelidir.*

* *Ceza teşhir edilmemeli ve yayılmamalıdır.*

* *Ceza bir mana ifade edecek oranda üzücü olmalıdır.*

* *Ceza kati ve haysiyet kırıcı olmamalıdır.*

* *Ceza suçla orantılı olmalıdır.*

* *Ceza suçluya uygun olmalıdır.*

* *Ceza şahsiyete kaçmamalıdır.*

* *Bir öğrenci için bütün sınıf cezalandırılmamalıdır.*

* *Bir öğrenci için alınacak disiplin önlemleri onu diğer eğitim fırsatlarından*

mahrum,edecek,biçimde,olmamalıdır (Berktin, 1968, s.7; Gordon, 2000, s.63; Hesapçioğlu, 1998, s.347.

Ödül; Doğrudan disiplin sağlama araçlarından bir diğeri de ödüldür. "Ödül öğrenciye istenen davranışları yapmaya özendiren, bunları yapmasını sürdüren etkileri kapsayan, olumlu işlevlerle yüklü bir yaptırım aracıdır." (Uluğ, 1999, s.236). Başaran'a (1996, s.110) göre eğitimde ödüllendirme, öğrencide istenen davranışı yapmaya özendirici, kalıcı kılan tüm etkileri içermektedir. Bu amaçla ödül bir yöntem olarak kullanılabilir (İlgar, 1996, s.178). Ödül her ne kadar yönetenler için bir yöntem olarak kullanılırsa da çocuk için taşıyacağı önem bir amaç değil araç niteliğinde olmalıdır. "Çocukların belli davranışları, bir mükafat elde etmek için değil, benimsenmesi doğru ve yerinde davranışlar olduğu için öğrenmeleri gerekir." (Foster, 1964, s.33).Ödül, öğrencinin olumlu davranışlarının bir sonucu olmalıdır. Ödül verirken yapay araçlar kullanılmamalıdır. Öğrencinin güzel bir hareketi karşısında öğretmenin söyleyeceği bir kaç güzel sözü, takdir edici bir hareketi ya da tatlı bir bakışı güzel bir ödül yerine geçse de öğrenciye verilecek en değerli ödül, onun ruhunun doyurulmasıdır (Aytuna,1940, s.109). "Bu ruhsal doyum, yeni bilgilerin öğrenilmesi, öğrenilenlerin sosyal yaşam için faydalı ve değerli olduğunun anlaşılması yoluyla olur." (Hesapçioğlu, 1998, s. 345; Güney, s.41).

Ödüle sıklıkla başvurulmaması değerini korumasını sağlayacaktır. Ödül onu hak eden öğrenciye ve yeterliliği göz önüne alınarak verilmelidir. Ödül iyi ayırt edilmeli ve düzenlenmeli, istenen davranışın özelliğine olabildiğince uygun olmalıdır, ödül öğrenciyi istenen davranışta bulunmaya sevk edecek içerikte olmalı, aşırı bir rekabet duygusu yaratmamalıdır (Hesapçioğlu, 1998, s.346) .

Araştırmalar cezalandırma ve ödülün gerçekte birbirine zıt olmadığını madeni bir paranın iki yüzü gibi olduğunu ortaya koymaktadır. Bir kişinin davranışını manipüle etmek için her iki strateji de bir anlamda şu soruyu sordurmaktadır. Benim ne yapmamı istiyorlar ve ben yapmazsam bana ne olacak? Bir başka yönden de çocuğa şu soruyu sorduracak. "Benim ne yapmamı istiyorlar ve onu yaptığım için bana ne verecekler? " Her iki tip stratejide çocuğun "ben ne tip bir insan olmak istiyorum? Sorusunu kavramasına ve bu soruya sarılmasına yardımcı olmayacaktır (Kalın, s.1994).

Emirler; Tıpkı ceza ve ödül gibi emirler de okul ortamında disiplini sağlamaya yarayan doğrudan kontrol aracıdır. Aytuna (1940, s.71) okul ortamında emirlerin bir disiplin aracı olarak rolünü şu şekilde açıklamaktadır.

Gerçek toplum yaşamında, bireylerin ait oldukları toplumda yapmakla yükümlü oldukları görevler vardır. Çünkü gerek toplumun gerekse ona ait bireylerin yaşaması ve varlığını sürdürebilmesi, görevlerin bireyler tarafından tam ve doğru olarak yerine getirebilmesine bağlıdır. Okul ortamında bulunan ve her bir okul toplumunun bir üyesi olan öğrencilerin de tam ve doğru olarak harfi harfine uymak ve yerine getirmek zorunda oldukları hükümler, emirler ve kanunlar vardır. Bunlar okul toplum tarafından bu toplumun çıkarlarını korumak amacıyla tespit edilmiş ve konulmuştur. Okula her yeni gelen öğrenci, okul ve okul toplumunun kendisine ve diğer üyelerine yüklediği bu görevlerin neler olduğunu anlamalı ve benimsemelidir. Birey bu anlayışı benimsediği takdirde bu düzene kendi arzusuyla uyacaktır (Aytuna, 1940, s.103-104).

Emirlerde aranması gereken şartlardan bir diğeri de çocukların kendi davranışlarının kontrolünü sağlayacak nitelikte olmalarıdır. Okulun önemli yükümlülüklerinden bir tanesi de öğrenciye başkalarını rahatsız eden, inciten söz ve hareketlerden kaçınma alışkanlığını kazandırmaktır. Okul, öğrenciyi, erdemli insan yapmaya yarayan hükümlerin kural ve emirlerin neler olduğunu araştırmaya, bunlar üzerinde düşünmeye, eleştirmeye ve tartışmaya, kabul edilenleri ise aynen uygulamaya alıştırmalıdır.

Bu alışkanlığa sahip öğrencilerin hem psiko-fizik varlıkları disipline edilecek hem de karakterleri olgunlaşacaktır. Emirler öğrenci tarafından yerine getirildiğinde bir anlam ve değer kazanır.

Bunun için emirlerin öğrenci tarafından yerine getirilip getirilmediğinin takibi yapılmalıdır.

Okul ve sınıf ortamının koşulları elverişli olduğu takdirde öğrenci uygulamakla yükümlü olduğu bütün emirleri kendi isteği ile yerine getirecektir.

Şu anda ülkemizde uygulanan disiplin yönetmeliği 19.1.2007 /26408 sayılı resmi gazetede yayımlanan Ortaöğretim Kurumları Ödül Ve Disiplin yönetmeliğidir (MEB: 2007).

Bu yönetmelik 6 kısım ve 58 madden oluşmaktadır.

1.Kısımda, yönetmeliğin amacı , kapsamı , dayanak ve tutumları yer almaktadır. Buna göre yönetmeliğin kapsamı, MEB'e bağlı resmi ve özel örgün eğitim öğretim veren ortaöğretim kurumlarındaki öğrencileri kapsar.(Madde 2)

2. Kısımda, öğrencilerin uyacakları kurallar ve öğrencilerden beklenen davranışlar yer almaktadır.

Madde 5'te Öğrencilerin uyacakları kurallar ve beklenen davranışlar şöyle sıralanmıştır:

(1) Öğrencilerin; Atatürk inkılâp ve ilkeleri ile Atatürk milliyetçiliğine bağlı,Türk milletinin millî, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve yücelten insan haklarına saygılı, cumhuriyetin demokratik, laik, sosyal ve hukuk devleti olması ilkelerine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getiren; beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip topluma karşı sorumluluk duyan yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetişmeleri için okul yönetimi, öğretmenler, rehberlik servisi, okul-aile birliği ve ilgili diğer paydaşlarla iş birliği yapması istenir.

(2) Bu doğrultuda öğrencilerden;

a) Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlı kalmaları ve bunları korumaları,

b) Hukuka, toplum değerlerine ve okul kurallarına uymaları,

c) Doğru sözlü, dürüst, erdemli ve çalışkan olmaları; güzel ve nazik tavır sergilemeleri; kaba söz ve davranışlarda bulunmamaları; barış, değerbilirlik, hoşgörü, sabır, özgürlük, eşitlik ve dayanışmadan yana davranış göstermeleri,

ç) Yöneticilere, öğretmenlere, diğer görevlilere, arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı, hoşgörülü davranmaları; küçükleri ve yaşlıları korumaları, engelliler ile yardıma muhtaç durumda olanların yardımına koşmaları,

d) Başkalarının da kendisi gibi insanlık ailesinin onurlu ve saygın bir üyesi olduğunu unutmamaları; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, milliyet ayrımı yapmaksızın herkese karşı iyi davranmaları; insan hak ve özgürlüğü ile onurunun korunması için gerekli duyarlılığı göstermeleri,

e) Tutumlu olmaları; millet malını, okulunu ve okul eşyasını kendi öz malı gibi korumaları, zarar vermemeleri ve zarar verdiklerinde ödemeleri,

f) Sağlığa zararlı ve bağımlılık yapan maddeleri kullanmamaları, bu tür maddelerin kullanıldığı yerlerde bulunmamaları,

g) Her çeşit kumar ve benzeri oyunlardan, bu tür oyunların oynandığı ortamlardan uzak kalmaları,

ğ) Okula ve derslere düzenli olarak devam etmeleri,

h) Çevrenin doğal ve tarihi yapısını korumaları, çevreyi kirletmemeleri ve güzelleştirmek, geliştirmek için katkıda bulunmaları,

ı) Kitapları sevmeleri ve korumaları; kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazanmaları; boş zamanlarını faydalı işler yaparak geçirmeleri,

i) Sorumluluk bilinciyle trafik kurallarına uymaları ve davranışlarıyla örnek olmaları,

j) Fiziksel, zihinsel ve duygusal güçlerini uyumlu olarak yönetmeleri; beden, zekâ ve duyguları ile bunları verimli kılacak irade ve yeteneklerini geliştirmeleri; kendilerine saygı duymayı öğrenmeleri, böylece dengeli bir biçimde geliştirdikleri varlıklarını aile, toplum, vatan, millet ve insanlığın yararına sunmaları,

k) İnsan hakları ve demokrasi bilincini özümsemiş ve davranışa dönüştürmüş olmaları, kötü muamele ve her türlü istismara karşı duyarlı olmaları,

l) Toplam kalite yönetimi anlayışı ile ekip çalışmalarında rol almaları,

m) Okul, öğrenci veli sözleşmesine uygun davranmaları,

n) İnsana ve insan sağlığına gereken önemi vermeleri,

o) Savaş, yangın, deprem ve benzeri olağanüstü durumlarda topluma hizmet etkinliklerine gönüllü katkı sağlamaları ve verilen görevleri tamamlamaları,

ö) Zararlı, bölücü, yıkıcı, siyasi ve ideolojik amaçlı faaliyetlere katılmamaları, bunlarla ilgili amblem, afiş, rozet, yayın ve benzerlerini taşımamaları ve bulundurmamaları,

p) Bilişim araçlarını kişisel, toplumsal ve eğitsel yararlar doğrultusunda kullanmaları,

r) Bilişim araçlarını; zararlı, bölücü, yıkıcı ve toplumun etik kuralları ile bağdaşmayan ve şiddet içerikli amaçlar için kullanmamaları; bunların üretilmesine, bulundurulmasına, taşınmasına yardımcı olmamaları ve sanal ortamlarda da bu doğrultuda davranmaları beklenir.

(3) Uyulması gereken kuralların ve beklenen davranışların; derslerde, törenlerde, toplantılarda, rehberlik çalışmalarında ve her türlü sosyal etkinliklerde öğrencilere kazandırılmasına çalışılır.

(4) Okul yönetimi, yukarıdaki hususlar ve bunlara uyulmaması durumunda öğrencilerin karşılaşılabilecekleri disiplin işlemleri ile ilgili olarak kendilerini ve velilerini her türlü iletişim aracıyla bilgilendirir.

Bu maddede önceki yönetmeliğe ek olarak insan hakları demokrasi bilincinin davranışa dönüştürülmüş olması gerektiği maddesi yer almaktadır. Ayrıca bu yönetmelikte okul veli işbirliğine de yer verilmiştir. Öğrenciler belirtilen kurallara uygun davranmadıkları takdirde ilk olarak okul tarafından uyarılacak, aynı davranışı tekrar ettiği takdirde ise veli ile görüşülerek okul-öğrenci-veli arasında bir sözleşme imzalanacaktır.

Bu maddede disiplin cezası gerektiren davranışlar arasında okul-öğrenci-veli sözleşmesine uygun davranmamak maddesi yer almaktadır. Öğrencilerin karşılaşılabilecekleri disiplin işlemleri ilgili olarak, öğrencinin ve velilerin her türlü iletişim aracı ile bilgilendirilmesi kuralı da vardır.

Yönetmeliğin 6. maddesinde ise diğer yönetmelikten yine farklı olarak, öğrencilerin korunmasına yönelik maddeler bulunmaktadır:

Yönetici ve öğretmenlerce;

a) Aile içinde ve dışında şiddete maruz kalan, ilgisizlik nedeniyle veya zorlanarak Kanun ve toplumun etik kurallarına aykırı olan yollara yönelme ihtimali bulunan öğrencilerle ilgili gerekli önlemlerin alınması,

b) Öğrencilerin her türlü madde bağımlılığından, uyuşturucu ve benzeri maddeleri bulundurmaktan, kullanmaktan, bu tür maddelerin üretim ve kaçakçılığına alet olmaktan korunması,

c) Öğrencilerin pornografi, teşhir, cinsel sömürü, istismar, taciz ve her türlü olumsuz davranışlardan korunması,

ç) Öğrencilerin, diğer öğrenciler tarafından fiziksel ve ruhsal yönden zarar görmemeleri için dedikoduya, zorbalığa, tehdide, sataşmaya ve onur kırıcı her türlü lakap takılmasına karşı korunması konularında veli veya ailelerle de iş birliği yapılarak gerekli tedbirler alınır.

Bu maddede de öğrencinin korunmasına yönelik tedbirlerin veli veya aile ile işbirliğine gidilerek alınması gerektiği vurgulanmıştır.

3. *Kısımda*, öğrencilerin ödüllendirilmesine ilişkin maddeler bulunmaktadır. Öğrenciler örnek davranış ve başarılarının niteliklerine göre, teşekkür, takdir ve onur belgesi ile ödüllendirilirler.

4. *Kısımda*, disiplin cezaları ve disiplin cezası gerektiren davranışlar bulunmaktadır.

Buna göre: Öğrencilerin davranışlarının niteliğine göre; kınama, okuldan kısa süreli uzaklaştırma, örgün eğitimin dışına çıkarma olmak üzere cezalar dört gruba ayrılmıştır.

Disiplin cezası gerektiren davranışlar 12. madde de sıralanmıştır. disiplin cezası gerektiren davranışlar şöyle sıralanmıştır:

a) Kınama cezasını gerektiren davranışlar;

1) Okulu, okulun eşyasını ve çevresini kirletmek,

- 2) Yönetici, öğretmen veya eğitici personel tarafından verilen görevleri yapmamak,
- 3) Kılık-kıyafete ilişkin mevzuat hükümlerine uymamak,
- 4) Tütün ve tütün mamullerini bulundurmak veya içmek,
- 5) Başkasına ait eşyayı izinsiz almak veya kullanmak,
- 6) Dersle ilgili araç-gereci yanında bulundurmamak, bulundurulması yönündeki uyarılara aldırmamak, sahip olmasına rağmen ders araç-gerecini kullanmamayı alışkanlık hâline getirmek,
- 7) Yalan söylemek,
- 8) Okula geldiği hâlde özürsüz olarak derslere, uygulamalara, etütlere, törenlere ve diğer sosyal etkinliklere geç katılmak veya erken ayrılmak,
- 9) Okul kütüphanesi, laboratuvar, atölye, pansiyon, spor yurdu veya diğer bölümlerden aldığı kitap, araç-gereç ve malzemeyi zamanında vermemek, eksik vermek veya kötü kullanmak,
- 10) Okul içinde veya dışında okulun personeli ile diğer kişilere karşı kaba ve saygısız davranmak,
- 11) Dersin ve ders dışı faaliyetlerin akışını ve düzenini bozacak davranışlarda bulunmak,
- 12) Kopya çekmek veya çekilmesine yardımcı olmak,
- 13) Yatılı okullarda gece izinsiz ve özürsüz pansiyon dışına çıkmak veya dışarıda kalmak, izin süresini özürsüz olarak uzatmak,
- 14) Yasaklanmış, müstehcen yayınları okula ve okula bağlı yerlere sokmak veya yanında bulundurmak,

15) Okul yetkililerinin ve disiplin kurulunun çağrularına uymamak ve çağrı yazılarını almaktan kaçınmak,

16) Üzerinde kumar oynamaya yarayan araç-gereç bulundurmak,

17) Okulca istenen kişisel veya ailesi ile ilgili bilgileri okula geç bildirmek, yanlış bildirmek veya bildirmemek,

18) Bilişim araçlarını, okul yönetimi ile öğretmenin bilgisi ve izni dışında konuşma yaparak, ses ve görüntü alarak, mesaj ve e-mail göndererek, bunları arkadaşlarıyla paylaşarak eğitim-öğretimi olumsuz yönde etkileyecek şekilde kullanmak,

b) Okuldan kısa süreli uzaklaştırma cezasını gerektiren davranışlar;

1) Kişilere, arkadaşlarına söz ve davranışlarla sarkıntılık, hakaret ve iftira etmek veya ahlak kuralları ile bağdaşmayan davranışlarda bulunmak ya da başkalarını bu gibi davranışlara kışkırtmak,

2) Kişileri veya grupları dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi ve dini inançlarına göre ayırmayı, kınamayı, kötülemeyi amaçlayan davranışlarda bulunmak veya ayrımcılığı körükleyici semboller taşımak,

3) İzinsiz gösteri veya toplantı düzenlemek, bu tür gösteri veya toplantılara katılmak ve bu amaçla yapılan etkinliklerde bulunmak,

4) Her türlü ortamda kumar oynamak veya oynatmak,

5) Öğretmen, eğitici personel veya okul yönetimince verilen görevlerin yapılmasına engel olmak,

6) Öğretmenlere, eğitici personele, yöneticilere, memurlara, diğer görevliler ile ziyaretçilere hakaret etmek, karşı gelmek ve görevlerini yapmalarına engel olmak,

7) Yasaklanmış veya müstehcen yayın, kitap, dergi, broşür, gazete, bildiri, beyanname, ilan ve benzerlerini dağıtmak, duvarlara ve diğer yerlere asmak, yapıştırmak, yazmak, okul araç-gerecini ve eklentilerini bu amaçlar için kullanmak,

8) Bilişim araçları ile yönetici, öğretmen, eğitici personel, memur, diğer görevliler ve ziyaretçiler ile öğrencileri rahatsız edici davranışlarda bulunmak,

9) Derslere, etütlere, atölye, laboratuvar ve mesleki eğitim alanları ile okulun faaliyetlerine geç gelmeyi veya erken ayrılmayı alışkanlık hâline getirmek,

10) Kavga, darp etmek ve yaralama olaylarına karışmak,

11) Öğrencilerin bulunmaması gereken yerlere gitmeyi alışkanlık hâline getirmek ve arkadaşlarını böyle yerlere gitmeye zorlamak,

12) Okul binası, eklenti ve donanımlarına, kendisinin veya arkadaşlarının araç-gerecine ahlak dışı ya da siyasi ve ideolojik amaçlı resim, şekil, amblem ve benzeri şeyler yapmak ve yazılar yazmak,

13) Organizeli kopya çekmek veya çekilmesine yardımcı olmak,

c) Okuldan tasdikname ile uzaklaştırma cezasını gerektiren davranışlar;

1) Türk Bayrağı'na, sancağına, ülkeyi, milleti ve devleti temsil eden sembollere saygısızlık etmek,

2) Millî ve manevi değerleri söz, yazı, resim veya başka bir şekilde aşağılamak; bu değerlere küfür ve hakaret etmek,

3) Hırsızlık yapmak, yaptırmak ve yapılmasına yardımcı olmak,

4) Okulla ilişkisi olmayan kişileri, okulda veya okula ait yerlerde barındırmak,

5) Okul/kurum tarafından verilen kimlik kartı, karne, öğrenci belgesi veya diğer belgelerde değişiklik yapmak; sahte belge düzenlemek; üzerinde değişiklik yapılmış belgeleri kullanmak veya bu belgelerin sağladığı haklardan yararlanmak ve başkalarını yararlandırmak,

6) Okul sınırları içinde herhangi bir yeri, okul yönetiminden izinsiz olarak eğitim-öğretim amaçları dışında kullanmak veya kullanılmasına yardımcı olmak,

7) Okulun bina, eklenti ve donanımları ile okula ait taşınır veya taşınmaz mallarına zarar vermek,

8) Ders, sınav, uygulama ve diğer faaliyetlerin yapılmasını engellemek veya arkadaşlarını bu eylemlere katılmaya kışkırtmak,

9) Eğitim-öğretim ortamına yaralayıcı, öldürücü silah ve patlayıcı madde ile her türlü aletleri getirmek veya bunları bulundurmak,

10) Zor kullanarak veya tehditle kopya çekmek veya çekilmesini sağlamak,

11) Bağımlılık yapan zararlı maddeleri bulundurmak veya kullanmak,

12) Yerine başkasını sınava sokmak, başkasının yerine sınava girmek,

13) Eğitim-öğretim ortamında siyasi partilerin, bu partilere bağlı yan kuruluşların, derneklerin, sendikaların ve benzeri kuruluşların siyasi ve ideolojik görüşleri doğrultusunda eylem düzenlemek, başkalarını bu gibi eylemleri düzenlemeye kışkırtmak, düzenlenmiş eylemlere etkin biçimde katılmak, bu kuruluşlara üye olmak, üye kaydetmek; para toplamak ve bağışta bulunmaya zorlamak,

14) Bilişim araçları ile yönetici, öğretmen, eğitici personel, öğrenci, memur, diğer görevliler ve ziyaretçilere etik olmayan ses, söz ve görüntülerle zarar verici davranışlarda bulunmak,

15) Okul müdürlüğünden izin almadan okul hakkında bilgi vermek amacıyla basın toplantısı yapmak, bildiri yayınlamak, dağıtmak; konferans, temsil, tören, açık oturum, forum ve benzeri etkinlikler düzenlemek ve bu tür faaliyetlerde etkin rol almak,

16) Bir kimseyi ya da grubu suç sayılan bir eylemi düzenlemeye, böyle eylemlere katılmaya, yalan bildirimde bulunmaya, yalan delil göstermeye ya da suçu yüklenmeye zorlamak,

17) Eğitim-öğretim ortamında, herhangi bir kimsenin mal ve eşyasına el koymak, başkasına ait evrakı izinsiz açmak, tahrip etmek ve başkalarını bu davranışlar için kışkırtmak,

18) Eğitim-öğretim ortamını, amaçları dışında izinsiz olarak kullanmak veya kullanılmasına yardımcı olmak,

ç) Örgün eğitim dışına çıkarma cezasını gerektiren davranışlar;

1) Türk Bayrağı'na, sancağına, ülkeyi, milleti ve devleti temsil eden sembollere hakaret etmek,

2) Türkiye Cumhuriyeti'nin devleti ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ilkesine ve Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına ve Anayasanın başlangıcında belirtilen temel ilkelere dayalı millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti niteliklerine aykırı miting, forum, direniş, yürüyüş, boykot ve işgal gibi ferdi veya toplu eylemler düzenlemek; düzenlenmesini kışkırtmak ve düzenlenmiş bu gibi eylemlere etkin olarak katılmak veya katılmaya zorlamak,

3) Kişileri veya grupları; dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi ve dini inançlarına göre ayırmayı, kınamayı, kötülemeyi amaçlayan bölücü ve yıkıcı toplu eylemler düzenlemek, katılmak, bu eylemlerin organizasyonunda yer almak,

4) Eğitim ortamında kurul ve komisyonların çalışmasını tehdit veya zor kullanarak engellemek,

5) Bağımlılık yapan zararlı maddelerin ticaretini yapmak,

6) Güvenlik güçlerince aranan kişileri, okulda veya okula ait yerlerde saklamak ve barındırmak,

7) Okula, derslere, sınavlara girilmesine, ders veya sınavların yapılmasına engel olmak, dersteki öğrencileri dışarı çıkarmak, bunların yapılmasına yönelik zorlayıcı davranışlarda bulunmak,

8) Okul içinde ve dışında tek veya toplu hâlde okulun yönetici, öğretmen, eğitici personel, memur ve diğer personeline karşı saldırıda bulunmak, bu gibi hareketleri düzenlemek veya kışkırtmak,

9) Okulun bina, eklenti ve donanımlarını, okula ait taşınır veya taşınmaz mallarını kasıtlı olarak tahrip etmek,

10) Okul içinde ve dışında yaralayıcı, öldürücü her türlü alet, silah, patlayıcı maddeleri kullanmak suretiyle herhangi bir kimseyi yaralamaya teşebbüs etmek, yaralamak, öldürmek, maddi veya manevi zarara yol açmak,

11) Kişi veya kişilere her ne sebeple olursa olsun eziyet etmek; işkence yapmak veya yaptırmak, cinsel istismar ve bu konuda kanunların suç saydığı fiilleri işlemek,

12) Çete kurmak, çetede yer almak, yol kesmek, adam kaçırmak; kapkaç ve gasp yapmak, fidye ve haraç almak,

13) Yasa dışı örgütlerin ve kuruluşların, siyasi ve ideolojik görüşleri doğrultusunda propaganda yapmak, eylem düzenlemek, başkalarını bu gibi eylemleri düzenlemeye kışkırtmak, düzenlenmiş eylemlere etkin biçimde katılmak, bu kuruluşlara üye olmak, üye kaydetmek; para toplamak ve bağışta bulunmaya zorlamak,

14) Bilişim araçları ile toplum değerlerine aykırı zararlı, bölücü, yıkıcı, ahlak dışı ve şiddet içerikli yasak yayınlar bulundurarak kişi ve kurumlarla ilgili ses, söz ve görüntüler alıp bunları çoğaltmak, sanal ortamlarda dinlemek, dinlettirmek, izlemek, izlettirmek, yaymak ve ticaretini yapmak,

(2) Yukarıda belirtilenlerin dışında ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve hâllere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara suça uygun cezalar verilir.

Bu yönetmelikte, son zamanlarda başta ortaöğretim kurumları olmak üzere, ilköğretim okullarına kadar inmiş olan sık sık basına da yansıyan, okullarda öğrencilerin okul dışındaki kişilerle işbirliği yaparak, çete kurmak, yol kesmek, kapkaç, gasp gibi fiilleri işlemek de disiplin cezası gerektiren davranışlar arasına alınmıştır.önceki yönetmelikten farklı olarak yine, cezaya itiraz etme hakkı doğmuştur.

5.Kısımda ,onur genel kurulu ve onur kurulunun kuruluşu ve görevleri yer almaktadır.

6.Kısımda ,yönetmeliğin son kısmını ise çeşitli hükümler oluşturmaktadır.

Yapılan araştırmalarda cezanın artık bir eğitimsel yanının olmadığı, aksine bireyde daha uzun vadede olumsuz bazı davranışlara kaynaklık ettiğini söyleyebiliriz. Ne var ki, gerek o anlık davranışı söndürme ve yetişkinde geçici bir rahatlama sağladığı için, gerek okullarımızda gerekse evlerde ceza uygulaması devam etmektedir. Bu cezalar çocuğa ya ısrarla uygulanmaya devam edilmekte ya da cezalandırılan davranış başka bir zamanda cezalandırılmaya değer bir davranış olarak değerlendirilmemektedir. Böylece çocuk ve ergenlerde bu durumun, onların hem bilişsel hem de duyuşsal yapılarında karmaşalara yol açtığı iddia edilmektedir.

3.4.2. Disiplinde Dolaylı Kontrol Araçları

Okulda ve sınıfla dolaylı kontrol, öğrenim koşullarının öğrencinin kural dışı davranışlarda bulunmalarını önlemek için uygun şekilde önceden düzenlenmesi anlayışına dayanır. Aşağıda disiplinde dolaylı kontrol araçları durumunda olan çeşitli öğeler açıklanmaktadır.

Öğretmen; Okul disiplininin merkezi noktasını oluşturmaktadır. Öğretmen eğitim ve öğretim sürecinin hangi basamağında olursa olsun yalnız öğreten kişi konumunda değildir. Aynı zamanda öğrenciye kendisi için gerekli bilgi, beceri ve istendik davranışları kazandırarak, onun toplum yaşamına en etkin bir biçimde hazırlanmasından sorumlu olan kişidir (Aytuna, 1940, s.72). Çocuk ailesinden sonra kendisine öğretmeni model olarak almaktadır. Hatta bu durum öğrencilerin gözünde daha da önem kazanır ve çoğu zaman öğretmen ailesinden önce gelen kişidir. Özellikle ilköğretim öğrencilerinin gözünde öğretmen, modern dünyanın ve çağdaş değerlerin temsilcisidir (Aydın, 2000, s.5).

Sınıf küçük bir toplum modelidir. "Sınıf ortamını öğrenmeye elverişli yapacak olan öğretmendir. Öğrencilerine dostça davranan öğretmenin sınıfı, öğrenmeye en elverişli olanıdır.

Öğrencilerine resmi davranan öğretmenin sınıfı soğuktur. Uyumsuz öğretmenin sınıfı ise, yaşanacak yer değildir." (Halis, 2001, s.75).

Öğretmenlerin kişilikleri ya sınıftaki bazı disiplin problemlerini yok eder ya da yeni problemlerin doğmasına neden olur. Halis (2001, s.111) öğretmenden kaynaklanan disiplin problemlerini iki başlık altında ele almıştır.

Buna göre öğretmenin sosyal davranış yetersizliğinden kaynaklanan disiplin problemleri:

Öğrenciyle alay etmek, yerinde sorulan sorulara bilerek yanıt vermemek; öğrencilerin özel problemlerine duyarsız kalmak, kararsız, kaba ve dogmatik olmak, öğrencilerin, giysileri, görüşleri ve konuşma biçimleri hakkında kurallarla ilgili olmadığı halde, kişisel yorumlar yapmak; adil davranmama; öğrenciler hakkında uluorta dedikodu yapmak (Halis,2001, s.111).

Sınıf yönetim biçiminin rolü; Başar' a (1998, s.15-16) göre sınıf yönetimi modelleri, tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bütünsel olarak gruplanabilir. Tepkisel model bir anlamda sınıf yönetiminin klasik modeli görünümündedir. Tepkisel modelin amacı, istenmeyen bir durumun ya da davranışın değiştirilmesidir. Bu modelin işleyişi, istenmeyen sonuç tepki şeklindedir. Ödül ve ceza gibi düzen sağlayıcı etkinlikleri içermektedir. Etkinliklerin yönelimi ise daha çok bireyseldir. Sınıfında bu modeli sıklıkla kullanan öğretmenin, sınıf yönetimi becerisinin yüksek olmadığı söylenebilir.

Önlemsel model, sınıf etkinliklerini bir "kültürel sosyalleşme süreci" olarak ele aldığından sınıfta, yanlış davranışa olanak vermeyen bir sosyal sistem oluşturmaya çalışmaktadır. Bu modelin etkinlikleri daha çok gruba yöneliktir.

Bu model, planlama düşüncesine bağlıdır. Geleceği kestirme, istenmeyen davranış ve sonucu olmadan önlemeye yöneliktir (Başar, 1998, s.15-16).

Gelişimsel modelde öğrencilerin gelişim dönemleri göz önünde bulundurulmaktadır. "Sınıf yönetiminde öğrencilerin, fiziksel, duygusal, deneyimsel gelişim düzeylerinin gerektirdiği uygulamaların gerçekleştirilmesini esas alır; bir uygulamaya geçilmeden önce, öğrencilerin ona bu açılarından hazırlanmasını öngörür." (Başar, 2000, s.16).

Öğretim yönteminin-teknığının rolü; Sınıf ortamında öğrenci davranışlarından kaynaklanan sorunların çoğu öğretimle ilgili etkinlikler sırasında yaşanmaktadır (Erden ,1999, s.170).

Derste konuların işlenişi sırasında kullanılan yöntemlerdeki tekdüzelik öğrencilerde sıkıntı yaratır ve öğrencileri iş dışı davranışlarda bulunmaya zorlar (Başar, 1998, s.114).

Öğretme çabası içinde öğrencileri pasifize eden, onları dinlemeye, izlemeye mahkum eden yöntemler öğrencilerin sıkılmasına ve istenmeyen davranışlara yönelmesine neden olur. "Araştırmalar, öğretmeni dinlerken ve okurken, zamanla öğrenci sıkıntısının çoğaldığını göstermektedir." (Başar, 1998, s.114). Bunun sonucu olarak da öğrencilerde ders dışı etkinliklere yönelme gibi istenmeyen davranışlar ortaya çıkmaktadır (Erden, 1999, s.170).

Kısaca öğretim yaşantılarının desenlenmesi, uygulaması ve değerlendirilmesi aşamalarında bilinçli olarak seçilen ve izlenen, düzenli yol olarak tanımlanan yöntem kavramı, öğrenmeyi etkili kılmada önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü öğretimde kısa sürede çok ve başarılı iş yapmak zorunluluğu vardır. Amaçlara daha kısa zamanda ulaşılması ve amaçların işlerlik kazanması, yöntemin iyi seçilmesine ve uygulanmasına bağlıdır (Aydın 1998, s. 46; Büyükkaragöz ve Çivi, 1999, s. 67).

Ders dışı etkinlikler; Schorling' e (1953, s.92) göre; öğrencilerdeki ruhsal bozuklukların, uyum sorunlarının ve bunların dışa yansması sonucunda ortaya çıkan okuldaki disiplin olaylarının çoğunun, öğrencilerin kendi ihtiyaç ve ilgilerine uygun yararlı etkinlikler bulamamalarından kaynaklanmaktadır. Bunun için hem ilköğretim hem de ortaöğretim kurumlarında ders dışı etkinliklere önem verilmelidir. Bu durum öğrencilerin yaratıcı yönlerinin de ortaya çıkmasına katkı sağlayacağı gibi boş zamanlarının da yararlı şekilde değerlendirilmesini sağlamış olacaktır.

Binbaşıoğlu'nun (1967, s.33) da belirttiği gibi; iş ve uğraşı geçmişten günümüze ruhsal sorunların tedavisinde etkili bir araç olarak kullanılmaktadır.

Okullarda ders dışı faaliyetlere önem verilmelidir. Ders dışı faaliyetlerine yerleştirme de iş, "Öğrencilerin kendi ihtiyaç ve ilgilerine uygun kol faaliyetlerine katılmalarını sağlama açısından yapılan çalışmaları kapsar." (Kılıççı, 2000, s.162). Bu dikkatle uygulandığı takdirde öğrencilerin kişilik ve karakterinin gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır (Binbaşıoğlu, 1978, s.198).Bunu sağlamak için de okullarda fotoğrafçılık ve koro gibi çeşitli etkinliklerde faaliyet gösterecek öğrenci örgütleri oluşturulmalıdır. Bunların yanı sıra oyun ve işyerleri, bol miktarda oyun araçları bulundurulmalıdır. Öğrencilerin bu örgütlerden ve araçlardan yararlandırılmaları, onların, hem iş ahlakı kazanmalarına hem de boş zamanlarını yararlı bir biçimde değerlendirmelerine dolayısıyla kendi iradelerini disiplin altına almalarına ve toplumsallaşmalarına büyük çapta yardım edecektir (Schorling, 1953, s.92; Aytuna,1963, s.290).

Zaman zaman bu etkinlikler kapsamında ilgili sergilerin açılması, konserlerin, toplantıların, gezilerin, tartışmaların yapılması ve öğrencilerin bu etkinliklere katılması onlara toplum içerisinde kendilerini ifade edebilme fırsatı da verecektir.

Ders dışı etkinliklerin disiplin bakımından taşıdığı değerler, hakkıyla yönetildiği takdirde açık olarak öğrenci davranışlarında kendisini gösterecektir (Bossing, 1955, s.248).

Öğrencilerin okul yönetimine katılımı; Okul, öğrenci yönetimini denemelidir. Deneyimler göstermiştir ki, öğrenci yönetimi özenle kurulduğu, müdür ve öğretmenler tarafından öğrencilere güven duyulduğu takdirde, öğrenciler sorumluluklarını üzerine alacak, görevlerini bilinçli olarak daha iyi şekilde yerine getireceklerdir. Öğrenciler, kendi refah ve huzurlarının yalnız öğretmene bağlı olmadığını aynı zaman da kendilerine de bağlı olduğunu anladıkları zaman gerek kendilerinin gerekse arkadaşlarının davranışına karşı tümüyle başka bir tavır içerisinde olacaklardır. Bundan başka, çocukların demokratik yaşayışı öğrenmeleri de gerekmektedir.

Bunun da, okul yönetimine katılmasında temsili öğrenci yönetimini uygulamaktan daha iyi bir yol yoktur (Sorenson,1968, s.163).

Bu durum aynı zamanda kuralların alınması uygulanması sorumluluğunu öğrencilere kazandırmakta da yardımcı olacaktır.

Ortak alınan kararlarla öğrencilerin ,demokrasinin önemli bir özelliği olan kendini ve diğerlerini kontrol etme ve denetleme yeteneğine sahip bireyler olması sağlanabilmektedir. (İlgar, 1996, s.174)

Kurallar önceden verilmiş hazır kararlardır.Geçmiş yaşantılara dayanarak, gelecekteki belirli durumlarda nelerin, nasıl yapılmasının iyi olacağını, nelerin beklendiğinin, uygulanmadığında nelerin olacağını açıklamada yöneticinin işini kolaylaştırır. Kendisinden nelerin beklendiğini, neleri yapmasını istediğini, bunların sonuçlarını önceden bilen öğrenci, davranışlarını denetlemeye yönelecektir (Başar, 1998, s.58).

Okul disiplini konusuna karşı benimsenecek en olumlu tutum, öğrencilerin kendi kendilerini disipline etmeyi öğrenmeleridir.

Bu durumda benimsenecek davranış ölçüleri ve kurallar yetişkin otoritelerce kararlaştırılıp onlara kabul ettirilmeye çalışılmaz. Okul ve öğretmenlerin rehberliği altında öğrenciler, mutlu bir toplumsal yaşamın gereği olan kuralları tartışarak bulur ve geliştirirler .(Enç, 1979, s.302).

Öğrenci arkadaşlıkları; Arkadaş grupları çocuğun toplumsallaşması sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu gruplarda olumlu ve olumsuz öğrenmeler birlikte gerçekleşmektedir. Kavga, alay, lakap takma, eşyasına zarar verme, dışlama, kıskançlık vb. tutumlar çocuğun arkadaş grubu içerisinde öğrendiklerine örnek olarak gösterilir. Arkadaşlar arasında sık sık görünen önemli bir tutum da rekabettir. Bu durum okullarda disiplin sorunlarının sıklıkla yaşanmasına neden olmaktadır. Üstün gelme isteği ile her yolu deneyen çocuklar yalnız kendilerine zarar vermeye kalmayıp akranlarını da olumsuz etkileyebilmektedirler.

Çocuk için bir arkadaş grubunun üyesi olmak ve grubun değerleri doğrultusunda hareket etmek çok önemlidir.bu nedenle arkadaş grupları ve bu grupların faaliyetleri nasıl davrandıklarını bilmeli, çocuk olumlu tutum ve davranış gösteren gruplara yönlendirilmeli ,bu ilgi ve ilişki grupları ailelerin de yardımıyla okulca oluşturulmalı onlara olanak sağlanmalıdır (Başar, 1998, s.21).

İş ve oyun; Çocuğun eğitimine, düşsel gücünün gelişimine ve beceri kazanmasına yardım eden oyun aynı zamanda çocuğu toplumsallaştıran ve bu süreç içerisinde onun toplumsal duygularının gelişimine de katkı sağlayan önemli bir araçtır. Oyun, çocuğun toplumsal gelişimi ve duygusal gelişimi açılarından ele alındığında çocuğa şu yararları sağlamaktadır(Uluğ, 2001, s.151-1522):

Toplumsal gelişimi açısından;

- * *Arkadaşlık kurma, geliştirme gibi toplumsal ilişkileri öğrenme.*
- * *Toplumsal ortamdaki cinsel rolünü öğrenme.*
- * *Başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı gösterme.*
- * *Kendi hak ve özgürlüklerine saygı gösterme.*
- * *Bağlılık, dayanışma, işbirliği ve eşgüdüm içinde çalışmayı öğrenme.*
- * *Yardımlaşmayı, paylaşmayı ve ,görgü kurallarını öğrenme.*
- * *Grup üyelik ilişkilerini ve bunların değerini öğrenme.*

Duygusal gelişim açısından;

- * *Duygusal tepkilerini, denetleme.*
- * *Kendine güvenme.*
- * *Estetik duygularını ve beğenilerini geliştirme.*
- * *Ben - merkezilikten kurtulma.*
- * *Sevme - sevilme, değer görme - değer verme, anlama - anlaşılma, dostluk düşmanlık gibi karşıtlık içeren duygularını tanıma ve yaşama.*

Kitaplar; Okul, öğrencide kendi kendilerini yetiştirmek, kişiliklerine kendi kendilerine şekil vermek, sonuçta bilgi ve davranışlarını kendi çaba ve etkinlikleri ile kazanma alışkanlığını sağlamalı; öğrencinin yapıcı ve yaratıcı bir güç ve yetenek le gelişimini amaç edinmelidir. Bunun için de okul ve öğretmen, öğrenciyi araştırmaya, kitap okumağa ve deneyim kazandırmaya yönlendirmelidir. çocuğu küçük yaşlardan itibaren bilgilerini yerine göre doğadan veya kitaplardan toplayabileceğine inandırması gereklidir.

Çocuk bir defa buna inanacak olursa, onun için çalışmamak, okul uğraşlarını sevmemek, dikkatsizlik ve ilgisizlik, itaatsizlik gibi olumsuz tutum ve davranışlar söz konusu olamaz. Okuma alışkanlığını ve sevgisini kazanan çocuk bir çok kusurları kendi kendine düzeltmek olanağını da bulmuş olur (Aytuna , 1940, s.90-91).

Çocukların eline verilecek kitapları seçmede öğretmenler ve aileler son derece titiz davranmalıdır. Bunun için en iyi ve güvenli önlem, her okulda öğrencilerin seviyelerine uygun kitapların yer aldığı öğrenci kütüphanelerinin ve okuma odalarının tesis edilmesidir.

Okuma beceri ve alışkanlığı kazanan bir çocuk gerek ev yaşamında gerekse okul yaşamında boş zamanlarını kendisine yararlı olan çalışmalarla değerlendireceği için kendi kendisini disipline etmiş olacaktır. Bunun için çocuklarda kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazandırmak ve bunu eğitim öğretimde, disiplinde bir araç olarak kullanmak, çok yerinde bir önlem olacaktır (Aytuna, 1940, s.94).

Öğrenciyi gözetme; Bütün okul yönetmelikleri, yönetimin ve öğrencilerin öğrenciyi gözlemesini istemektedir. Bu emir ve isteklerin yerine getirilmesi, yalnız bir formalitenin yerine getirilmesi anlamına gelmez. Öğrenci gözlemi aynı zamanda gerekli ve zorunlu olmalıdır. Okul toplumunda, kişilikleri, ahlak ve terbiyeleri birbirinden farklı yüzlerce öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrenciler, boş zamanlarında kendi başlarına bırakıldığında, aralarında meydana gelecek olan çeşitli anlaşmazlıklardan hoş olmayan sonuçlar doğabilir. Bu gibi durumlar karşısında okuldaki yönetici ve öğretmenler, ailelerin ve öğrencilerin şikayetleri ile karşı karşıya kalabilir (Aytuna, 1940, s.98-100).

Öğrenciyi gözetme işi sadece nöbet günlerinde nöbetçi öğretmenler tarafından değil, bütün öğretmenler tarafından, her zaman ve hep aynı temel anlayış doğrultusunda yapılmalıdır. Bu anlayışın egemen olduğu bir okulda her türlü iş ve görev iyi yapılır (Aytuna, 1940, s.100).

Öğrenciyi gözetme işinde yönetici ve öğretmenlerin dikkat etmeleri gereken bir diğer nokta ise öğrenciler arasında dolaşırken öğrencinin gerçek arkadaşı ve onlara her an yardım etmeğe hazır bir rehber sıfatı ile dolaşmalarıdır.

Bu yapıldığı takdirde, öğrencinin bireysel yetenekleri, eğilimleri ve. ilgileri yönetici ve öğretmenler tarafından doğru olarak öğrenilmiş olacaktır (Aytuna, 1940, s.104).

Öğrenciyi gözetme işi aktif olmalıdır. Aktif gözetim öğrenciyi yardım edici, kılavuzluk yapıcı, yol gösterici, önleyici bir gözetimdir. Ancak böyle bir gözetimin öğrenciyi disipline edici bir etkisi olabilir (Hesapçıoğlu , 2001, s.349).

Uygun bir eğitim programı; Öğrencilerin gelişim durumuna, ilgi ve gereksinimlerine uygunluğu düşük olan bir eğitim programı, pratik yararlılığı az olan içerik ve iyi bir kurgu ile sürekliliği sağlanmamış program uygulaması istenmeyen davranışların kaynaklarından başlıcasıdır (Başar, 1998, s.113). Öğrencilerin de katılımıyla oluşturulacak öğretim programı onların ilgisini daha çok çekecek ve işbirliği yapmalarını sağlayacaktır (İlgar, 1996, s.158). Program içeriklerinin belirlenmesinde ise öğrencilerin beklenti ve gereksinimleri ile öğrenilecek konuların toplumsal ve ekonomik yaşam yönünden önemlilik düzeyi temel ölçütlerdir (Aydın, 1998, s.66).

Rehberlik hizmetleri; Bireyin çağdaş dünyanın değişken ve çelişkili yaşamına ayak uydurabilmesi, zihinsel güçlerini kullanabilmesinin yanı sıra kişiliğinin uyum gücüne de bağlı bulunmaktadır. Öğrencinin eğitim ortamından yeterli düzeyde yararlanabilmesi, gelişimine engel teşkil eden iç ve dış koşulların ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. Bireyin kararlarını kendi başına alabilecek güce erişmesi artık keyfiyetten çıkıp bir zorunluluk haline gelmiştir. Bugün egemen olan çağdaş eğitim anlayışı, öğrencinin beden ve ruh sağlığını koruyarak topluma uyumunu sağlamak için öğretim ve yönetim işlevlerinin arasına yeni bir boyut katmıştır.

Bu da "Öğrenci Kişilik Hizmetleri"dir. Öğrenci, ihtiyacına yönelik bireysel eğitimden ancak bu hizmetler aracılığıyla yararlanabilir. Bu hizmetlerle öğrencinin bedensel, ruhsal ve sosyal yönden bir bütün olarak sağlıklı gelişimi amaçlanmaktadır (Kılıççı,1992, s.139).

Çağdaş eğitim anlayışı ile birlikte rehberlik hizmetleri öğretim kademesinin hangi basamağında olursa olsun giderek yaygınlaşmaya ve önem kazanmaya başlamıştır.

Rehberlik, eğitim uygulamalarının yer aldığı okulların verimini artırmak, niteliğini düzeltmek, öğrencilerin kapasiteleri çerçevesinde gelişmelerine olanaklar sağlamak, onlara yeni ufuklar açmak, eğitim ve öğretim görevini gereği gibi yerine getirmek hususlarındaki ihtiyaçtan doğmuş olup eğitim uygulamalarında yadsınamaz bir durum ortaya koymuştur (Özoğlu, 1983, s.88).

Okul binasının etkin kullanımı; Aytuna'ya (1940, s.288) göre okulun fiziki öğrenim açısından sorunlarına yol açan nedenler şunlardır:

- * Okulun çok büyük, çok sınıflı ve kalabalık olması,
- * Sınıfların küçük, sıra ve masaların sıkışık durumda olması,
- * Sıraların sağlık açısından elverişsiz olması,
- * Sınıf duvarlarının ya da pencere içlerinin gereğinden fazla ve ilgi çekici maddelerle doldurulması.

Flechsığ (1989) sınıfın ustaca düzenlenmiş bir çevre olmasının davranışı değiştirmenin çok etkili bir yolu olduğunu, eğitimde yeni teknolojiler kullanılmasın da öğrenme çevresine yenilik katacağını belirtmiştir (Başar, 1998, s. 32).

Etkin bir okul veli işbirliği; Toplumdaki bireylerin, grupların ve ailelerin amaçları, sosyal sınıflara ve statüye göre değişir. Bu durum her kesimin okuldan beklentilerine de yansımaktadır. Bir başka deyişle toplumun farklı kesimlerinin okuldan beklentileri de farklıdır. Ancak bugünde hala güncelliğini devam ettiren okul ve aile arasındaki en önemli anlaşmazlık nedenlerinden biri çocuğa yaklaşım ve beklentileri arasındaki farklılıklardır.

Eğer ana-babanın çocuğa yaklaşımı ve beklentileri okul personelininkinden oldukça farklıysa, bu durum okulda ciddi sorunlara yol açabilir. Değişik disiplin anlayışı ve uygulamaları bu duruma örnektir. Okul ile aile arasında aykırı davranışları kapsayan bu gibi anlaşmazlıklar karşısında en fazla zararı çocuk görür (Bursalıoğlu, 1998, s.50-51). Birçok aile, Çocuğunun öğrenmesini arzu etmesine karşın öğrenilen şeylerin kendi değerleri ile çelişmesini istemez. Bu nedenle ki okul ile arasındaki iletişim, işbirliği, destek ve karşılıklı çabalar çok önemlidir

IV. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi bölümünde araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama aracının hazırlanması, verilerin toplanması, verilerin analizi ile ilgili konular yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada ilköğretim okullarında uygulanan disiplin ve bu uygulamalara yönelik velilerin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma modeli itibari ile nitel bir çalışmadır. Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniği kullanılmıştır.

Nitel araştırma süreci, çalışmanın çeşitli boyutları arasındaki içsel bağlantıların araştırmacı tarafından yönetilmesi ile ortaya çıkan veri ve analizlerin yer aldığı diyalektik bir süreçtir (Miller & Dingwall, 1997; Korkmaz, 2007).

4.2. Evren Ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2006- 2007 eğitim-öğretim yılında, İstanbul ili, Kadıköy Pendik ve Ümraniye ilçelerindeki ilköğretim okullarında çocuğu bulunan veliler oluşturmaktadır. Ölçekler, gelir düzeyi iyi orta ve kötü durumda bulunan bu üç bölgedeki beş okulda uygulanmıştır. Uygulamada 110 adet görüşme formu kullanılmıştır.60 adet görüşme formu veliler ile birebir görüşülerek velilerin cevapları alınmıştır.50 adet görüşme formu da velilere gönderilmiş 28 adedi geri gelmiştir. Disiplin uygulamalarıyla ilgili olarak velilerin görüşleri incelenmiştir.

4.3. Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Araştırmada veri toplama tekniği olarak görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada gerekli verileri toplamak için dokuz sorudan oluşan görüşme formu hazırlanmıştır. Bu görüşme formuyla velilerden;

* Öğretmen ya da okul idarecilerinin öğrenci ile bir sorun yaşadığında nasıl bir tutum göstermeleri gerektiği,

* Okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlamak amacıyla uygulanan yöntemleri nasıl değerlendirdikleri,

* Okul ya da sınıf içerisinde kuralları belirleme şansları olsaydı nasıl kurallar belirleyecekleri,

* Disiplin sorunlarının çözümünde okullardaki rehberlik servisinin çalışmalarının yeterliliğini,

* Sınıf içerisinde öğretmen öğrencilerin istenmeyen davranışlarını düzeltmede nasıl bir yöntem izlemeleri gerektiğini,

* İstenen bir davranış ortaya çıktığında ya da kabul edilir davranış ortaya çıktığında nasıl bir ödüllendirme yönteminin kullanılması gerektiği,

* Okul yönetimi ve velilerin disiplini sağlamaları konusunda nasıl bir işbirliği yapabilecekleri konusundaki açık uçlu sorulara yanıt vermeleri istenmiş, son olarak da disiplin konusu ile ilgi velilerin başka görüş ve önerilerine yer verilmiştir.

4.4. Verilerin Toplanması

Bu çalışma, temelde görüşme formunda açık uçlu sorulara verilen yanıtlara dayanmaktadır. Verilen yanıtların gerçeği her zaman tam olarak yansıtmaması da araştırmanın önemli bir sınırlılığını oluşturmaktadır. Velilerden elde edilen yanıtlarının benzerlikler ve anlamca birbirlerine yakın olanlar aynı tema altında toplanmıştır.

4.5. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde, “**nitel içerik analizi**” kullanılmıştır. Bu doğrultuda veri toplama araçları ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde bilgisayardan yararlanılmıştır.

Araştırmacının belirlemiş olduğu kategorilerle ilgili olarak, katılımcılarının görüşme formuna verdikleri cevaplar çözümlenmiştir. Araştırmacı verilen cevapları çözümlyerek belli kategoriler altında sınıflamıştır. Birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmiş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Birbirleriyle ilişkili olan kavramlar belirli bir teme altında birleştirilmiştir.

V. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Tablo 5.1.

Velilerin öğretmen ya da okul idarecilerinin öğrenci ile bir sorun yaşadığında nasıl bir tutum göstermelerine yönelik görüşleri:

Önce sözlü uyarı sonra aile ile görüşülmeli sonra disiplin cezası verilmeli.	55
Olay karşısında yapıcı davranılmalı.	22
Öğrencini işlediği suçun sebebi iyice araştırılmalı.	12
Rehber öğretmenle görüşülüp bir yol izlenmeli.	9

Tablo 5.1'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan velilerin önce sözlü uyarı sonra aile görüşülmeli sonra da disiplin cezası verilmesi (55) Rehber öğretmenle görüşülerek bir yol izlenmesi (9) Öğrencini işlediği suçun sebebinin iyice araştırılması (12) Olay karşısında yapıcı davranılmalıdır (22) şeklinde ifade edilmiştir.

Sınıf içerisinde ya da okulda karşılaşılan bir problemde izlenebilecek en doğru tutum öncelikle davranışın sebebinin araştırılması ve problemin çözümünde yapıcı bir tutum sergilenmesidir. Yapılan yanlış bir davranışta ilk olarak öğrenciler kendilerini sözlü olarak uyarılmalarını beklerler. Öğretmen ilk olarak böyle bir yol izlemelidir. Yapılan yanlış davranış tekrar edildiğinde veli ve rehberlik servisi işbirliği yapılarak problemi ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Ceza en son aşama da başvuru bir yöntemdir. Sağlıklı bir eğitim öğretim gerçekleştirilmesi için karşılaşılan bir problemde izlenebilecek en doğru tutum öncelikle davranış sebebinin araştırılması, problemin çözümü aşamasında da yapıcı bir tutum izlenmesidir. Bu süreçte öğretmen sabırlı ve hoşgörülü olmalıdır. Ayrıca öğretmen sınıf içerisinde disiplini sağlamadan önce öğrenci özelliklerini de göz önünde bulundurarak ne tür bir disiplin istediğini belirlemelidir. Sınıfta olumsuz davranışların kendisi ile ne kadar ilişkili olduğunu da sorgulamalıdır.

Ayrıca olumsuz davranışların düzeltilmesi sürecinde öğretmenler; Öğrencilerin olumsuz davranışlarının nedenleri nelerdir? Bu davranışların düzeltilmesine yönelik sınıfa uygulanabilecek en uygun yöntem ve davranışları olumlu yönde değiştirebilecek tepkiler ne olabilir? gibi soruları kendilerine sorarak en uygun yöntemi tespit etmelidirler.

Problemin çözümü aşamasında, eğitim ilk olarak ailede başladığını düşündüğümüzde okul ile aile arasında iletişim, işbirliği destek önem kazanmaktadır. Bu nedenle okulda karşılaşılan bir problemin çözümünde aile ile karşılıklı çaba ve ortak bir tutum çok önemli olacaktır.

Okulda ve sınıf içerisinde kuralları öğrencilere sosyal etkinlik ve kulüp çalışmaları da sınıf ve okul içerisinde kuralların benimsetilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Tablo 5.2.

Velilerin, okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlamak amacıyla uygulanan yöntemlere bakış açısı:

Sözlü övgüler artırılmalıdır.	47
Motivasyonu sağlama yöntemleri yeterli değildir.	34
Ceza yöntemler arttırılmalıdır.	24

Tablo 5.2' de görüldüğü üzere araştırmaya katılan veliler motivasyonu sağlama yeterli değildir (34) Ceza yöntemleri arttırılmalıdır (24)Özellikle sözlü övgüler arttırılmalıdır(47) şeklinde ifade edilmiştir.

Öğretmenin sınıf içerisinde gerçekleştirdiği tüm etkinlikle, davranışla, jest ve mimikler dahi öğrencinin motivasyonunu etkileyebilmektedir.

Öğretmenin sınıf içerisinde kontrolü elinde tutabilmesi, iyi bir konuşmacı olması, sınıf içerisinde sesinin tonunu iyi ayarlayabilmesi, tahtaya etkili bir şekilde kullanması, öğrencilerini aktif hale getirmeleri, öğrencilerin derse karşı ilgilerini ve motivasyonlarını artıracak tutumlardır.

Okuldaki disiplini sağlamakta izlenmesi gereken en iyi yol öğrencinin kendi kendisini disipline etmeyi öğrenmeleridir. Yani dışsal, dışardan oluşturulmuş kurallara uymak değil kuralları içselleştirerek yapılacak davranışın, yanlış olduğunu düşünüp vazgeçmesi ve uyum sağlamasıdır.

Okul ve sınıf içerisinde eğitim ve öğretim etkinliklerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için pek çok önlem alınmaktadır. Alınan tüm önlemlere rağmen kurallara uymamakta ısrarcı davranan ve sınıfın düzeni bozan öğrenciler bulunabilir. Diğer öğrencilerin eğitim faaliyetlerini aksamaması için bu öğrencilere disiplin cezası uygulanabilir. Ceza verilirken cezanın adil olmasına teşhir edilmemesine, öğrenci diğer etkinliklerinden mahrum edecek nitelikte olmamasına dikkat edilmelidir.

Ceza verilirken mutlaka nedeni araştırmalı, davranışın ortadan kaldırılması içinde aile, okul ve rehberlik servisiyle ortak hareket edilmelidir.

Sınıf ve okul içerisinde kurallara uymayı sağlayan yöntemlerden birisi de olumlu davranışların ödüllendirilmesidir. Maddi ve manevi olarak ikiye ayrılan ödüllerden manevi olanların daha etkili olduğu söylenebilir. Öğrenciler yaptıkları olumlu davranışlar karşısında öğretmenlerinden gelen övücü ve taktir edici sözler ve onaylar karşısında aynı olumlu davranışları tekrar ettikleri görülmektedir.

Ancak doğru zamanda verilmeyen ödüller de cezalar kadar sakıncalıdır. Ödül gerçekte öğrencini görevi olan şeyleri yaptığında değil, yapılan iyi bir işi onaylamak için verilmelidir. Özellikle, kurallara uyulması için öğrencilere ödül verildiğinde öğrenciler öğrenmekten çok ödüle yönelmektedirler.

Tablo 5.3.

Velilere, okulda ya da sınıf içerisinde kuralları belirleme şansları olsaydı nasıl kurallar koyabilecekleri yönündeki görüşleri:

Kuralları öğrenci ile beraber koyardım.	38
Bireysel temizlik ve sınıf temizliği, kılık kıyafet düzenini sağlayan kurallar.	31
Sevgi ve hoşgörüye dayalı kurallar.	21
Öğrenci özgürlüklerini kısıtlamayan kurallar.	13
Öğrencilerin sosyal ilişkilerini kuvvetlendirecek önlemler alırdım.	12
Yapıcı ve motivasyonu artırıcı kurallar.	5
Problem çıkmadan önlem alınmalı.	2

Tablo 5.3'te görüldüğü üzere veliler, kuralları öğrenci ile beraber koyardım (38) Bireysel Temizlik, sınıf temizliği, kılık kıyafet düzenini sağlayan kurallar (31) Sevgi ve hoşgörüye dayalı kurallar (21) Öğrencini özgürlüğüne kısıtlamayan kurallar (13) Yapıcı ve motivasyon artırıcı kurallar (5) Öğrencini sosyal ilişkilerini kuvvetlendirecek önlemler (12) Problem çıkmadan önlem alırdım (2) şeklinde ifade edilmiştir.

Bireyin toplum içerisinde kabul görmesi ve huzurlu bir hayat sürmesi için toplum önceden belirlemiş olduğu kuralları öğrenmesi ve bu kurallara uygun bir yaşam sürmesi gerekir.

Eğitimin en önemli işlevlerinden birisi de bireyi toplumsallaştırmasıdır. Genel anlamda çocuğun okulda uyması gereken kurallar aslında tüm hayatı boyunca uyması gereken kabul edilebilir sosyal davranış normlarıdır. Bu noktada okul kuralları ayrıca önem taşımaktadır.

Sağlıklı bir eğitim öğretim yapılabilmesi için uyulması gereken kurallar önceden belirlenmelidir. Bu kurallar belirlenirken yasaklardan çok yol gösterici olmalıdır.

Kurallar oluşturulurken öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmalı, öğrenci katılımı sağlanmalı ve öğrenciler kurallar konusunda önceden bilinçlendirilmelidir. Kurallar az basit ve anlaşılır olmalıdır.

Bu bölümde velilerin vermiş oldukları cevaplar günümüzde modern disiplin anlayışı olan önleyici ve yapıcı disiplin anlayışıdır. Bu anlayışa göre öğrencilerin baskı otoriteyle kurallara uymalarını değil, iç kontrol yoluyla davranışlarının sorumluluklarını almaları ve çevreye uymalarını ifade eder. Öğrenciler demokratik bir toplum içinde yaşamaya hazırlanmalarını sağlar. Önleyici disiplin anlayışındaki amaç çocuğun gönlünü kazanmak, kurallar katılımı öğretmektir. Bunun için de ceza korkusuna değil, iyi niyete başvurulur. Fakat bu iyilik, her olguyu oluruna bırakan gerçeklikler iyilik değildir; cesur öngörülü ve kararlı bir iyiliktir.

Ortaöğretim kurallarındaki disiplin yönetmeliğine bakıldığında ise, cezalandırıcı disiplin anlayışına uygun olduğu görülür. Cezalandırma esasına dayalı bu disiplinde yasaklar ve bunlara uyulmaması durumunda karşılaşılabilecek cezalar önceden belirlenmiştir.

Cezalandırıcı disiplin anlayışı pedagojik açıdan uygun olmasa da okul, aile, çevre ve iş ortamı gibi insanların birlikte yaşamak zorunda oldukları ortamlarda düzenin sağlanmasında önemli bir role sahiptir.

Tablo 5.4.

Velilerin Okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlama amacıyla nasıl bir ortam oluşturulabileceği konusundaki görüşleri:

Sınıf mevcutları mutlaka azaltılmalıdır.	64
Birebir iletişim kullanılmalıdır.	46
Çocukların özellikleri göz önünde bulundurmalıdır.	4

Tablo 5.4'te görüldüğü üzere, sınıf mevcutları mutlaka azaltılmalıdır (64) Birebir iletişim kurulmalıdır (56) Çocukları özellikleri göz önünde bulundurmalıdır (4) şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı üç bölgede de sınıfların kalabalık olması dikkat çekmektedir. Bu nedenle veliler tarafından da sınıftaki disiplinsizlik nedenlerin başında sınıfların kalabalık olması gelmektedir.

Öğrencilerin ev ortamından sonra en çok zaman geçirdikleri yer sınıf ortamıdır. Sınıflardaki öğrenci sayısı, ısı, ışık durumu, kullanılan araç gereçler gibi sınıf ortamı oluşturan unsurların öğrencilerin eğitim-öğretim etkinlikleri gerçekleştirebilmeleri için uygun olmalıdır.

Sınıfların sağlık şartlarına uygun olmaması, küçük ve kalabalık olması ve öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmadan oluşturulması, sınıflarda kurallara uymayı zorlaştıracaktır.

Disiplini sağlamaktaki en önemli faktörlerden birisi de öğrenciyi tanımak, izlemek ve ona uygun bir davranış geliştirmektir. Kalabalık sınıflarda bunu gerçekleştirmek oldukça güçleşmektedir. Ayrıca aşırı kalabalık sınıflarda öğrenci ve öğretmenin motivasyonun bozulması ve öğrencilerin dikkatin dağılması dersin işlenişini engellemektedir.

Öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim sınıf içerisinde ortak bir anlayışın oluşmasında önemlidir. Olumlu iletişim kurallarının uygulanmasını kolaylaştığı gibi sınıfa bir canlılık kazandırmak ve öğrencinin derse karşı ilgisini artırmaktır.

Tablo 5.5.

Velilerin, disiplin sorunun çözümünde okullardaki rehberlik servisin işleyişi ve saatlerinin yeterli olup olmadığı yönündeki görüşleri:

Yeterli değildir.	66
Yeterlidir.	21
Veliler yeterli bilgi sahibi değildir.	11
Rehberlik servisi, okul idaresi, öğretmenler ve veliler, ortak çalışmalıdır.	5

Tablo 5.5'te görüldüğü üzere veliler, rehberlik servisi işleyişi ve saatleri yeterli değildir (66) Yeterlidir (21) Veliler yeterli bilgi sahibi değildir (11) Rehberlik servisi, okul idaresi, öğretmen ve veliler ortak çalışmalıdır (5) şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmanın yapılmış olduğu, alt, orta, üst düzeyde sosyo-ekonomik yapıya sahip bölgelerde rehberlik servisinin işleyişini yeterli bulanların sayısı alt düzeyde sosyo-ekonomik yapıya sahip bölgede diğer iki bölgeye oranla daha fazla olması dikkat çekicidir.

Araştırma sonucunda bu bölgedeki öğrenciler sınıf ve okul içerisinde diğer iki bölgeye göre daha fazla davranış problemleri yaşadıkları görülmektedir. Bu nedenle problemin çözümü aşamasında veliler rehberlik servisine sık sık çağırılmaktalar. Ve bu bölgede diğer iki bölgeye oranla velilere yönelik seminerlere daha çok yer verilmektedir.

Ayrıca rehberlik servisin görevleri arasında yer alan özel öğretim gerektiren veya kaynaştırma eğitimi sürdüren öğrencilerin rehberlik araştırma merkezi ile işbirliği yapması vardır. Bu bölgede daha fazla özel eğitim kaynaştırma eğitimi gerektiren öğrenciler bulunmaktadır. Bu nedenle özellikle bu öğrencilerin aileleri ile sık sık görüşülmesi rehberlik servisinin velilerle iletişimini artırmaktadır.

Okullardaki kuralların kabul görmesi ve bu kuralların modern disiplin anlayışına uygun olarak çocuğa kuralların içselleştirerek öğretilmesi aşamasında rehberlik servisi önem taşımaktadır.

Okul ve sınıf içerisinde öğrencilerden daha önceden belirlenmiş olan kurallara uymaları istenmektedir. Yani birey dıştan veya dışsal bir disiplin uygulanmaktadır. Bu kurallar, okul düzenine uymayan öğrenciler cezalandırılır. Rehberlikte ise disiplin dışsal olmaktan çok içsel bir disiplin olup, birey tarafından geliştirilme durumundadır. Bu anlayış da yapıcı disiplin anlayışına uygundur.

Ayrıca okul ve sınıf içerisinde disiplin sorunları ortaya çıkmadan önce rehberlik çalışmalarından faydalanılarak önlem alınabilir.

Tablo 5.6.

Velilerin, öğretmenin öğrencilerin istenmeyen davranışlarını düzeltmede nasıl bir yöntem izlemeleri konusundaki görüşleri:

Sevecen ve sabırlı olmalıdırlar.	36
Sorun devam ediyorsa cezalandırılmalıdırlar.	25
İyi bir iletişim kurmalıdırlar.	24
Davranışın nedeni araştırmalı.	12
Veli ile ortak bir program izlenmeli.	11
Ödüllendirme yöntemi kullanılmalı.	10
Kurallar öğrencilere anlatılmalı.	7
Sorunlu öğrenciler takip edilmeli.	7
Öğretmenler kendilerini geliştirmelidirler.	3

Tablo 5.6 'da görüldüğü üzere veliler, sevecen ve sabırlı olmalıdır (36) Sorun devam ediyorsa cezalandırılmalıdır (25) İyi bir iletişim kurulmalıdır (24) Davranışın nedeni araştırılmalıdır (12) Veli ile ortak problem izlenmeli (11) Ödüllendirme yöntemi kullanılmalı (10) Kurallar öğrencilere anlatılmalı (7) Sorunlu öğrenciler takip edilmeli (7) Öğretmenler kendileri geliştirmelidir (3) şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan pek çok araştırma gösteriyor ki sınıf içerisindeki en etkili disiplini sağlama yolu öğrencilerin iç kontrollerini geliştirmeleri ile mümkün olmaktadır.

Yapılan araştırmada velilerin azımsanmayacak bir bölümü istenmeyen davranışın tekrar edilmesi durumunda cezayı uygun görmektedirler.

Ceza ise istenmeyen davranışa zayıf bir engeldir ve öğrenciler üzerinde olumsuz etkisi oldukça fazladır.

Ceza alan öğrenci kızıp, intikam davranışı içine girebilir ve okuldan nefret etme, kaçma, gibi tepkiler oluşturabilir ve ilk fırsatta aynı davranış tekrar etme isteği doğabilir. Çünkü ceza doğru olan davranışı öğretmez yanlış olan davranışın bastırılmasında ancak etkili olmaktadır. Oysa ki eğitim amacı öğrencide istendik davranış değişiklikleri meydana getirmektedir. Ceza alan öğrenci okula, öğretmene derse karşı olumsuz duygular geliştirerek, öğrencini başarısını olumsuz yönde etkileyecektir.

Tablo 5.7.

Velilerin, istenen bir davranış ortaya çıktığında ya da kabul edilir davranışı artırmak için nasıl bir yol izlenmelidir ile ilgili görüşleri:

Sözlü övgülerde bulunulmalı.	54
Dışsal güdüleme yöntemleri kullanılmalı.	17
Öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak dışsal güdüleme ya da sözlü övgü kullanılmalı.	17

Tablo 5.7 'de görüldüğü üzere sözlü övgülerde bulundurulmalı (54) Dışsal güdülenme yöntemleri kullanılmalı (17) Öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak dışsal güdüleme ya da sözlü övgü kullanılmalı (17) şeklinde ifade edilmiştir.

İstenen bir davranışın pekişmesinde ve istenmeyen davranışın ortadan kaldırılması için iyi davranışın ödüllendirilmesi etkili bir yöntem olarak kullanabilmektedir. Yüksek not verme, güzel bir sözle çocuğun sınıf içerisinde onore etme, ilgilenme,geziye götürme gibi olumlu davranış ortaya çıkmasında etkili olmaktadır.

Glasser' e göre (1999) ceza kadar ödül de dış kontrol olduğu içinde ilişkiler üzerinde yıkıcı etkisi vardır. Cezalar küsmek, ilişkiyi kesmek gibi pasif davranışlardan, taciz ve şiddet gibi aktif davranışlara kadar değişebilir.

Çok yaygın çok zarar verici bir kontrol da davranışı eleştirmektedir. Sürekli kusur bulmak suçlamak da eleştirmek kadar yaygın ve zararlıdır. Ödül daha az çirkindir ama daha ustaca zarar verir.

Tablo 5.8.

Velilerin, okul yönetimi ve veliler, disiplinin sağlanması konusunda nasıl bir işbirliği yapabileceği ve bunun için okul aile birliği, öğrenci temsilcileri, rehberlik servisi ve öğretmenlerden oluşan bir kuruluş oluşturulduğunda velilerin bu kurulda nasıl etkin olabilecekleri ile ilgili görüşleri:

Okul yönetimi tarafından kurallar velilere anlatılmalı.	31
Okul aile birlikleri yönetim tarafından yönlendirilmeli.	30
Veli toplantıları artırılmalı.	19
Veliler, okul yönetimine karışmamalı.	6

Tablo 5.8 'de görüldüğü üzere okul yönetimi tarafından kurallar velilere anlatılmalı. (31) Okul aile birlikleri yönetim tarafından yönlendirilmeli (30) Veli toplantıları artırılmalı (19) Veliler,okul yönetimine karışmamalı (6) şeklinde ifade edilmiştir.

Çocuğun temel ve duygusal gereksinimlerini karşılamaında korunmasında, sosyalleşmesinde, bilgi ve beceri kazanmasında aile birinci derecede önemli bir faktördür.

Eğitim ailede başlar ailenin yardımı ile okulda ve okul sonrasında devam eder. Evde öğrenciye uygulanmış olan kurallar ve davranışlar çocuğun okuldaki davranışlarını oluşturur.

Okulda karşılaşılan bir problemin çözümünde evdeki ve okuldaki tutumun ve kuralların aynı doğrultuda olması gerekir. Bu nedenle aile de çocuklar kadar okul kurallarını bilmeli önemine inanmalı ve bu kuralları desteklemelidir.

Yöneticiler, aile, öğretmen rehberlik servisi tarafından oluşturulmuş kuralların açık bir şekilde anlaşılır olmasını sağlamak gerekir.

Okul ve aile çocuğu yetiştirip onun hayata kazandırılması konusunda ortak sonuçlar almaya çalışmalıdırlar.

Okulda daha sık yapılacak toplantılarla okul, öğrenci, öğretmen ve veli arasında canlı bir etkileşim olacaktır. Okul aile ilişkileri, sorunları çözümede aktif rol üstlenen bir düzeyde olmalıdır.

5.9.Velilerin Görüşme Formunda Hazırlanmış Olan Soruların Dışında Disipline Yönelik Görüşleri:

* Disiplin eğitim ve öğretimin vazgeçilmezlerindedir.

* Disiplin her ortamda her yaştaki kişinin gelişmesi için önemlidir. Özellikle öğrencilerin yetişme çağında kişiliklerinin gelişmesi için evde ve okulda belirli bir disiplin içerisinde olmaları gerekir.

* Disiplin bir anda sağlanacak bir şey değildir. Uzun vadede zamana yayılarak adım adım davranış kazandırılmalıdır.

* Beden eğitimi gibi çocukların sosyal faaliyetlerinde bulunacakların derslerin saatleri arttırılmalıdır. Sınıfça beraber yapılan etkinlikler disiplin ruhunun gelişmesine katkıda bulunacaktır.

* Gelişen tek teknoloji ile birlikte öğrenci davranışları ciddi anlamda bozulmaktadır. Disiplin cezaları uygulanmalıdır.

* Öğrenciler öğretmenlerinden korkmamalı; fakat öğretmenin de bir otorite olduğunu muhakkak hissetmeli.

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Genel anlamıyla disiplin, bir insan topluluğunun düzen içinde yaşamasını sağlamak amacıyla konulan kurallara ve yargılara ve bunların yerine getirilmesi için alınan tedbirlere denilmektedir.

Disiplinin amacı düzeni korumaktır. Eğitim sistemi içindeki disiplinin de amacı öğrenmenin yalnızca olası değil mümkün olduğu bir ortam yaratmaktır.

Günümüzde okullarda uygulanması gereken disiplin anlayışı modern disiplin anlayışı olan önleyici ve yapıcı disiplin anlayışıdır. Bu anlayışa göre öğrencilerin baskı otoriteyle kurallara uymalarını değil, iç kontrol yoluyla davranışlarının sorumluluklarını almaları ve çevreye uymalarını ifade eder. Öğrenciler demokratik bir toplum içinde yaşamaya hazırlanmalarını sağlar. Yapılan araştırmanın sonucunda da velilerin vermiş oldukları cevaplardan velilerin modern disiplin anlayışına uygun bir eğitim anlayışını benimsedikleri görülmektedir.

Okullardaki disiplinsizliğin pek çok nedeni vardır. Zeka geriliği, ruhsal bozukluklar, kıskançlık, aile geçimsizliği, zenginlik, fakirlik, sosyal terbiye noksanlığı gibi. Bunun sonucunda bütün önleyici çalışmalara iyi niyete rağmen öğrenci yine de suç işleyebilir. Sağlıklı bir eğitim öğretimin gerçekleşebilmesi için kuralların bozulması bu aşamada bir çeşit cezayı gerektirmektedir. Eğer bu ceza uygun zamanda verilirse bireysel davranış bozukluklarının iyileştirilmesinde etkili bir yöntem olmaktadır. Ceza konusunda veli görüşleri de bu doğrultudadır. Öğrenciye en son aşamada ceza verilmesini uygun bulmaktadırlar.

Cezai tedbirler, yalnızca bastırmaya, engellemeye, dışlamaya, yok etmeye, olanak veren olumsuz mekanizmalar değil; bunların desteklemekle yükümlü oldukları koskoca bir dizi olumlu ve yararlı dizgiye bağlı olduklarını da görmek gerekir.

Kuralları bozmaya karşılık olarak ceza seçimi, yazılı bir format ve bu formattaki cezaların adlarını içermesi gerekmektedir. Bütün öğrenciler kural ihlali karşısında ne gibi bir ceza ile karşılaşacaklarını bilmeleri gerekmektedir.

Şu anda ülkemizde uygulanan disiplin yönetmeliği 19.1.2007 /26408 sayılı resmi gazetede yayımlanan Ortaöğretim Kurumları Ödül Ve Disiplin Yönetmeliğidir (MEB: 2007).

Cezalandırma esasına dayalı bu disiplinde yasaklar ve bunlara uyulmaması durumunda karşılaşılabilecek cezalar önceden belirlenmiştir.

6.2.Öneriler

Eğitimde ailenin ve okulun amacı toplum normlarına uygun bireyler yetiştirmektir. Bu amacın yerine getirilmesinde disiplin önemli bir yere sahiptir. Etkili bir disiplin süreci için okul,öğretmenler, yöneticiler, aile ve rehberlik servisi ortak bir program izlemelidir. Öğretmen sınıfta, yönetici okulda disiplini sağlayamıyorsa normal olarak da sağlıklı bir eğitim öğretim yapılamayacaktır. Bunu için de öğretmen sınıfta, yönetici de okulda disiplini sağlayıcı tedbirler almalıdır.

Okul ve sınıf içerisinde uygulanacak kuralların hazırlanma sürecinde mutlaka öğrenci katılımı sağlanmalıdır. Eğer disiplin kararlarına öğrenci katılımı söz konusu olmazsa öğrenciler açısından disiplin çok fazla bir anlam ifade etmeyecektir. Bu kurallar yasaklardan çok yol gösterici olmalıdır.

Okuldaki etkinlikler işbirliğine dayanmalı, çalışma yerlerinde herkesin çalışmasına elverişli şartların herkes tarafından korunması bilinci öğrencilerde yaratılmış olması gerekmektedir. Öğrenciler disiplin konusunda bilinçlendirilmelidirler. Öğrencilere uymaları istenen kuralların nedenleri anlatılmalıdır. Böylece öğrencilerin de bu kurallarla uymaları kolaylaşacaktır. Ayrıca belirlenecek olan kurallar öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak sevgi,saygı ve hoşgörüyü dayanmalıdır.

Öğrencilerin sorumluluk, birlikte hareket etme ve paylaşım duyguları arttıkça okullardaki disiplin sorunları da en aza inecektir. Bunun için öğrencilere bu tür ortamların hazırlanması amacıyla ders dışı faaliyetlere önem verilmelidir.

Sportif faaliyetlerin, kültür sanat etkinliklerinin artması, kulüplerin etkin olarak çalışması gibi faaliyetler öğrencilerin doğru davranışları kazanmalarında ve içsel kontrollerinin gelişmesinde etkili olacaktır.

Okullardaki disiplinsizlik nedenlerinden birisini de kalabalık sınıflar oluşturmaktadır. Kalabalık sınıflarda araç ve gereç yetersizliği, öğrenciye rehberlik yapılmaması, derslerin öğretmen merkezli işlenmesine neden olmakta bu da derslere ilgiyi azaltarak disiplin sorunlarına neden olmaktadır. Kalabalık olmayan sınıflarda öğretmen öğrencilerle bireysel olarak ilgilenebilir, öğrencinin gelişimini izleyebilir, sınıfı daha etkili yönetebilir ve katılımcı öğretim yöntemleri kullanabilir. Bu nedenle ülkemizde özellikle büyük şehirlerdeki kalabalık sınıf sorununun çözülmesi gerekmektedir.

Sınıf içinde öğretmenler öğrencilerin ilgilerine canlı tutacak yöntemler kullanmalıdırlar, problem olabilecek durumlar incelenmeli, problem yaratacak nedenler tespit edilerek, önceden ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

İyi bir disiplin için sınıfın fiziki şartlarının da yeterli olması ayrıca etkili bir sınıf ortamının da oluşturulması gerekir. Eğer etkili bir öğretmen öğrenci iletişimi oluşturulmamışsa diğer bütün faktörler ne kadar iyi olursa olsun iyi disiplin ortamının oluşturulması mümkün olmayacaktır.

Eğitimde disiplin gerçekleştirilmesi gereken bir amaç değil, öğrenme etkinliklerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirmek için kullanılan bir araç olmalıdır. Bireyin sağlıklı, mutlu olması, kendine güvenmesi ve topluma uyum sağlaması için gereken etkili bir araç olmalıdır.

Eğitimde genel olarak iki türlü disiplinden söz edilir. İçsel ve dışsal disiplin. İçsel disiplin günümüzdeki modern disiplin anlayışına uygun olan kişinin kendi kendisini kontrol etme yetkinliğini sağlayabilmesidir. Bu disiplin anlayışının eğitim açısından değeri yüksektir. Öğrenciler kendi davranışlarını öz denetleme, öz değerlendirme alışkanlığı ve yeterliliği kazanarak sosyalleşmektedirler. Bu anlayışa uygun olarak okuldaki ya da sınıftaki disiplini sağlamadaki en etkili yöntem öğrencinin kendi kendisini disipline etmesini öğretmektir. Dışsal dışardan oluşturulmuş kurallara uymak yerine kuralların önemini ve kendisi için gerekli olduğunun içselleştirilmesi gerekir.

Eğitimde disiplini sağlamak amacıyla kullanılan yöntemlerden birisi de dışsal disiplindir. Burada disiplinin sağlanmasında ödöl ve ceza yöntemleri kullanılmaktadır. Eğitim öğretimde pedagojik açıdan ceza disiplinin sağlanmasında etkili bir yöntem değildir. Ceza öğrenciyi sınıfta ya da okulda istenilen şekilde davranmaya zorlayabilir ancak bu davranış kalıcı değildir. Ceza öğrencinin okula ya da öğretmene karşı olumsuz duygular beslemesine neden olacaktır. Öğrencilerin olumsuz davranışlarının altında yatan nedenler araştırılmadan ve bunlar düzeltilmeden ya da önlenmeye çalışılmadan cezai yaklaşımlarla okulda düzen ve disiplini sağlayabilmek mümkün değildir.

Okulda ve de sınıfta disiplin sorununu çözmek için istenmeyen davranışların nedenlerini bilmek gerekir. Disiplin sorunlarının kaynakları bir çok nedene bağlı olabilir. Öğrencilerin kendilerine, öğretmenin özelliklerine ,programın öğretim yöntemlerine, sınıfın yapısına. Bütün bu nedenler kendisini sınıf içerisinde hayallere dalma, etkinliklere katılmama, dikkat dağınıklığı, arkadaşlarını rahatsız etme gibi davranışlardan, kabadayılık, zorbalık gibi sorunları oluşturur. Bu nedenle sorunu çözümlü aşamasına geçmeden sorunun kaynağı iyice tespit edilmeli ve ona uygun çözümlü yolu geliştirilmelidir. Sorunların önlenmesinde ilk olarak sınıf kurallarının belirlenmesi ve ilgili herkesin bunları bilmeleri sağlanmalıdır.

Ceza olumlu tüm önlemler yarar vermediği ya da yeterli bir etkide bulunmadığı zaman düşünölmelidir. Uyulması gereken önceden belirlenmiş olan kurallara herkesin her zaman uyması mümkün olmamaktadır. Bu durumda kuralların bozulması diğer öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyeceğinden bu davranışlar cezayı gerektirmektedir.

Kuralları bozmaya karşılık ceza seçimi yazılı bir formatı ve bu formattaki cezaların adlarını içermesi gerekir. Ayrıca bireysel sınıf davranışlarına yönelik kuralları koymak ve bu kuralları ilgili olan herkese hatırlatmak gerekir. Bütün öğrencilerin de kural ihlali karşısında ne gibi cezaların olduğunun farkında olması gerekir. Ayrıca ceza verilirken öğrenci neden ceza aldığını bilmeli ve cezanın teşhir edilmemesine dikkat edilmemelidir.

Ceza uygun zamanda verildiği takdirde bireysel davranış bozukluklarının iyileştirilmesinde etkin bir yontemdir.

Okulda ve sınıfta etkili bir disiplin için başta oğretmen ve oğrenciler olmak üzere tım okul çalışanları ve velilerin iyi bir oğgütlenmeyle beraber çalışmaları gerekmektedir. Böylece disiplin sorunları en aza ineceği gibi oğrencilerin sorumluluk ve paylaşım duyguları da gelişecektir.

EKLER

E.1. VELİLERE UYGULANAN GÖRÜŞME FORMU

E.2. ÇALIŞMANIN YAPILDIĞI OKUL İSİMLERİ

E.1. VELİLERE UYGULANAN GÖRÜŞME FORMU

Araştırma sorusu: İlköğretim Okullarında Uygulanan Disiplin Uygulamaları Ve Veli Beklentileri

Okul ..... Tarih ve saat(başlangıç-bitiş).....Görüşmeci

GÖRÜŞME SORULARI

* Öğretmen ya da okul idarecisi öğrenci ile bir sorun yaşadığında öncelikli olarak hangi tutumları göstermelidir?

Öğrenciye sözlü olarak bir uyarı mı yapılmalıdır?

Sözlü uyarı dikkate alınmadığı takdirde, yazılı uyarı mı yapılmalıdır yoksa disiplin cezasına mı başvurulmalı mıdır?

* Okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlamak amacıyla uygulanan yöntemleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Motivasyonu sağlama yöntemlerini?

Cezalandırma yöntemlerini?

Ödüllendirme yöntemlerini?

* Okulda ya da sınıf içerisindeki kuralları belirleme şansınız olsaydı nasıl kurallar koyardınız?

* Okulda ve sınıf içerisinde disiplini sağlamak amacıyla sizce nasıl bir ortam oluşturulabilir?

Fiziki şartlar bakımından?

İletişim ortamı açısından?

* Disiplin sorununun çözümünde okullardaki rehberlik servisini yeterli buluyor musunuz ?

Rehberlik saatlerini, işleyişini ?

* Sınıf içerisinde öğretmen, öğrencilerin istenmeyen davranışlarını düzeltmede nasıl bir yöntem izlemelidir?

İstenmeyen davranış ısrarla tekrar ediliyorsa hangi vazgeçirme yöntemleri kullanılmalıdır?

* İstenen davranış ortaya çıktığında ya da kabul edilir davranışı arttırmak için nasıl bir ödüllendirme yöntemi kullanılmalıdır?

Dışsal güdüleme bakımından (maddi ödül, not verme, geziye götürme vs.)

Sözselsel övgü bakımından (aferin, çok güzel vb.)

* Okul yönetimi ve veliler disiplinin sağlanması konusunda nasıl bir işbirliği yapabilirler?

Veliler disiplin yönetmeliği konusunda yeterli bilgiye sahip midirler?

Okulda disiplini sağlamak amacıyla okul aile birliği, öğrenci temsilcileri, rehberlik servisi ve öğretmenlerden oluşan bir kurul oluşturulduğunda veliler bu kurulda nasıl etkin olabilirler?

* Disiplin konusunda belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı ?

E.2. ÇALIŞMANIN YAPILDIĞI OKULLAR

KADIKÖY BAHARİYE İLKÖĞRETİM OKULU

KADIKÖY İLHAMİ AHMET ÖRNEKAL İLKÖĞRETİM OKULU

KADIKÖY ZÜHTÜ PAŞA İLKÖĞRETİM OKULU

PENDİK SÜREYYA PAŞA İLKÖĞRETİM OKULU

ÜMRANİYE KEMAL TÜRKLER İLKÖĞRETİM OKULU

KAYNAKÇA

ADLER, Alfred, 1997, *Okulda Güç Eğitilebilir Çocuklar*, (Çev. Kamuran ŞİPAL)
İst. Cem Yayınları

AĞIR, İrfan, 1991, *Orta Dereceli Okullarda Öğrencilerin İşledikleri Disiplin Suçları*
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

AKDENİZ, Sabri, 1994, *Eğitim Sosyolojisi, İstanbul Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi*
Yayınları

AKSOY, Naciye, 2003, *Sınıf İçi Kurallar Sınıf Yönetim ve Disiplin Modellerinin Dayandığı*
Temel Yaklaşımlar Kuram ve Uygulamadan Eğitim Yönetimi 2001 (25),9-20

ALICIGÜZEL, İzzetin, 1999, *Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim, İstanbul.Sistem Yayınları*

ARCA, Oya, 1994, *Çocukta ve Ailede Disiplini Sağlamak ve Sürdürme Yolları*,
Eğitim Dergisi S. 57, ss. 28-32

ATAMAN, Ayşegül, 2000, *Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı*
Geliştirilen Önlemler, Ankara

ATICI, Meral,1998, *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Lercester Üniversitesi*

AYDIN, Ayhan, 1998, *Sınıf Yönetimi, Ankara Anı Yayınları*

AYDOĞMUŞ VE DİĞERLERİ ,1992, *Ana – Baba Okulu İstanbul Remzi Kitapevi*

AYEKİN, Halil, 2000,*Sınıf Yönetimi ve Disiplinle ilgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama*,
Küçükahmet (Ed.) Sınıf Yönetimi, Ankara

BALAY, Refik, 2000'li Yıllarda *Sınıf Yönetimi, Ankara*

BAŞARAN, İ. Ethem, 1991, *Eğitime Giriş, Ankara Gül Yayınevi; 1991, Eğitim Psikolojisi*,

BAŞAR, Hüseyin, 1998, *Sınıf Yönetimi, Ankara Pegem A.Yayıncılık*

BİNBAŞIOĞLU, Cavit, 1967, *Ergenlik Çağında Beden Gelişiminin Ruh Sağlığı Üzerine Etkisi ve Eğitimi Esasları*, *Eğitim Dünyası* S. 5-6 Şubat Mart: 31-34; 1978, *Gelişim Psikolojisi*, Ankara Binbaşıoğlu Yayınları

BOSSİNG, L.Nelson, 1955, *Orta Dereceli Okullarda Öğretim* (Çevr.Necmi Sarı), İstanbul Maarif Basımevi

BURSALIOĞLU,Ziya, 1998, *Okul Yönetimde Yeni Yapı ve Davranış*, Ankara Anı Yayıncılık

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş; ÇİVİ, Cuma, 1997, *Genel Öğretim Metotları (Eğitimde Planlama Uygulaması)*, İstanbul Beta Basın Yayın Dağıtım

BÜYÜKKARAGÖZ, Savaş ve MUŞTA M., 1999 *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Konya Mikro Yayınları

CARRİER, C.H;OZOUF.R , 1970,*Yaşanmış Pedagoji* (Çev. Nejat YÜZBAŞIOĞULLARI)
Ankara Milli Eğitim Basımevi

CAMER, R.J. ,1996, *Fundamentaly Of. Abnormal Pschology* New York

CELEP, Cevat, 1999,*Sınıf Yönetimi ve Disiplini*, Ankara Anı Yayıncılık; 2001 *Ortaöğretim Okullarında Sorumluluğa Dayalı Sınıf Yönetimi Eğitime Yansımaları IV. 2000'li Yıllarda Türk Milli Eğitim Örgütü ve Yönetimi Ulusal Sempozyumu*, Ankara

CHARLES, C.M., 1996, *Burling Classroom Displine* New York.: Longman Puldishers

ÇAĞLAR, Doğan, 1981, *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi* Ankara, Ankara Üniversitesi Fakültesi Yayınları

ÇAPLI,Orhan,1970, *Çocuklar Gençlerin Eğitimi*, Ankara Son Matbaası

ÇETİN,Hasibe, 1989, *Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliğinin Eğitsel Açından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara)

ENÇ, Mithat, 1979, *Ruh Sağlığı Bilgisi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

EDWARDS, C.H., 1993, *Classroom Discipline and Management* New York: Macmillan

ERDEN, Münire; AKMAN, Yasemin, 1997, *Eğitim Psikolojisi*, Ankara Cantekin Matbaası

ERDEN, Münire, 1999, *Sınıf Yönetimi*, İstanbul Alkım Yayıncılık ; 1997, *Öğretmenli Mesleğine Giriş*, İstanbul; 1985 *Cezanın Davranışlar Üzerindeki Etkisi*, Eğitim ve Bilim Dergisi Alkım Yayıncılık

ERDEN, Münire ve A.AKMAN, 1998, *Eğitim Psikolojisi*, Arkadaş Yayınevi

ERSANLI, K., 1996, *Benliğin Gelişimi ve Görevleri*, Samsun

FOUCAULT, Michel, 2006, *Hapishanenin Doğuşu*, İmge Kitapevi Ankara

GLASSER, William, 1999, *Başarısızlığın Olmadığı Okul* (Çev. Kıvılcım TEKGÖZ), İstanbul Kurtiş Matbaacılık ; 2000, *Okulda Kaliteli Eğitim* (Çev. Ulaş KAPAN)

GORDON, Thomos, 1992 , *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*, İstanbul Eren Ofset; 2001, *Çocukta Dış Disiplini mi? İç Disiplini mi?* (Çev. Emel AKSOY) İstanbul Kurtiş Matbaacılık

GÖZÜTOK, Dilek, 1993, *Okulda Dayak*, Ankara Özel Baskı 72 Ofset; 1992, *Disiplin Sağlamada Öğretmen Davranışları*, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi Cilt 25 Sayı 2

GÜNEY, Serpil, 2000, *Resmi ve Özel İlköğretim Okullarında Disiplin* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

HALİS, İsa, 2001, *Sınıf Yönetimi*, Konya Ceylan Ofset

HESAPÇIOĞLU, Muhsin, 1998, *İlköğretim ilke ve Yöntemleri*, İstanbul Beta Basın Yayın Dağıtım

HUMPHREYS, Tony, 2001, *Disiplin Nedir? Ne Değildir?* (Çev. Berat ÇELİK) İstanbul Şahinkaya Matbaası

İLGAR, L.,1996, *Eğitim Yönetimi-Okul Yönetimi-Sınıf Yönetimi.*,İstanbul: Beta Basım AŞ.

KAZANCI, O., 1989, *Eğitim Psikolojisi: Kurulları ve İlkelerden Uygulamaya.* İstanbul: Kazancı Matbaacılık Sanayi AŞ.

KAFADER, Osman,1997, *Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma* İstanbul Feryal Matbaacılık

KASATURA, İlkay, 2007, *Okul Başarısında Hayat Başarısına*, İstanbul Akdeniz Yayıncılık

KILIÇÇI, Yedigir, 2000, *Okulda Ruh Sağlığı*,Ankara Şafak Matbaacılık

KÜÇÜKAHMET, Leyla ,2001, *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara Nobel Yayıncılık

LİEBERT, R.M. ve Wick-NELSON R.,1981, *Develogmantal Psychology* (3 Ed.)

M.AYDIN, İ.ÜNAL, E.BALCI, Y.KOÇAK ve B.BURGAZ,1991, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Gazi Büro Kitap Evi

ÖĞÜZ, Mevlüt, 1999-2000'li Yıllara Yaklaşırken Toplumumuzun Eğitim ve Öğretimden Beklentisi, İstanbul Kurtiş Matbaacılık; 1999 Öğretmenlik Mesleğine Giriş, İstanbul Alkım Yayıncılık

OKUTAN, Mehmet, 2004, *Sınıf Yönetimde Örnek Olaylar*, Pegem A Yayıncılık Ankara; 2004, *Sınıf Yönetimi*, Pegem A Yayıncılık

ONAR, Bekir , 1979, "Disiplin Kavramı" Eğitim ve Bilim Cilt:III Sayı 17; 1993, *Çocuk Ve Ergen Gelişimi*, Ankara İmge Kitapevi

ÖCAL, Mustafa, 2004, *Eğitimde Rehberlik*,Ankara Düşünce Kitap Evi

ÖZDEN, Yüksel, 1999, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara Pegem A Yayıncılık

ÖZOĞLU, Süleyman, 1983, *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık*, İzmir, İzmir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları

ÖZTÜRK, Hüseyin, 1992, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Değişim Yayınlar

ÖZYURT, Selahattin, 1999, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara Değişim Yayınları

SARITAŞ, Mustafa, 2000, *Sınıf Yönetim ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama Küçükahmet (Ed.) Sınıf Yönetimde Yeni Yaklaşımlar*, Ankara

SCHARLING, Raleigh, 1953, *Orta Dereceli Okullarda Genel Öğretim Metodu ve Uygulaması (Çev. Vedide Baha PARS) İstanbul*

SORENSEN, Herbert, *Eğitim Psikolojisi (Çev. Gülten YAZGAN) İstanbul Milli Eğitim Basımevi*

TEZCAN, Mahmut, 1996, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara

ULUG, Fevzi, 2001, *Eğitimde Grup Süreçleri* Ankara TODAİ Yayınları

YAVUZER, Haluk, 1997, *Çocuk Eğitimi El Kitabı İstanbul Remzi Kitapevi*; 1998, *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul Remzi Kitapevi

